

Sist endret: 15.03.2020

HØRINGSNOTAT

FORSLAG TIL NY FORSKRIFT TIL LOV OM OPPHAVSRETT TIL ÅNDSVERK

GJENNOMFØRING AV MARRAKECH-FORPLIKTELSENE MV.

Høringsfrist 25. mai 2021

Innhold

1	Innledning og bakgrunn.....	4
1.1	Innledning	4
1.2	Bakgrunnen for forslaget	5
1.2.1	Behov for teknisk gjennomgang av forskriften	5
1.2.2	Marrakech-forpliktelsene	5
1.2.3	Rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger	6
2	Tekniske endringer i forskrift til åndsverkloven	6
2.1	Innledning	6
2.2	Opptak i helseinstitusjoner mv.....	7
2.3	Organisasjoner godkjent etter åndsverkloven § 63	7
2.4	Tvisteløsning for bruk av verk ved tvangslisens mv.	8
2.5	Avgrensning av forbudet mot parallellimport.....	8
3	Gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene	9
3.1	Styrkede rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse.....	9
3.2	Om Marrakechtraktaten	11
3.3	Om Marrakechdirektivet	12
3.4	Forholdet til norsk rett	12
3.5	Valg av gjennomføringsmåte	13
3.6	Gjennomføring i øvrige nordiske land.....	14
3.6.1	Danmark	14
3.6.2	Finland.....	14
3.6.3	Sverige.....	14
3.6.4	Island	14
3.7	Hovedinnholdet i endringsforslaget	15
3.7.1	Definisjoner av viktige begreper	15
3.7.2	Avgrensning av eneretten til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing	17
3.7.3	Grensekryssende tilgang til tilgjengelige eksemplarer	23

3.7.4	Kompensasjon	26
3.7.5	Pliktene til de godkjente enhetene.....	31
4	Andre bestemmelser om bruk av verk for personer med funksjonsnedsettelse.....	33
4.1	Gjeldende rett.....	33
4.2	Direktivet	33
4.3	Andre nordiske land.....	34
4.4	Departementets vurderinger og forslag.....	34
5	Vern av personopplysninger.....	35
5.1	Gjeldende rett.....	35
5.1.1	Personopplysningsloven.....	35
5.1.2	Personvernforordningens krav om behandlingsgrunnlag og supplerende rettsgrunnlag	36
5.2	Direktivet	37
5.3	Departementets vurderinger og forslag.....	37
5.3.1	Behovet for supplerende rettsgrunnlag	37
5.3.2	Formålet med behandlingen	41
5.3.3	Opplysninger som kan registreres	41
5.3.4	Sletting av personopplysninger	42
5.3.5	Behandlingsansvarlig	42
5.3.6	Personvernkonsekvenser	43
6	Økonomiske og administrative konsekvenser	43
7	Merknader til forslaget enkelte bestemmelser	44
8	Forslag til ny forskrift til åndsverkloven	59

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Innledning

Kulturdepartementet sender med dette på høring et forslag til ny forskrift til lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven). Forskriften foreslås å skulle erstatte gjeldende forskrift til åndsverkloven 21. desember 2001 nr. 1563. Revisjonen av forskriften skjer blant annet som en følge av at det i 2018 ble vedtatt ny åndsverklov. Utkastet til forskrift inneholder oppdateringer av en rekke henvisninger til bestemmelser i loven og andre tekniske endringer.

Videre inneholder utkastet forslag til bestemmelser som gjennomfører Marrakechtraktaten¹ og Marrakechdirektivet² i norsk rett. Formålet med forslagene er å gjennomføre de detaljerte bestemmelsene i Marrakech-forpliktelsene, slik at det sikres bedre tilgang til åndsverk og annet materiale som er vernet av opphavsrett og nærstående rettigheter til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller på annen måte har en funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing.

Utkastet inneholder dessuten forslag til bestemmelser som gir godkjente enheter, som bibliotek og andre organisasjoner som produserer og tilgjengeliggjør eksemplarer av åndsverk i tilgjengelige format, en eksplisitt hjemmel til å behandle særlige kategorier av personopplysninger. Bakgrunnen for forslaget er kravet til supplerende rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger i personvernforordningen.³ Forordningen gjelder som norsk lov etter personopplysningsloven § 1.⁴

Kompetansen til å gi forskrifter med hjemmel i åndsverkloven 2018 er lagt dels til departementet, dels til Kongen. Departementet ser det uansett som naturlig at denne forskriften i sin helhet vedtas av Kongen.

---

¹ Traktat av 27. juni 2013 om å lette tilgangen til utgitte verk for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing

² Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2017/1564 av 13. september 2017 om visse tillatte former for bruk av visse verk og andre arbeider som er vernet av opphavsrett og nærstående rettigheter, til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing, og om endringer av direktiv 2001/29/EF om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet

³ Europaparlamentets- og rådsforordning (EU) 2016/679

⁴ Lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven)

1.2 Bakgrunnen for forslaget

1.2.1 Behov for teknisk gjennomgang av forskriften

Gjeldende åndsverklov erstattet åndsverkloven av 12. mai 1961 nr. 2. Den nye loven viderefører hovedprinsippene fra den nå opphevede loven, men det er foretatt en gjennomgang av både språkbruk og struktur med sikte på at den skal være enklere tilgjengelig. I tillegg er det foretatt en rekke materielle endringer.

Det følger av åndsverkloven § 118 andre ledd andre punktum at forskrifter gitt med hjemmel i den opphevede loven av 1961 gjelder også etter at ny åndsverklov har trådt i kraft. Selv om forskriften av 2001 fortsatt gjelder, er den ikke oppdatert med nye henvisninger og begreper. Det er derfor nødvendig å foreta en teknisk gjennomgang av forskriften, slik at lov og forskrift samsvarer.

1.2.2 Marrakech-forpliktelsene

Under en diplomatkonferanse i Marrakech i Marokko ble det 27. juni 2013 vedtatt en traktat om tilgang til utgitte åndsverk for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing. Traktaten er et resultat av et langvarig arbeid i opphavsrettskomiteen i FN-organisasjonen WIPO (World Intellectual Property Organization – Verdens immaterialrettsorganisasjon), der Kulturdepartementet deltar for Norge. Traktaten er underskrevet av Norge, men ennå ikke ratifisert. Formell tilslutning er betinget av Stortingets samtykke.

Marrakechtraktaten er gjennomført i EU-lovgivningen. Dette ble gjort ved europaparlaments- og rådsdirektiv 2017/1564/EU av 13. september 2017 (Marrakechdirektivet). EØS-komiteen besluttet 23. oktober 2020 å endre EØS-avtalens vedlegg XVII (Opphavsrett) til å omfatte Marrakechdirektivet. Beslutningen ble tatt med konstitusjonelt forbehold, og det følger av EØS-avtalen artikkel 103 nr. 1 at beslutningen da først blir bindende for Norge etter at man har meddelt de andre partene at de forfatningsmessige kravene er oppfylt, dvs. at Stortinget har gitt sitt samtykke.

For gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene ble det i ny åndsverklov innført en forskriftshjemmel i § 55 fjerde ledd. Departementet har i arbeidet med gjennomføringen sett at det er behov for å gjøre justeringer i denne bestemmelsen.

Kulturdepartementet sendte på høring 18. november 2020 et forslag til endringer i åndsverkloven, med høringsfrist 8. januar 2021. Hensikten med forslaget er å legge til rette for at Marrakechtraktaten og Marrakechdirektivet kan gjennomføres i norsk rett på korrekt måte.

Det ble i høringsnotatet foreslått å endre forskriftshjemmelen slik at den gjelder for verk som er offentligjort (ikke bare de som er utgitt), og hjemmelen ble foreslått skilt ut som en egen paragraf. Etter at høringsprosessen er ferdig behandlet, planlegger departementet å legge frem en Prop. LS for Stortinget før påske 2021. I tillegg til et lovforslag vil proposisjonen inneholde en anbefaling om at Stortinget samtykker til at Norge tiltrer traktaten, og at direktivet innlemmes i EØS-avtalen.

Åndsverkloven §§ 55 og 56 og forskrift til åndsverkloven § 1-11 er langt på vei i samsvar med forpliktelsene i traktaten og direktivet. Det må likevel gjøres endringer, siden Marrakech-reglene innfører til dels detaljerte bestemmelser om eksemplarfremstilling, overføring og utveksling av tilpassede eksemplarer av åndsverk over landegrensene.

I dette høringsnotatet foreslår departementet bestemmelser om gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene. Som varslet i Prop. 104 L (2016–2017), skjer dette i forbindelse med revisjonen av forskriften til åndsverkloven.

1.2.3 Rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger

Norsk lyd og blindeskriftbibliotek (NLB), Statlig spesialpedagogisk tjeneste (Statped), Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB) og andre enheter som tilrettelegger og tilgjengeliggjør litteratur i tilpassede format til personer med funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, behandler personopplysninger. For å få tilgang til tilgjengelige eksemplarer fra disse produsentene, er det en forutsetning at låntakeren har en dokumentert funksjonsnedsettelse som gjør at vedkommende ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte. Dette betyr at NLB og tilsvarende enheter vil behandle opplysninger om brukernes helse, noe som regnes som særlige kategorier av personopplysninger etter personvernforordningen. NLBs arbeid med tilpassing av virksomheten til nytt personvernregelverk (GDPR) har aktualisert behovet for å vurdere om NLB og tilsvarende enheter har tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag til å behandle slike nødvendige personopplysninger.

For at NLB og de øvrige enhetene som er omtalt her, skal kunne behandle personopplysningene, kreves det at behandlingen er nødvendig av hensyn til viktige allmenne interesser og at behandlingen har hjemmel i lov, jf. personvernforordningen artikkel 9 nr. 2 bokstav g. Åndsverkloven §§ 55 og 56 og den foreslåtte nye § 56 a, samt forslagene i dette høringsnotatet til nye forskriftsbestemmelser, regulerer og vil regulere hvem som kan produsere tilgjengelige eksemplarer og hvem som kan få tilgang til dem. For å sikre at det bare er de personene som er tilgodesett etter loven som får tilgang til de tilgjengelige eksemplarene, forutsettes det at det behandles personopplysninger. Det er i dag ikke gitt et supplerende rettsgrunnlag i lov eller forskrift for denne behandlingen av personopplysninger, men det foreslås i dette høringsnotatet at et slikt rettsgrunnlag tas inn i forskrift til åndsverkloven.

2 Tekniske endringer i forskrift til åndsverkloven

2.1 Innledning

Departementet foretar i dette høringsnotatet en teknisk gjennomgang av den gjeldende forskriften, og det foreslås en ny forskrift som etter høring kan vedtas med hjemmel i åndsverkloven 2018. Dette vil være en revidert versjon av den gjeldende forskriften, og den nye forskriften vil erstatte den gjeldende.

I åndsverkloven 2018 og i Prop. 53 L (2020–2021), hvor det foreslås en ny lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv., er det forutsatt enkelte endringer i forskriften, som omtales i det følgende. Utover dette – samt forslagene til endringer som omtales i punkt 3, 4 og 5 – avgrenses det mot en materiell gjennomgang av reglene. Dette vil altså primært være en teknisk gjennomgang av paragrafhenvvisninger og begrepsbruk. En materiell gjennomgang av forskriften vil departementet komme tilbake til etter at digitalmarkedsdirektivet og nett- og videresendingsdirektivet er gjennomført i norsk rett. For en oversikt over de tekniske endringene som foreslås, vises det til punkt 7.

I åndsverkloven 2018 er kompetansen til å gi forskrifter i de fleste bestemmelser overført fra Kongen til departementet, men i § 116 ligger kompetansen fortsatt hos Kongen. Departementet ser det uansett som naturlig at denne forskriften i sin helhet vedtas av Kongen.

2.2 Opptak i helseinstitusjoner mv.

Åndsverkloven 2018 § 48 viderefører åndsverkloven 1961 § 15 og hovedtrekkene i forskriften § 2-1, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 5.19.4:

«Departementet antar at adgangen til å gjøre opptak av kringkastingssending for tidsforskutt bruk i institusjonen vil få mindre betydning etter hvert som mer av innholdet som kringkastes også er tilgjengelig uavhengig av kringkasterens sendeskjema, f.eks. i NRKs nettspiller. Like fullt antas bestemmelsen fortsatt å dekke et behov, og departementet opprettholder forslaget fra høringsnotatet om at bestemmelsen videreføres med visse strukturelle endringer som ikke er ment å endre realiteten. [...]

Dagens bestemmelse består av en angivelse av avgrensningsbestemmelsen i første ledd og en forskriftshjemmel i andre ledd. Det er gitt forskrift med hjemmel i bestemmelsen, jf. forskrift til åndsverkloven § 2-1. Av de nordiske land er det bare Norge som har denne løsningen. I de øvrige lands tilsvarende bestemmelser finnes ingen forskriftshjemler. Departementet foreslår at forskriftshjemmelen oppheves, og at den noe mer detaljerte reguleringen i forskrift i hovedsak inkorporeres i den nye lovbestemmelsen.»

Etter forskriften § 2-1 tredje ledd kan departementet gi bestemmelser om kontroll med institusjoners praksis etter paragrafen. I de ca. 20 årene paragrafen har vært virksom, har det imidlertid ikke vært behov for å gi slike bestemmelser, og adgangen ble derfor ikke videreført i loven.

Det foreslås på denne bakgrunn at forskriften § 2-1 oppheves.

2.3 Organisasjoner godkjent etter åndsverkloven § 63

I Prop. 53 L (2020-2021) foreslås det en ny lov om kollektiv forvaltning av opphavsrett mv. Den foreslåtte loven regulerer hvordan kollektive forvaltningsorganisasjoner skal forvalte opphavsrett og nærstående rettigheter. I proposisjonen punkt 14.6 fremgår følgende:

«I høringsnotatet ble det stilt spørsmål om behovet for å videreføre bestemmelsen i forskrift til åndsverkloven § 3-1. Flere av høringsinstansene som uttaler seg om dette, viser til at forskriften § 3-1 vil overlape reguleringen i gjennomføringsloven, og av den grunn ikke er

nødvendig. Departementet er enig i dette og ser det derfor som hensiktsmessig at bestemmelsen oppheves i forbindelse med ikrafttredelsen av lovforslaget her.»

Forslaget er til behandling i Stortinget nå. Forutsatt at det gjøres vedtak i samsvar med proposisjonen, foreslår departementet at forskriften § 3-1 oppheves. Bestemmelsen er på denne bakgrunn tatt ut av utkastet til ny forskrift.

2.4 Twisteløsning for bruk av verk ved tvangslisens mv.

Paragrafene §§ 4-1 til 4-4 gir regler om behandling av tvist om vederlag for bruk av verk ved tvangslisens og avtalelisens. Da gjeldende forskrift ble vedtatt, ble disse paragrafene hjemlet i åndsverkloven 1961 § 35 første ledd, hvor første punktum hadde slik ordlyd:

«Vederlag etter §§ 13a, 17a, 18, 23, 23a og 45b kan enhver av partene kreve fastsatt på bindende måte etter regler som Kongen gir.»

I åndsverkloven 2018 er denne hjemmelen endret, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 5.28, og det er nå forutsatt i loven § 62 at det er Vederlagsnemnda som skal behandle slike tvister, jf. første ledd:

«Tvist om vederlag etter §§ 21, 36, 37, 44, 45 og 56 kan enhver av partene bringe inn for Vederlagsnemnda, som kan fastsette vederlaget på bindende måte.»

Etter forskriften §§ 4-1 til 4-4 kan imidlertid slike tvister også bringes inn for departementet, og det er behov for å endre bestemmelsene slik at forskriften bringes i samsvar med loven. Det foreslås på denne bakgrunn justeringer slik at departementet ikke lenger vil ha noen rolle i tvisteløsningen. Ellers foreslås ikke materielle endringer i bestemmelsene. Dette vil departementet eventuelt komme tilbake til etter at digitalmarkedsdirektivet og nett- og videresendingsdirektivet er gjennomført i norsk rett.

Paragrafene 4-1 til 4-4 gjelder også tvisteløsning etter åndsverkloven 1961 § 37 om avtalelisens, som er videreført i åndsverkloven 2018 § 64. Det er ikke gjort de samme endringer i § 64 som i § 62, men det foreslås likevel at tvisteløsning etter § 64 skal følge de samme regler som etter § 62, og forslaget til ny forskrift §§ 4-1 til 4-4 gjelder også for tvister om vederlag etter loven § 64.

Det vises til punkt 7 for en gjennomgang av de konkrete endringene som foreslås i §§ 4-1 til 4-4.

2.5 Avgrensning av forbudet mot parallellimport

Forskriften § 6-14 avgrensner parallellimportforbudet som i åndsverkloven 1961 § 54 første ledd bokstav e hadde følgende ordlyd:

«Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt bryter denne lov ved [...] å innføre eksemplarer av opptak som nevnt i § 45 i den hensikt å gjøre dem tilgjengelig for allmennheten i ervervsøyemed, når tilvirkeren ikke har samtykket til innførselen og eksemplarer av samme opptak med samtykke av tilvirkeren frembys her i riket. Departementet kan i forskrifter gjøre unntak fra denne bestemmelsen for innførsel av eksemplarer fra nærmere bestemte land.»

Slikt unntak er gjort i forskriften § 6-14:

«Bestemmelsen i åndsverkloven § 54 første ledd bokstav e gjelder ikke innførsel av eksemplarer av opptak som lovlig er brakt i handelen i og innføres fra en stat tilsluttet Avtalen om det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen).»

I åndsverkloven 2018 ble det særskilte parallellimportforbudet i den tidligere straffebestemmelsen ikke videreført, jf. Prop. 104 L (2016–2017) punkt 7.35:

«Departementet fastholder synspunktet fra høringsnotatet om at disse spesielle import- og innførselsreglene ikke lenger har særlig betydning. Blant annet gjelder dette på bakgrunn av reglene om regional konsumpsjon, jf. forslaget § 27. Departementet opprettholder derfor forslaget fra høringsnotatet om at gjeldende § 54 første ledd bokstav d og e ikke videreføres.»

Etter departementets vurdering må også avgrensningen av parallellimportforbudet i forskriften § 6-14 anses dekket av presiseringen i åndsverkloven 2018 § 27 første ledd:

«Er et eksemplar av et verk solgt eller på annen måte overdratt med opphaverens samtykke, kan eksemplaret spres videre blant allmennheten. Bestemmelsene gjelder bare der eksemplaret er overdratt innenfor EØS-området.»

På denne bakgrunn foreslås forskriften § 6-14 opphevet.

3 Gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene

3.1 Styrkede rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse

De siste årene er rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse styrket både internasjonalt og nasjonalt. FN-konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne – Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) ble vedtatt av FNs generalforsamling i 2006 og trådte i kraft i 2008. EU sluttet seg til CRPD i 2010. CRPD ble ratifisert av Norge i 2013.

CRPD skal sikre lik tilgang til menneskerettighetene for personer med nedsatt funksjonsevne. Konvensjonspartene har plikt til å treffe alle nødvendige tiltak, også gjennom lovgivning, for å virkeliggjøre de rettigheter som er nedfelt i CRPD og bekjempe diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne, jf. konvensjonen artikkel 4.

Konvensjonen artikkel 24 stadfester at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning. Med sikte på å virkeliggjøre denne rettigheten uten diskriminering, skal partene i henhold til artikkel 24 tredje punktum bokstav c sikre at undervisningen av blinde, døve og døvblinde personer, og især barn, finner sted på de språk og i de kommunikasjonsformer og med de kommunikasjonsmidler som er best tilpasset den enkelte, og i et miljø som gir størst mulig faglig og sosial utvikling.

Konvensjonen artikkel 30 stadfester retten til deltakelse i kulturliv. Punkt 3 i denne artikkelen fastslår at partene skal treffe alle hensiktsmessige tiltak i samsvar med folkeretten for å sikre at lovverk som beskytter åndsverk, ikke utgjør en urimelig eller diskriminerende barriere for at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan få tilgang til kulturmateriale.

Direktiv 2000/78/EF om generelle rammebestemmelser om likebehandling i arbeidslivet (EUs rammedirektiv) pålegger å innføre vern mot diskriminering på grunn av blant annet funksjonsnedsettelse. Direktivet er ikke en del av EØS-avtalen. Norge har likevel valgt å gjennomføre regelverket i norsk rett gjennom bestemmelser i likestillings- og diskrimineringsloven.

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2016/2102 av 26. oktober 2016 om tilgjengelighet av nettsteder og mobilapplikasjoner (Web Accessibility Directive, heretter WAD) stiller krav om at offentlige organers nettsteder og mobilapplikasjoner skal være universelt utformet. Direktivet er et ledd i EUs strategi for utvikling av det digitale indre marked. Videre er direktivet en felles europeisk oppfølging av CRPD. Direktivet tar sikte på at befolkningen skal få bedre tilgang til digital informasjon som publiseres på nettsteder og på mobilapplikasjoner det offentlige benytter. EØS-komiteen har besluttet å innlemme direktivet i EØS-avtalen. Departementet jobber for tiden med et lovforslag som skal gjennomføre direktivets krav i norsk rett.

Europaparlaments- og rådsdirektiv (EU) 2019/882 om tilgjengelighet av visse produkter og tjenester (European Accessibility Act, heretter tilgjengelighetsdirektivet) ble vedtatt 17. april 2019. Direktivet skal gjennomføres i medlemsstatenes nasjonale lovgivning innen 28. juni 2022. Tilgjengelighetsdirektivet er vurdert som EØS-relevant, og når direktivet innlemmes i EØS-avtalen, er Norge forpliktet til å gjennomføre direktivets krav i norsk rett. Formålet med tilgjengelighetsdirektivet er todelt, og har både et indre markedsperspektiv og et rettighetsperspektiv. Direktivets rettighetsperspektiv handler om at direktivet skal bygge opp under medlemslandenes innsats for å oppfylle sine internasjonale forpliktelser etter CRPD, og sikre bedre tilgang til samfunnet for personer med funksjonsnedsettelser. Direktivet berører ulike deler av norsk rett, herunder likestillings- og diskrimineringsloven med forskrift. Direktivet stiller blant annet krav om at e-bøker skal være universelt utformet. Departementene jobber med et lovforslag som skal gjennomføre direktivets krav i norsk rett.

Lov 16. juni 2017 nr. 51 om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) fastslår at diskriminering på grunn av funksjonsnedsettelse er forbudt, jf. § 6. Forbudet omfatter diskriminering på grunn av eksisterende, antatt, tidligere eller fremtidig funksjonsnedsettelse. Forbudet mot diskriminering gjelder også hvis en person blir diskriminert på grunn av sin tilknytning til en annen person, og diskrimineringen skjer på grunn av funksjonsnedsettelse. Med diskriminering menes direkte eller indirekte forskjellsbehandling som ikke er lovlig etter lovens unntaksbestemmelser, jf. § 9-11.

Plikten til å jobbe aktivt med likestilling og hindre diskriminering blant annet på grunn av funksjonsnedsettelse ble styrket med lovendring, som trådte i kraft 1. januar 2020. Etter likestillings- og diskrimineringsloven §§ 24 og 26 skal offentlige myndigheter i all sin virksomhet og alle arbeidsgivere innenfor sin virksomhet, arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering på grunn av blant annet funksjonsnedsettelse. Lovens kapittel 3 inneholder bestemmelser om krav til universell utforming og individuell tilrettelegging, og er særlig knyttet til diskrimineringsgrunnlaget

funksjonsnedsettelse. Bestemmelsene i §§ 17-19 skal sikre tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelser og omhandler krav til universell utforming av fysiske forhold og IKT-løsninger. Offentlige virksomheter skal arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innen virksomheten, og det samme gjelder for private virksomheter rettet mot allmennheten, jf. § 19.

Marrakechtraktaten er bygget på de samme prinsippene som regelverkene omtalt ovenfor, herunder ikke-diskriminering, inkludering og tilgjengelighet. Prinsippene som ligger til grunn for traktaten er nedfelt i både Verdenserklæringen om menneskerettighetene og i CRPD. I fortalen uttrykker partene sine felles mål med traktaten og det henvises til CRPD om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

3.2 Om Marrakechtraktaten

Bakgrunnen for Marrakechtraktaten er det som Verdens blindeforbund har kalt «bokhungersnøden» for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing. Det er i store deler av verden begrenset tilgang til utgitte åndsverk som er tilrettelagt for personer med funksjonsnedsettelser. De fleste av verdens blinde og personer med nedsatt synsevne bor i utviklingsland og det er i første rekke disse traktaten vil komme til gode. I 2016 anslo WIPO i rapporten «The Marrakesh Treaty – Helping to end the global book famine» at det på verdensbasis er 285 millioner mennesker som er blinde eller har nedsatt synsevne, og at kun 1 til 7 prosent av verdens bøker er tilrettelagt for dem.

Formålet med traktaten er å legge til rette for bruk av visse åndsverk og frembringelser uten samtykke fra rettighetshaverne, og at bruk skal kunne finne sted på tvers av grenser mellom tilsluttede stater. Bruken skal være til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing. Reguleringen innebærer at tilgjengelige eksemplar – for eksempel i punktskrift eller egnede lydopptak – kan gjøres tilgjengelig for tilgodesette personer også i andre stater. Slike eksemplar kan være kostbare å fremstille, og har i liten grad blitt gjort tilgjengelig over landegrensene. Dette gjelder også innenfor samme språkområde.

Eksempelvis har blinde og personer med nedsatt synsevne i Latin-Amerika ikke hatt tilfredsstillende tilgang på tilgjengelige eksemplar, selv om det er god tilgang i Spania.

Traktaten kan også få betydning for norske personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelser som vanskeliggjør lesing, ved at flere tilgjengelige eksemplar fra for eksempel USA og Storbritannia kan gjøres enklere tilgjengelig på engelsk for norske brukere. Begge disse landene er tilsluttet traktaten, men er ikke omfattet av direktivets virkeområde. Innenfor Norden er det etablert et samarbeid om utveksling av tilgjengelige eksemplar av åndsverk mellom Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og tilsvarende organisasjoner i andre nordiske land.

3.3 Om Marrakechdirektivet

Marrakechtraktaten er gjennomført i EU-lovgivningen. Dette ble gjort ved europaparlaments- og rådsdirektiv 2017/1564/EU av 13. september 2017 om visse tillatte former for bruk av visse verk og andre arbeider som er vernet av opphavsrett og nærstående rettigheter til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, og om endring av direktiv 2001/29/EF om harmonisering av visse aspekter av opphavsrett og nærstående rettigheter i informasjonssamfunnet (Marrakechdirektivet).

I tillegg ble traktatforpliktelsene gjennomført i EU ved europaparlaments- og rådsforordning 2017/1563/EU av 13. september 2017 om grensekryssende utveksling av tilgjengelige format av visse verk og andre arbeider som er vernet av opphavsrett og nærstående rettigheter til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing (Marrakechforordningen). Forordningen gjelder import og eksport av tilgjengelige format mellom medlemslandene i EU og tredjeland som er parter i Marrakechtraktaten. Forordningen antas derfor å være utenfor EØS-avtalens virkeområde.

Direktivets fortale viser til Marrakechtraktaten og at medlemsstatenes plikter etter traktaten må gjennomføres konsekvent i hele det indre markedet. Personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller som har andre funksjonsnedsettelse som gjør det vanskelig å lese trykt skrift, står fortsatt overfor betydelige utfordringer når det gjelder tilgang til bøker og annet trykt materiale som er vernet av opphavsrett. Det bør derfor iverksettes tiltak for å øke tilgangen på slike verk.

3.4 Forholdet til norsk rett

Marrakechtraktaten skal fremme og forenkle internasjonal utveksling av tilgjengelige format mellom de ulike nasjonale enhetene som yter bibliotek tjenester til personer med funksjonsnedsettelse, samt direkte til personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing.

For å oppfylle traktatens forpliktelser, må det innføres regler som tillater utveksling av tilgjengelige format traktatlandene imellom. I EU er traktaten gjennomført slik at direktivet regulerer utveksling innenfor EU/EØS-området, mens forordningen regulerer utveksling mellom EU-stater og tredjeland som er parter i Marrakechtraktaten. Siden forordningen ikke er omfattet av EØS-avtalen, må Norge, for å oppfylle traktatens forpliktelser, innføre nasjonale regler som regulerer den utveksling av tilgjengelige format som forordningen regulerer for EU-statenes vedkommende (dvs. utveksling mellom Norge og traktatland utenfor EØS), i tillegg til å gjennomføre direktivets regler. På denne måten vil tilgjengelige format kunne utveksles mellom Norge og andre traktatland, uavhengig av om landene er tilsluttet EØS eller ikke. Utover dette vurderes norsk rett langt på vei å være i overensstemmelse med traktaten.

Marrakechdirektivet gjennomfører sammen med Marrakechforordningen ((EU) 2017/1563) Marrakechtraktaten i EU-lovgivningen. I likhet med traktaten skal også

direktivet fremme og forenkle internasjonal utveksling av tilgjengelige format mellom de ulike nasjonale enhetene som yter bibliotek tjenester til personer med funksjonsnedsettelse samt direkte til de tilgodesette personene. Det understrekes at Norge ikke blir bundet av Marrakechtraktaten gjennom innlemmelse av Marrakechdirektivet i EØS-avtalen, men vil etter ratifikasjon være en selvstendig part til traktaten, slik vi er til andre internasjonale avtaler. Dette er likevel ikke til hinder for at et EU-direktiv som gjennomfører forpliktelsene i EU, kan anses EØS-relevant og akseptabelt for innlemmelse etter en konkret vurdering.

Forholdet mellom direktivet og norsk rett er i hovedsak det samme som mellom traktaten og norsk rett. På noen punkter stiller imidlertid direktivet strengere krav til hvordan gjennomføringen skal være, enn traktaten gjør. Departementet legger til grunn at så lenge gjennomføringen oppfylder direktivets krav, oppfylles også traktatens krav. Fra dette gjelder ett unntak: Etter direktivet skal tilgjengelige format kunne utveksles innen EØS-området, mens traktaten krever at utveksling også skal kunne skje med traktatland utenfor EØS. For EU-statene er slik utveksling regulert i forordningen, men fordi denne ikke er EØS-relevant, må Norge innføre nasjonale regler om dette.

3.5 Valg av gjennomføringsmåte

Bestemmelser om bruk av åndsverk for personer med funksjonsnedsettelse er i dag regulert i åndsverkloven og forskrift til åndsverkloven. Det er nødvendig med enkelte endringer i norsk regelverk for å gjennomføre direktivforpliktelsene.

I åndsverkloven § 55 fjerde ledd er det inntatt en forskriftshjemmel for å kunne gjennomføre Marrakechtraktaten i norsk rett, jf. Prop. 104 L (2016–17) punkt 5.23.6.2. Lovproposisjonen om ny åndsverklov ble fremmet for Stortinget før direktivet var endelig vedtatt. Departementet mente derfor at det var hensiktsmessig å legge til rette for at forpliktelsene kunne gjennomføres på et senere tidspunkt.

Som beskrevet i punkt 1.2.2, har departementet foreslått i en egen høringssak at det gjøres enkelte justeringer i forskriftshjemmelen, og at den skilles ut som en egen paragraf. Det vil bli fremmet forslag for Stortinget om dette sammen med spørsmål om samtykke til tiltredelse til traktaten og innlemmelse av direktivet i EØS-avtalen.

Direktivet artikkel 5 inneholder forpliktelser som gjelder for de godkjente enhetene i forbindelse med eksport og import av tilgjengelige format. Dette er ikke forpliktelser av opphavsrettslig karakter, men er tett knyttet til resten av direktivets regler. Departementet mener derfor at det er hensiktsmessig at disse reglene gjennomføres i forskrift til åndsverkloven, og ikke i annen lovgivning.

Departementet mener at det er viktig å legge til rette for at personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller som har andre funksjonsnedsettelse som gjør det vanskelig å lese, får god og bred tilgang til litteratur i format som er tilgjengelige for leserne. Dette er avgjørende for at disse personene kan ta del i samfunnet på samme måte som personer uten funksjonsnedsettelse, for eksempel i utdanningssammenheng.

Etter departementets vurdering tilsier hensynet til at Marrakech-forpliktelsene gjennomføres på en klar måte, at direktivets bestemmelser så langt som mulig avspeiles i forskriftsbestemmelsene som skal gjennomfører dem i norsk rett. Departementet forslår at forpliktelsene gjennomføres i ny forskrift til åndsverkloven §§ 1-13 til 1-17. På den måten bevares også strukturen fra gjeldende forskrift, ved at bestemmelsene tas inn i kapitlet om avgrensninger av eneretten.

3.6 Gjennomføring i øvrige nordiske land

Samtlige nordiske EU-stater har gjennomført direktivet. Disse har gjennomført Marrakech-forpliktelsene i sine opphavsrettslover, og ikke i forskrift slik det foreslås i dette høringsnotatet.

3.6.1 Danmark

Forslag til gjennomføring av direktivet i lov om ophavsret ble fremsatt for Folketinget 25. april 2018 gjennom Lovforslag nr. L 1111 (2017-18). Lov nr. 719 om ændring af lov om ophavsret ble vedtatt 8. juni 2018 og trådte i kraft 11. oktober samme år.

3.6.2 Finland

Regjeringens forslag til gjennomføring av direktivet i lag om ändring av upphovsrättslagen ble fremmet for riksdagen i proposisjon RP 92/2018 rd. Lag om ändring av upphovsrättslagen ble vedtatt 9. november 2018 og trådte i kraft 12. november samme år.

3.6.3 Sverige

Den svenske regjeringens proposisjon (Prop. 2017/18:241) med forslag til lag om ändring i lägen (1960:729) om upphovsratt til litterära och konstnärliga verk ble fremmet 12. april 2018. Loven ble vedtatt av Riksdagen 14. juni 2018 og trådte i kraft 11. oktober samme år.

3.6.4 Island

Proposisjon med forslag til gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene i den islandske opphavsrettsloven ble fremsatt for Alltinget 7. oktober 2020 . Lovendringene er ennå ikke vedtatt. Lovforslaget bygger i hovedsak på den danske gjennomføringen av direktivforpliktelsene. Departementet vil ikke gå nærmere inn på det islandske forslaget i den videre fremstillingen.

3.7 Hovedinnholdet i endringsforslaget

3.7.1 Definisjoner av viktige begreper

3.7.1.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett gjelder avgrensningsreglene i åndsverkloven for «personer med nedsatt funksjonsevne» i fribruksbestemmelsen i § 55 og tvangslisensbestemmelsen i § 56. Brukergruppen omfatter alle grupper personer med nedsatt funksjonsevne. Nærmere regler om fremstilling av tilrettelagte eksemplar av utgitte verk er med hjemmel i § 56 gitt i forskrift til åndsverkloven § 1-11.

Paragrafene inneholder ikke en katalog over definisjonene som finnes i direktivet. Begrepet «nedsatt funksjonsevne» er heller ikke definert i selve loven eller forskriften, men det forklares i merknaden til § 55 i Prop. 104 L (2016-2017) side 330 at det avgjørende er at personens nedsatte funksjonsevne er den direkte årsaken til at hun eller han ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte og dermed har behov for en særskilt tilrettelegging.

3.7.1.2 Direktivet

Direktivet artikkel 2 inneholder definisjoner av de viktigste begrepene i direktivet.

«Verk eller annet arbeid» er definert som verk i form av en bok, et tidsskrift, en avis, et magasin eller en annen form for skriftlig materiale, notasjon, herunder noteskrift, og tilhørende illustrasjoner, uansett medium, herunder i lydformat som lydbøker og i digitalt format, som er vernet av opphavsretten eller nærstående rettigheter, og som er utgitt eller på annen lovlig måte er gjort tilgjengelig for allmennheten.

«Tilgodesett person» er definert som en person som, uavhengig av eventuelle andre funksjonsnedsettelse,

- a) er blind
- b) har nedsatt synsevne som ikke kan avhjelpest slik at vedkommende får en synsfunksjon tilnærmet lik den hos en person uten slik nedsatt synsevne, og som derfor ikke er i stand til å lese trykte verk i tilnærmet samme grad som en person uten slik funksjonsnedsettelse,
- c) har nedsatt persepsjonsevne eller lesevansker og derfor ikke er i stand til å lese trykte verk i tilnærmet samme grad som en person uten slik funksjonsnedsettelse, eller
- d) på annen måte, på grunn av en fysisk funksjonsnedsettelse, er ute av stand til å holde eller håndtere en bok eller til å fokusere blikket eller bevege øynene i den utstrekning som normalt er nødvendig for å lese.

Det følger av direktivets forale punkt 7 at personer med nedsatt persepsjonsevne eller lesevansker også omfatter personer med dysleksi eller andre former for lærevansker som hindrer dem i å lese trykte verkseksemplar i tilnærmet samme utstrekning som personer uten de samme utfordringene.

«Eksemplar i tilgjengelig format» er definert som et eksemplar av et verk eller et annet arbeid i en alternativ form eller et alternativt format som gir en tilgodesett person tilgang til verket eller arbeidet, og som gir den personen like enkel og uhindret tilgang som en person uten noen av funksjonsnedsettelsene som er nevnt under definisjonen av «tilgodesett person».

Det følger av fortalen punkt 7 at direktivet tar sikte på å forbedre tilgangen til bøker, herunder e-bøker, tidsskrifter, aviser, magasiner og andre typer skriftlig materiale, notasjon, herunder noteskrift, og andre trykksaker, herunder i lydformat, uansett om de er tilgjengelig digitalt eller analogt, nettbasert eller ikke nettbasert, i format som gjør verkene og arbeidene tilgjengelige for disse personene i vesentlig samme utstrekning som personer uten slike funksjonsnedsettelse. Tilgjengelige format omfatter f.eks. punktskrift, stor skrift, tilpassede e-bøker, lydbøker og radiosendinger.

«Godkjent enhet» er definert som en enhet som er godkjent eller anerkjent av en medlemsstat med hensyn til å tilby tilgodesette personer undervisning, instruktør opplæring, tilpasset lesing eller tilgang til informasjon på et ideelt grunnlag. Begrepet omfatter også en offentlig institusjon eller ideell organisasjon som tilbyr samme tjenester til tilgodesette personer som en av sine primære oppgaver eller institusjonelle forpliktelser eller som en del av sitt oppdrag i allmennhetens interesse. Det følger av direktivets fortale punkt 9 at dette kan være bibliotek eller utdanningsinstitusjoner.

3.7.1.3 Andre nordiske land

I den danske gjennomføringen av Marrakechdirektivet er definisjonene i direktivet artikkel 2 blitt vurdert til å være av så sentral betydning for rekkevidden av det obligatoriske unntaket som følger av direktivforpliktelsene, at de i sin helhet er tatt direkte inn i den danske opphavsrettsloven § 17 a. Det er også lagt vekt på hensynet til tydelighet i forbindelse med grensekryssende utveksling av eksemplar i tilgjengelige format, og det er vurdert at dette hensynet blir best ivarettatt når direktivets regler og formuleringer gjenspeiles direkte i lovteksten.

I Sverige er ikke alle definisjonene fra direktivet artikkel 2 tatt med i selve loven, men begrepene klargjøres i forarbeidene til loven. Definisjonen av "person med syn- eller annen läsnedsättning" er inntatt i 17 § 3. stycket og definisjonen av «behörigt organ», er tatt inn i 17 a § 3. stycket.

I Finland er det ikke tatt inn en egen definisjonsbestemmelse, men innholdet i betegnelsene og begrepene er mere utførlig angitt i lovteksten og lovproposisjonen, der de brukes. Definisjonen av "behöriga sammanslutningar" er inntatt i 17 b § 1 mom.

3.7.1.4 Departementets vurderinger og forslag

Etter departementets vurdering omfattes verksbegrepet i direktivet av åndsverksbegrepet som er definert i åndsverkloven § 2 andre ledd. Åndsverklovens definisjon inneholder et verkshøydekrav. Dette kravet står ikke i direktivet, men kommer indirekte til uttrykk i direktivets verksdefinisjon ved at det vises til verk som er vernet av opphavsretten eller nærstående rettigheter. Direktivets verksbegrep gjelder videre bare for verk som er utgitt eller på annet lovlig vis er gjort tilgjengelig for allmennheten. Etter åndsverkloven § 2 har

det ikke betydning for vurderingen av om en frembringelse skal regnes som et åndsverk om frembringelsen er offentliggjort eller ikke. Når et åndsverk skal regnes som offentliggjort eller utgitt skal vurderes etter kriteriene i åndsverkloven § 10, og har betydning for blant annet utregning av vernetid og når avgrensningene i eneretten etter loven kapittel 3 kommer til anvendelse.

Definisjonen av «tilgodesett person» klargjør målgruppen for direktivet. Dette er en tydelig avgrenset og snevrere krets av personer enn de som er omfattet av fribruksbestemmelsen i åndsverkloven § 55, hvor målgruppen er personer med nedsatt funksjonsevne som ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte.

Begrepene «eksemplar i tilgjengelig format» og «godkjent enhet» er ikke definert i åndsverkloven eller forskriften, noe som etter departementets vurdering kan skape tolkningstvil knyttet til hva som kan produseres og hvem som kan produsere tilgjengelige format for blinde og andre med funksjonsnedsettelse som omfattes av direktivets målgruppe.

For å sikre at direktivet gjennomføres på en korrekt måte og at begrepene forstås likt i statene som er omfattet av regelverket, foreslår departementet at definisjonene inntas i forskrift til åndsverkloven i sin helhet. Definisjonene vil gjelde for de bestemmelsene som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene.

Departementet foreslår at definisjonene gjennomføres i ny forskrift til åndsverkloven § 1-13 med hjemmel i forslaget til ny § 56 a i åndsverkloven.

3.7.2 Avgrensning av eneretten til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing

3.7.2.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven § 3 fastsetter innholdet i opphavers rett til å råde over sitt åndsverk. Det fremgår av bestemmelsen at opphaver som utgangspunkt har enerett til å råde over åndsverket ved å fremstille eksemplar av verket og å gjøre det tilgjengelig for allmennheten. Dette innebærer både at opphaver selv kan råde over verket og at han eller hun kan nekte andre å gjøre det. Bruk av verket som faller inn under eneretten, krever samtykke fra opphaver, med mindre det finnes andre bestemmelser som hjemler den aktuelle bruken.

Tilsvarende enerett som loven gir opphavere, er i stor grad også gitt innehavere av nærstående rettigheter. Dette er rettigheter som ikke er opphavsrettigheter, men som likevel har en nær tilknytning til opphavsretten.

Reglene om de nærstående rettighetene finnes i §§ 16 til 24 i åndsverkloven kapittel 2. Disse bestemmelsene regulerer rettigheter til utøvende kunstnere (§ 16), heving av avtaler om rettigheter til lydopptak (§ 17), utøvende kunstners rett til vederlag (§18), avtaler om løpende vederlag for utøvende kunstnere (§ 19), produsenters enerett (§ 20), vederlag for offentlig fremføring og overføring til allmennheten av lydopptak (§ 21),

kringkastingsforetaks rettigheter (§ 22), eneretten til fotografiske bilder (§ 23) og eneretten til databaser (§ 24).

Avgrensninger av opphavers enerett for eksemplarframstilling av tilrettelagte format for personer med nedsatt funksjonsevne er hjemlet i åndsverkloven §§ 55 (fribruk) og 56 (tvangslisens), og er nærmere regulert i forskrift til åndsverkloven §§ 1-11 og 1-12.

Henvisningene fra loven §§ 16, 20, 22, 23 og 24 til § 55 innebærer at den frie bruken for personer med funksjonsnedsettelse også omfatter disse nærstående rettighetene.

Tilsvarende henvisning til § 56 er bare inntatt i § 23 og § 24.

Da ny åndsverklov ble vedtatt i 2018, ble benevnelsen av målgruppen for avgrensningen endret fra «blinde, svaksynte og andre som på grunn av funksjonshemming ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte» erstattet med «personer med nedsatt funksjonsevne». Begrunnelsen var blant annet at benevnelsen også ble brukt i den nå opphevede diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (lov 21. juni 2013 nr. 61), som er videreført i den gjeldende likestillings- og diskrimineringsloven (lov 16. juni 2017 nr. 51).

I åndsverkloven § 55 første ledd første punktum er det gitt hjemmel til å fremstille eksemplar av utgitte litterære verk eller musikkverk i annen form enn lydopptak, til bruk for blinde, svaksynte eller andre personer som på grunn av nedsatt funksjonsevne ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte. Det vil si at det er nødvendig med et særskilt tilrettelagt eksemplar på grunn av funksjonsnedsettelsen. Bestemmelsen kan omfatte eksempelvis personer med diagnostisert dysleksi eller personer med bevegelsesnedsettelse.

Bestemmelsen gjelder særlig der det er andre enn personen med nedsatt funksjonsevne som foretar eksemplarframstillingen. Eksemplarframstilling til eget behov av en person med nedsatt funksjonsevne vil langt på vei være dekket av reglene om kopiering til privat bruk i § 26. En produsent av tilgjengelige eksemplar må selv stå for den faktiske tilretteleggingen av åndsverket for personer med nedsatt funksjonsevne: den gir ikke hjemmel til eksempelvis bare å digitalisere et verk. For en nærmere beskrivelse av hva som omfattes av denne fribruksbestemmelsen vises det til Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 146-147 og Prop. 104 L (2016–2017) side 177-181 og side 330.

I § 55 andre ledd gis det en fribruksadgang til å gjengi utgitte litterære eller vitenskapelige verk på film, bestemt til bruk for hørsels- eller talehemmede. Ordinær teksting av en film regnes ikke som tilstrekkelig tilrettelegging for at en skal kunne si at verket er «bestemt til bruk» for denne gruppen. Adgangen til «å gjengi» gjelder gjengivelse i skrift eller tale. Det er ikke hjemmel til å spille inn verket eller dramatisere verket som ved innspilling av en spillefilm, som en tegnefilm eller lignende. Bestemmelsen gjelder ikke musikkverk. Det vises til Ot.prp. nr. 15 (1994–95) s. 121 flg. der det heter:

«[B]ehovet for å avfotografere noter for bruk ved undervisningen av hørsels- eller talehemmede bør kunne løses på samme måte som i annen undervisningssammenheng, nemlig ved den før omtalte avtalelisensordning for fotokopiering. Skulle man i bestemmelsen om gjengivelse av verk på film behandle musikkverk på linje med litterære og vitenskapelige verk ville dette åpne for framstilling av opptak som gjengir fremføring av musikk. Her som ellers gjelder at funksjonshemmedes behov for å kunne få tilgang til

opptak av fremføringer av musikkverk må kunne antas å bli tilstrekkelig imøtekommet via det regulære marked.»

Den tillatte bruken etter § 55 omfatter ikke ervervsmessig bruk. Denne begrensningen i § 55 tredje ledd kom inn i 2005 med gjennomføringen av opphavsrettsdirektivet. I Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 147 heter det:

«Ervervsmessighetskriteriet skal vurderes i forhold til den som har ansvaret for produksjonen og det å gjøre tilrettelagte eksemplar tilgjengelig for de funksjonshemmede. Kriteriet er knyttet til anvendelsen, ikke alene eksemplarfremstillingen. Det kan for eksempel benyttes underleverandør for selve eksemplarfremstillingsarbeidet dersom dette er hensiktsmessig. Hvilken bruk den funksjonshemmede selv gjør av det tilrettelagte eksemplar, er ikke avgjørende etter bestemmelsen.»

Etter § 55 tredje ledd er det ikke adgang til å kopiere eksemplar som andre har fremstilt særskilt og tilrettelagt til bruk for personer med nedsatt funksjonsevne. Det uttales i Ot.prp. nr.15 (1994–95) side 121 følgende:

«Som eksempel kan nevnes kopiering av foreliggende maskinlesbare eksemplar som er bestemt til bruk for blinde og svaksynte som bruker leselist. At det i markedet allerede foreligger eksemplar som er bestemt for blinde og svaksynte eller for hørsels- eller talehemmede, er imidlertid ikke til hinder for at andre utgir slike eksemplar. Forutsetningen må imidlertid da være at det foretas en ytterligere eller annen tilrettelegging for de funksjonshemmede brukere.»

I Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) side 147 heter det om spredning av eksemplar fremstilt med hjemmel i fribruksbestemmelsen:

«Som etter gjeldende rett omfatter bestemmelsen den spredning av det fremstilte eksemplar som er nødvendig for å ivareta formålet med bestemmelsen. Det er etter gjeldende rett ikke gjort begrensninger i fremstillingsmetode, slik at også digitale eksemplar kan fremstilles. Anvendelse kan også skje ved at eksemplaret gjøres tilgjengelig for den aktuelle brukergruppe ved overføring i nettverk. I slike tilfeller vil overføringen normalt innebære at det fremstilles ytterligere eksemplar hos bruker. Den som gjør slik bruk av utgitte verk som hjemlet i bestemmelsen, må påse at de som betjenes er innenfor den gruppe som er ment å tilgodeses ved forslaget her.»

I åndsverkloven 2018 er innholdet i fribruksbestemmelsen i den nå opphevede åndsverkloven av 1961 § 17 i all hovedsak videreført i § 55. Det ble gjort enkelte endringer slik at den gir adgang til eksemplarfremstilling der en person faktisk har behov for en særskilt tilrettelegging av åndsverk på grunn av en funksjonsnedsettelse. Slik tilrettelegging kan skje i mange ulike former, men formålet må være å dekke behovet til personer som har en funksjonsnedsettelse.

I § 55 fjerde ledd er det gitt hjemmel til å utforme nærmere regler til gjennomføring av forpliktelsene i Marrakechtraktaten og -direktivet. Denne bestemmelsen åpner for at «[...] departementet kan gi forskrift om at nærmere angitt organisasjon kan fremstille, importere og utveksle eksemplar av utgitt litterært verk, herunder lydopptak, som er tilrettelagt for bruk for blinde, syns- og lesehemmede, til berettigede enkeltpersoner og til nærmere

angitt organisasjon i annet land, herunder overføring av tilpasset åndsverk slik at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til verket.»

Departementet har hatt på høring et forslag til endringer i denne bestemmelsen, som i dag er begrenset til å omfatte «utgitte» litterære verk, herunder lydopptak. Rettighetene etter direktivet omfatter imidlertid verk som er utgitt eller på annet lovlig vis er gjort tilgjengelig for allmennheten.

Den foreslåtte endringen i forskriftshjemmelen innebærer at departementet kan gi forskrift om at nærmere angitt organisasjon kan fremstille, importere og utveksle tilrettelagte eksemplarer av «offentliggjorte» litterære verk, herunder lydopptak. Forskriftshjemmelen er også foreslått skilt ut som en egen paragraf, ny § 56 a. Som en konsekvens av utskillelsen må også henvisningene i §§ 16, 20, 22, 23 og 24 endres, slik at ny § 56 a omfattes.

Eksemplarfremstilling til bruk for mennesker med nedsatt funksjonsevne i form av rene lydopptak reguleres av bestemmelsen i åndsverkloven § 56. Bestemmelsen åpner for at departementet ved enkeltvedtak eller forskrift kan bestemme at nærmere angitt organisasjon eller bibliotek kan produsere eksemplarer av utgitte litterære verk i form av lydopptak for vederlagsfri bruk for personer med nedsatt funksjonsevne. Opphaver har krav på vederlag, og bestemmelsen gjelder ikke ervervsmessig bruk. Bestemmelsen hjemler fremstilling av lydbøker og videobøker. Forskrift til åndsverkloven § 1-11 regulerer nærmere hvilke verk det kan fremstilles eksemplarer av, og hvordan eksemplarene kan spres til de tilgodesette personene. Det fremgår av § 1-11 andre ledd andre punktum at adgangen til opptak ikke gjelder for verk hvor opptak av tilsvarende egnethet kan skaffes fra vanlig utsalgssted. Det innebærer at hvis for eksempel en lydbok finnes i ordinær handel, kan ikke en virksomhet som Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek selv spille inn lydboken til en tilgodesett person.

Det er inngått en avtale, Lydbokavtalen, mellom rettighetshaverorganisasjonene og staten med hjemmel i tvangslisensbestemmelsen. Avtalen regulerer vederlagsnivå, vederlagsadministrasjon og andre bruksvilkår for fremstilling og distribusjon av lydbøker til personer som er «[...] syns- og lesehemmede eller har andre varige eller midlertidige funksjonsnedsettelse som gjør at de ikke kan tilegne seg verkene på vanlig måte».

Tvangslisensordningen for lydbøker i åndsverkloven § 56 ble videreført ved forrige revisjon av åndsverklovgivningen, men det følger av forarbeidene til loven at rammene vil bli vurdert på nytt i lys av Marrakechtraktatens og Marrakechdirektivets regler.

Det følger av åndsverkloven § 100 at rettighetshavere skal påse at den som har lovlig tilgang til et vernet verk, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer kan gjøre bruk av verket for nærmere angitte formål, herunder fremstille nye eksemplarer. Det henvises blant annet til §§ 55 og 56. Det innebærer at rettighetshavere skal sørge for at den tilretteleggingen av eksemplarer som tillates etter disse bestemmelsene, for personer med funksjonsnedsettelse, skal kunne skje uten hindringer, selv om det er benyttet tekniske beskyttelsessystemer på eksemplarene som er tilgjengelige for andre. Som følge av forslaget om å skille ut § 55 fjerde ledd i ny § 56 a, er det også foreslått at henvisningene i § 100 endres, slik at ny § 56 a omfattes.

3.7.2.2 Direktivet

Artikkel 3 har regler om hvilken bruk av verk som er tillat etter direktivet.

Det følger av artikkel 3 nr. 1 at det skal innføres en unntaks- eller avgrensingsbestemmelse i den opphavsrettslige eneretten, slik at samtykke ikke kreves fra rettighetshaverne til åndsverk eller nærstående rettigheter knyttet til verk eller andre arbeider etter de andre opphavsrettsdirektivene. Avgrensningen skal gjelde for handlinger som er nødvendige for at en tilgodesett person, eller en person som opptrer på den tilgodesette personens vegne, skal kunne fremstille et eksemplar i et tilgjengelig format av et verk eller et arbeid som personen har lovlig tilgang til, og som utelukkende skal brukes av den tilgodesette personen.

En godkjent enhet eller organisasjon har rett til å fremstille et tilgjengelig format av et verk eller et arbeid og stille det til rådighet, spre det eller låne det ut til en tilgodesett person eller til en annen godkjent enhet eller organisasjon. Fremstillingen og tilgjengeliggjøringen må være del av den godkjente enhetens ikke-erhvervsmessige virksomhet, og til en tilgodesett persons eksklusive bruk.

Det følger av fortalen punkt 6 at fordi de unntakene eller avgrensningene som kreves i henhold til Marrakechtraktaten, også omfatter verk i lydformat, som f.eks. lydbøker, bør det obligatoriske unntaket etter direktivet også få anvendelse på nærstående rettigheter.

Punkt 8 i fortalen viser til at rettighetshavernes enerett til eksemplarfremstilling bør avgrenses, slik at det blir tillatt å utføre enhver handling som er nødvendig for å endre, konvertere eller tilpasse et verk eller et annet arbeid på en slik måte at det kan fremstilles et eksemplar i tilgjengelig format som gjør det mulig for tilgodesette personer å få tilgang til verket eller arbeidet.

Samtidig følger det av fortalen punkt 14 at det ikke skal kunne stilles andre krav til de godkjente enhetene som kan lage et tilgjengelig format enn det som følger av direktivet. Det skal for eksempel ikke stilles krav til at godkjente enheter må undersøke om det finnes et eksemplar i tilgjengelig format i markedet, før det fremstilles et tilgjengelig eksemplar til en tilgodesett person. Det fremgår av fortalepunktet at grunnen til at det ikke kan stilles slike krav, er de særlige egenskapene og omfanget ved unntaket, og behovet for rettssikkerhet for tilgodesette personer.

Artikkel 3 nr. 2 stiller krav til at når det gjøres nødvendige endringer i eksemplar av verket eller arbeidet for å gjøre det tilgjengelig for målgruppen, skal medlemsstatene sikre at dette skjer på en måte som ivaretar verket eller arbeides integritet.

Fortalen punkt 8 forklarer at det skal være tillatt å gjøre nødvendige endringer i et verk eller arbeid for å gjøre det tilgjengelig for de tilgodesette personene, i de situasjonene hvor det allerede finnes et eksemplar i et format som er tilgjengelig for visse tilgodesette personer, men kanskje ikke for andre, på grunn av forskjellige funksjonsnedsettelse eller forskjellige grader av slike.

Artikkel 3. nr. 3 viser til at avgrensningen som gjennomfører artikkel 3 nr. 1 bare skal anvendes i visse spesielle tilfeller som ikke er i strid med en normal utnyttelse av et verk

eller arbeid og som ikke fører til urimelig skade for rettighetshavernes rettmessige interesser.

Artikkel 3 nr. 4 viser til at bestemmelsene i artikkel 6 nr. 4 første, tredje og femte ledd i direktiv 2001/29/EF (opphavsrettsdirektivet) får anvendelse på avgrensingsbestemmelsene som gjennomfører Marrakechdirektivet artikkel 3 nr. 1. Det innebærer at rettighetshavernes mulighet til å anvende tekniske beskyttelsessystemer begrenses, slik at personer med syns- eller lesevansker, godkjente enheter mv. ikke hindres i å utøve rettighetene sine etter Marrakechdirektivet.

Artikkel 3 nr. 5 slår fast at avgrensingsbestemmelsen etter artikkel 3. nr. 1 ikke kan tilsidesettes ved avtale.

3.7.2.3 Andre nordiske land

Direktivet artikkel 3 er gjennomført i den danske opphavsrettsloven § 17 b. Det er vist til at hensynet til klare regler tilsier at direktivets regler i størst mulig grad gjenspeiles direkte i lovteksten. De danske bestemmelsene ligger derfor tett på oppbyggingen av og ordlyden i direktivets regler. I Sverige er bestemmelsen om de tilgodesette personenes rett til å fremstille tilgjengelige format tatt inn i opphovsråttlagen 17 § 1. og 2. stycket. Bestemmelsen om de godkjente enhetenes rettigheter etter direktivet, herunder grensekryssende utveksling av tilgjengelige eksemplarer, er gjennomført i 17 a § 1. og 2. stycket, og forbudet mot avtalevilkår som innskrenker retten etter 17 § og 17 a § er gjennomført i 17 b §. I Finland er innholdet i artikkel 3 gjennomført i 17 a § (tilgodesette personer) og 17 b § (godkjente enheter) i opphavsrettsloven. Forbudet mot innskrenkende avtalevilkår er inntatt i 17 a § 3 mom.

3.7.2.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet antar at gjeldende avgrensning i åndsverkloven §§ 55 og 56 langt på vei dekker den rett til eksemplarfremstilling som følger av Marrakechdirektivet. Eksemplarfremstillingen etter loven skal være «bestemt til bruk» for personer med nedsatt funksjonsevne.

Marrakechdirektivet omfatter kun litterære verk i form av tekst, noter til teksten samt illustrasjoner til teksten. De tilgjengelige formatene kan blant annet fremstilles i lydformat som lydbøker og i digitalt format. Etter gjeldende rett omfatter fribruksbestemmelsen i § 55 nødvendig tilpasning av litterære verk og musikkverk i annen form enn lydopptak, mens tvangslisensbestemmelsen i § 56 hovedsakelig gjelder fremstilling av lydopptak.

Tilgodesette personer som skal ha rettigheter etter direktivet omfatter personer som er blinde, har nedsatt synsevne, har nedsatt persepsjonsevne eller lesevansker og andre som på grunn av en fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan holde en bok, eller bevege øynene slik at lesing er mulig. Etter gjeldende rett gjelder avgrensingsreglene i åndsverkloven i §§ 55 og 56 for «personer med nedsatt funksjonsevne».

Brukergruppen som er omfattet av direktivet er dermed mer begrenset enn de som er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. For å klargjøre hvilke regler som gjelder for den eksemplarfremstillingen og utvekslingen av verk som tillates etter direktivet, foreslår

departementet at det gis forskrift som gjennomfører direktivforpliktelsene med hjemmel i den foreslåtte § 56 a (gjeldende § 55 fjerde ledd).

Departementets forslag til ny § 1-14 inneholder ikke flere betingelser for den tillatte bruken enn det som følger av direktivet. Årsaken til det er at det følger av fortalen punkt 14 nr. 1 at direktivet uttrykkelig forbyr medlemsstatene å innføre slike betingelser, som for eksempel krav om at godkjente enheter skal undersøke om det finnes et eksemplar i et tilgjengelig format på det kommersielle markedet før de selv produserer et slikt eksemplar.

Direktivet – og forslaget til forskriftsbestemmelser – inneholder en rekke begrensninger som tar hensyn til rettighetshavernes interesser. For eksempel gjelder rettighetene etter direktivet kun til fordel for en avgrenset målgruppe, og det er en betingelse at de godkjente enhetene ikke drives med et ervervsmessig formål. Videre kan reglene kun anvendes når den som ønsker å anvende dem, har lovlig tilgang til verket som det skal fremstilles et tilgjengelig eksemplar av. Det følger av forslaget til åndsverkloven § 56 a at verket eller arbeidet må være offentliggjort for at det skal kunne lages et tilgjengelig eksemplar av det.

Det følger av direktivet artikkel 2 nr. 1 at avgrensning av eneretten til fordel for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, også omfatter nærstående rettigheter. Etter departementets vurderinger er det ikke nødvendig å regulere dette særskilt i forskriftsutkastet, fordi dette vil følge av åndsverkloven. Som beskrevet i punkt 3.2.7.1, vil henvisningene fra bestemmelsene om nærstående rettigheter i §§ 16, 20, 22, 23 og 24 endres, slik at ny § 56 a omfattes av henvisningene.

Etter departementets vurdering er det heller ikke nødvendig med særlige tilpasninger i forskriften for å gjennomføre artikkel 3 nr. 4 om at rettighetshavernes mulighet til å anvende tekniske beskyttelsessystemer begrenses, slik at personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre former for funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, godkjente enheter mv. ikke hindres i å utøve rettighetene sine etter Marrakechdirektivet. Departementet har foreslått at henvisningsrekken i åndsverkloven § 100 endres, slik at ny § 56 a omfattes. Når denne lovendringen trer i kraft, vil rettighetshaverne være forpliktet til å sørge for at eksemplarframstilling med hjemmel i bestemmelsene som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene, skal kunne skje uten hinder av tekniske beskyttelsessystemer.

Departementet foreslår at forpliktelsene i direktivet artikkel 3 nr.1 til 5 gjennomføres i ny forskrift til åndsverkloven § 1-14 med hjemmel i den foreslåtte bestemmelsen i åndsverkloven § 56 a.

3.7.3 Grensekryssende tilgang til tilgjengelige eksemplar

3.7.3.1 Gjeldende rett

Det er ingen bestemmelser i dag som regulerer adgangen til å gi tilgang til tilgjengelige eksemplar av verk og arbeider over landegrensene. For at det skal kunne gis tilgang til slike verk eller arbeider fra andre land, må tilgangen rettighetsklareres.

NLB er med i det WIPO-ledede Accessible Books Consortium (ABC). Gjennom dette konsortiet kan de få tilgang til litteratur fra andre land, men først etter at rettighetshaver har klarert en utgivelse for utveksling. Rettighetshaverne kan la være å klarere utveksling av tilrettelagte eksemplarer, uten nærmere begrunnelse. Fordi rettighetsklarering tar tid og fordi det har vært enkelte tekniske utfordringer, har omfanget av utveksling vært mindre enn det som var forventet. Når NLB skal fremstille eksemplarer av studielitteratur i tilgjengelig format er tidsfristene knappe, og prosessen i dag er tidkrevende og gir lite forutsigbarhet.

NLB har inngått avtale med tilsvarende organisasjoner i Sverige, Danmark, Finland og Island som omfatter utveksling av verk mellom de fem landene. Det er kun personer som etter lover og regler i de respektive land er i målgruppen for tilbudet, som skal få tilgang til materialet som omfattes av avtalen. Partene forplikter seg til å følge relevant nasjonal lovgiving og avtaler i landene de hører hjemme i. Dette omfatter plikten til å betale vederlag til rettighetshaverne i tråd med nasjonale lover og avtaler, for det materialet som utveksles i henhold til avtalen.

3.7.3.2 Marrakech-forpliktelsene

Marrakechtraktaten skal fremme og forenkle internasjonal utveksling av tilgjengelige format mellom godkjente enheter samt direkte til personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing. At eksemplarer i tilgjengelige format skal kunne utveksles over landegrensene, er et helt sentralt element i dette.

Traktaten artikkel 5 nr. 1 etablerer en plikt for partene til å sikre at et eksemplar i tilgjengelig format som fremstilles nasjonalt, kan distribueres av en godkjent enhet til en tilgodesett person eller en godkjent enhet i en annen stat som er part i traktaten. Artikkel 5 nr. 2 angir at denne plikten kan oppfylles ved å ha unntaks- eller avgrensingsregler som tillater, uten rettighetshavernes samtykke, slik utveksling innen hele traktatområdet. Det er altså de stater som blir parter i traktaten som definerer traktatens geografiske virkeområde, og på WIPOs nettsted finnes oppdatert informasjon om hvilke stater som er parter i traktaten.

Traktaten artikkel 9 omhandler samarbeid om å lette utveksling over landegrensene. Etter artikkel 9 nr. 1 skal traktatpartene bestrebe seg på å fremme utveksling av eksemplarer i tilgjengelige format over landegrensene ved å oppmuntre til frivillig informasjonsdeling for å gjøre det lettere for godkjente enheter å identifisere hverandre og samarbeide på internasjonalt plan. WIPOs internasjonale byrå skal etablere et informasjonstilgangspunkt til formålet.

Marrakechtraktaten er gjennomført i EU-lovgivningen ved Marrakechdirektivet og Marrakechforordningen. Direktivet regulerer utveksling innenfor EU/EØS-området, mens forordningen regulerer utveksling mellom EU-stater og tredjeland som er parter i Marrakechtraktaten.

Direktivet artikkel 4 regulerer tilgjengelige format på det indre markedet. Medlemsstatene skal sikre at en godkjent enhet på eget territorium kan utføre handlingene som følger av

artikkel 3 til gunst for en tilgodesett person eller en godkjent enhet som er etablert i en annen medlemsstat. Medlemsstatene skal også sikre at en tilgodesett person eller en godkjent enhet som er etablert på eget territorium kan få tilgang til et tilgjengelig format fra en godkjent enhet etablert i en annen medlemsstat.

Det fremgår av fortalen punkt 10 at det bør være mulig for godkjente enheter å fremstille eksemplar i tilgjengelige format og distribuere dem i EU/EØS via Internett og på andre måter, men enhetene bør ikke være forpliktet til å gjøre dette.

Av fortalen punkt 11 fremgår at eksemplar i tilgjengelig format som er fremstilt i én medlemsstat, bør kunne stilles til rådighet i alle medlemsstater, for å sikre bedre tilgang til dem i hele det indre marked. Dette vil redusere dobbeltarbeid forbundet med å produsere eksemplar i tilgjengelig format av ett og samme verk eller arbeid flere steder i EU/EØS, noe som gir kostnadsbesparelser og effektivitetsgevinster. Direktivet bør derfor sikre at eksemplar i tilgjengelig format som er fremstilt av godkjente enheter i en av medlemsstatene, kan spres til og gjøres tilgjengelige for tilgodesette personer og godkjente enheter i hele EU/EØS. For å fremme slik utveksling over landegrensene og legge til rette for gjensidig identifikasjon og samarbeid mellom godkjente enheter, bør det oppmuntres til frivillig utveksling av navn på og kontaktopplysninger til godkjente enheter etablert i EU/EØS. Medlemsstatene bør derfor fremlegge for Kommisjonen opplysningene de mottar fra godkjente enheter. Slike opplysninger bør gjøres tilgjengelige på Internett av Kommisjonen, på et sentralt informasjonstilgangspunkt. Dette vil også hjelpe godkjente enheter så vel som tilgodesette personer og rettighetshavere å komme i kontakt med godkjente enheter. Informasjonstilgangspunktet som Kommisjonen skal etablere, bør være et tillegg til informasjonstilgangspunktet som skal opprettes av WIPO.

3.7.3.3 Andre nordiske land

I Danmark, Finland og Sverige er det i opphavsrettslovgivningen innført regler om utveksling av eksemplar i tilgjengelige format innen EU/EØS-området. Utveksling mellom EU og tredjeland som er parter i Marrakechtraktaten, reguleres av forordningen som har direkte virkning i landene, uten at dette fremgår av opphavsrettslovgivningen.

I den danske opphavsrettsloven er det inntatt regler om utveksling innen EU/EØS-området i § 17 b. Etter stk. 2 kan en godkjent enhet fremstille, overføre, stille til rådighet, spre eller låne ut et tilgjengelig format til en tilgodesett person eller en annen godkjent enhet innen EU/EØS. Etter stk. 3 kan en tilgodesett person eller en annen godkjent enhet tilegne seg eller få tilgang til et tilgjengelig format som overføres, stilles til rådighet, spres eller lånes ut av en godkjent enhet som er etablert innen EU/EØS.

I den svenske loven er utvekslingen regulert slik i 17 a § 1. sycket:

"Ett behörigt organ får under motsvarande förutsättningar som anges i 17 § framställa sådana exemplar som avses i den paragrafen. Det får även överföra och sprida sådana exemplar till personer med syn- eller annan läsnedsättning som avses i den paragrafen och som är bosatta i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), till andra behöriga organ i Sverige och till organ i en annan stat inom EES som i den staten är behöriga organ."

I den finske opphavsrettsloven er regler om utveksling innen EU/EØS inntatt i 17 a § og 17 b §. Etter den finske opphavsrettsloven 17 a § 2. mom. har tilgodesette personer rett til å skaffe seg tilgang til verk i tilgjengelige format som er fremstilt av en godkjent enhet etablert innen EØS-området. Etter lovens 17 b § 3. mom. kan godkjente enheter tilgjengeliggjøre eksemplarer i tilgjengelige format for tilgodesette personer eller andre godkjente enheter i Finland eller i andre EØS-stater. Etter 4. mom. kan godkjente enheter importere eller skaffe eksemplarer i tilgjengelige format som en godkjent enhet etablert i en annen EØS-stat har tilgjengeliggjort for tilgodesette personer eller andre godkjente enheter.

3.7.3.4 Departementets vurderinger og forslag

Siden direktivet på noen punkter stiller strengere krav til hvordan gjennomføringen skal være enn det traktaten gjør, vil det generelt være slik at så lenge gjennomføringen oppfyller direktivets krav, oppfylles også traktatens krav. Dette utgangspunktet gjelder imidlertid ikke for grensekryssende bruk. Etter direktivet skal tilgjengelige format kunne utveksles innen EØS-området, mens traktaten krever at utveksling også skal kunne skje med traktatparter utenfor EØS. For EU-statene er slik utveksling regulert i forordningen, men fordi denne ikke er EØS-relevant, må Norge innføre nasjonale regler om dette.

For å oppfylle traktatens forpliktelser må det derfor i Norge, i tillegg til at direktivets regler gjennomføres, også innføres nasjonale regler som regulerer utveksling mellom Norge og traktatparter utenfor EØS. På denne måten vil tilgjengelige format kunne utveksles mellom Norge og andre traktatparter, uavhengig av om de er EØS-medlemmer eller ikke. Departementet foreslår at dette gjøres ved å likebehandle utveksling mellom alle traktat- og EU/EØS-stater, men fordi ikke alle EU/EØS-stater er selvstendige parter i traktaten – og for å tydeliggjøre at våre nasjonale regler også gjennomfører EØS-forpliktelser – foreslås det å angi begge tilknytningene i forskriften: Utveksling kan etter forslaget skje mellom stater innen EØS-området eller som er parter i Marrakechtraktaten.

Videre foreslås det å regulere retten til både utsendelse og mottak av eksemplarer i tilgjengelige format. For det første kan etter forslaget en godkjent enhet fremstille et eksemplar i tilgjengelig format samt overføre et eksemplar i tilgjengelig format, stille det til rådighet, spre eller låne det ut til en tilgodesett person eller en annen godkjent enhet innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten. For det andre kan en tilgodesett person eller en godkjent enhet tilegne seg eller få adgang til et tilgjengelig format, som overføres, stilles til rådighet, spres eller lånes ut av en godkjent enhet etablert innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten. Bestemmelser om dette foreslås tatt inn i forskriften § 1-14 andre og tredje ledd.

3.7.4 Kompensasjon

3.7.4.1 Gjeldende rett

Etter dagens regelverk har rettighetshaverne krav på vederlag for fremstilling av lydopptak til vederlagsfri bruk for personer med funksjonsnedsettelse.

Vederlagsordningen er utformet som en tvangslisens med hjemmel i åndsverkloven § 56.

Rettighetshaverne har ikke krav på vederlag for fremstilling av eksemplar til bruk for personer med funksjonsnedsettelse i andre tilgjengelige format enn lydopptak. Slik bruk omfattes av fribruksbestemmelsen i åndsverkloven § 55.

De nærmere rammer for bruken som er hjemlet i tvangslisensbestemmelsen i § 56 er regulert i forskrift til åndsverkloven. Etter forskriften § 1-11 kan institusjon som nevnt i forskriften § 1-1 (offentlige bibliotek og museer mv.) fremstille eksemplar av utgitt litterært eller vitenskapelig verk gjennom opptak på innretning som kan gjengi det. Adgangen til opptak gjelder imidlertid ikke for verk som allerede finnes i form av lydopptak og som tilbys i kommersiell handel. Bruken gjelder ikke ervervsmessig virksomhet og rettighetshaver har krav på vederlag for bruken som utredes av staten.

Da ny åndsverklov ble vedtatt i 2018 ble da gjeldende § 17a om tvangslisens for fremstilling av lydbøker for personer med funksjonsnedsettelse videreført i § 56, med visse språklige endringer. Departementet pekte samtidig på at Marrakechtraktaten også gjelder eksemplarfremstilling av lydbøker og at det er opp til traktatlandene selv å bestemme om det skal betales vederlag til rettighetshaverne for slik bruk. Det ble derfor lagt til grunn i Prop. 104 L (2016–2017) på s. 181 at tvangslisensordningen for lydbøker kunne bestå, men at rammene for tvangslisensen ville måtte gjennomgås på nytt i lys av Marrakechtraktaten og -direktivet.

3.7.4.2 Direktivet

Artikkel 3 nr. 6 åpner for at det i nasjonal lovgivning kan gis bestemmelser om kompensasjon til rettighetshaverne for eksemplarfremstilling av tilgjengelige eksemplar, innenfor direktivets grenser. Det er en forutsetning for eventuell kompensasjon at eksemplarfremstillingen er foretatt av en godkjent enhet som er etablert på medlemsstatens territorium.

De nærmere rammene for en eventuell kompensasjonsordning fremgår av fortalen i direktivet. I fortalen punkt 14 står det at, for å unngå byrder for tilgodesette personer, hindringer for utveksling av eksemplar i tilgjengelig format over landegrensene og urimelige krav til godkjente enheter, er det viktig å begrense mulighetene medlemsstatene har til å fastsette kompensasjonsordninger. Kompensasjonsordningene skal derfor ikke omfatte krav om betaling fra tilgodesette personer og bør bare gjelde godkjente enheter etablert på territoriet til medlemsstaten som fastsetter kompensasjonsordningen. Det bør ikke kreves betaling fra godkjente enheter som er etablert i andre medlemsstater eller tredjestater som er parter i Marrakechtraktaten.

Videre fremgår det at medlemsstatene bør sikre at det ikke stilles mer belastende krav ved grensekryssende utveksling av eksemplar i tilgjengelig format under slike kompensasjonsordninger, enn i situasjoner uten kryssing av landegrenser, herunder med hensyn til kompensasjonens form og mulige nivå.

Medlemsstatene bør ved fastsettelsen av kompensasjonsnivået dessuten ta behørig hensyn til at de godkjente enhetene driver ideell virksomhet, at målene for direktivet er i allmennhetens interesse, interessene til de tilgodesette personene, mulig skade for rettighetshaverne og behovet for å sikre grensekryssende distribusjon av eksemplar i

tilgjengelig format. Det bør også tas hensyn til de særlige omstendighetene i hvert enkelt tilfelle som oppstår ved produksjon av et bestemt eksemplar i tilgjengelig format og dersom skaden for en rettighetshaver er minimal, bør det ikke oppstå noen plikt til å betale kompensasjon.

Det er ikke tillatt å fastsette andre krav som må oppfylles for å kunne anvende unntaket i direktivet, f.eks. krav om å kontrollere på forhånd om det allerede finnes verk i tilgjengelige format på det kommersielle markedet (eksempelvis lydbøker).

3.7.4.3 Andre nordiske land

Alle de andre nordiske landene har fastsatt kompensasjonsordninger. I den danske gjennomføringen av Marrakechdirektivet er det gitt regler om kompensasjon i ophavsretsloven § 17 c stk. 1-4. I likhet med Norge hadde Danmark tidligere en egen tvangslisensbestemmelse for fremstilling av tilgjengelige eksemplar i lydopptak til bruk for personer med funksjonsnedsettelse. Bestemmelsen ble opphevet ved gjennomføringen av direktivet.

I ophavsretsloven § 17 c stk. 1 fremgår det hvilken bruk som gir grunnlag for kompensasjon (jf. § 17 b stk. 2). Det skal utbetales kompensasjon dersom en godkjent enhet fremstiller, overfører, stiller til rådighet, eller sprer eller låner ut et eksemplar i tilgjengelig format til en tilgodesett person eller en godkjent enhet innenfor EØS. Ophavsretsloven § 17 c stk. 4 gir bestemmelsene i stk. 1-3 tilsvarende anvendelse der en godkjent enhet etablert i Danmark sprer, overfører eller stiller til rådighet eksemplar i tilgjengelig format til tilgodesette personer eller godkjent enhet i tredjeland som er part i Marrakech-traktaten. Det utbetales ikke kompensasjon dersom skaden for opphaver er minimal.

I § 17 c stk. 2 er det gjort unntak for kompensasjon for fremstilling av eksemplar som normalt kun anvendes av personer med funksjonsnedsettelse, som for eksempel format i punktskrift.

Det er partene selv som fastsetter kompensasjonen og hver av partene kan etter § 17 c stk. 3 kreve nemndsbehandling dersom det ikke oppnås enighet om kompensasjonsnivået. Den danske ordningen ligner en tvangslisensordning. Rettighetshaverne og de godkjente enhetene fastsetter kompensasjonen gjennom forhandlinger. Kompensasjonen beregnes per utlån.

I Sverige fremgår det av opphovsrettslægen 17 c § at rettighetshaverne har krav på kompensasjon ("ersättning") når en godkjent enhet sprer og overfører tilgjengelige eksemplar med støtte i 17 a §. Staten fastsetter en årlig sum over statsbudsjettet i tildelingsbrev til Sveriges Författarförbund som forvalter ordningen og utbetaler til rettighetshaverne. I den svenske ordningen er retten til kompensasjon avgrenset til tilfeller der tilgodesette personer får beholde et eksemplar av verket.

Samme begrensning er inntatt i den finske loven 17 c §. I Finland er kompensasjonen i tillegg begrenset til "talböcker" som er fremstilt i Finland etter opphövsrettslægen. I Finland blir de godkjente enhetene og rettighetshaverne enige om kompensasjonsnivå.

Både Sverige og Finland har beholdt den tidligere vederlagsbestemmelsen i loven, men etter gjennomføringen av direktivet gjelder bestemmelsene kun bruk for personer med andre funksjonsnedsettelse enn dem som omfattes av Marrakechdirektivet.

3.7.4.4 Nærmere om Lydbokavtalen

Med hjemmel i åndsverkloven § 56 og forskrift til åndsverkloven § 1-11 er det inngått avtale mellom staten og rettighetshaverorganisasjonene om vederlag for fremstilling og bruk av lydbøker for personer med funksjonsnedsettelse (Lydbokavtalen). Avtalen regulerer vederlagsnivå, vederlagsadministrasjon og andre bruksvilkår for eksemplarframstilling og spredning av lydbøker til personer som er *syns- og lesehemmede og andre som på grunn av varig eller midlertidig funksjonshemming ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte* (pkt. 2.2).

I avtalen er vederlaget beregnet ut fra den enkelte lydboks lengde - altså innlest tid i minutter - og det gjelder ulike satser avhengig av hvilken type verk det er (for eksempel sakprosa eller skjønnlitteratur). Vederlaget beregnes per tittel, uavhengig av hvor mange eksemplarer som fremstilles. Etter lydbokavtalen pkt. 2.4 kan det ikke produseres eksemplarer av titler hvor et kommersielt tilbud av tilsvarende egnethet kan skaffes fra vanlig utsalgssted.

Det er Kopinor som forvalter ordningen. Produsentene – Norsk lyd- og blindeskriftsbibliotek (NLB), Statlig spesialpedagogisk tjeneste (Statped) og Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB) – sender oversikt over bruken til Kopinor som fakturerer dem, og som fordeler og utbetaler vederlaget til rettighetshaverne. Basert på tall fra de siste tre årene betaler både Statped og KABB omkring 150 000 kr i året og NLB betaler mellom 1,8 og 2 mill. kr. Nivået på gjeldende vederlagsordning er på ca. 2,5 millioner kroner per år.

3.7.4.5 Departementets vurderinger og forslag

Direktivets regler går lenger i å avgrense opphavernes rettigheter enn dagens regelverk, hvor bruk av lydbøker for personer med funksjonsnedsettelse beror på en tvangslisensordning. Marrakechdirektivets regler innebærer fri bruk av tilgjengelige eksemplarer – inkludert lydbøker – for tilgodesette personer, og det er ikke noe krav om at rettighetshaverne skal kompenseres for denne bruken. Det er heller ikke tillatt å fastsette andre krav som må oppfylles for å kunne anvende unntaket i direktivet, f.eks. krav om å kontrollere på forhånd om det allerede finnes verk i tilgjengelige format på det kommersielle markedet.

Departementet har i lys av dette vurdert flere alternativer for kompensasjon til rettighetshaverne for eksemplarframstilling etter Marrakech-bestemmelsene. Et alternativ er at rettighetshaverne ikke skal motta betaling for produksjon av eksemplarer i tilgjengelige format – inkludert lydbøker – til bruk for tilgodesette personer etter direktivet.

I henhold til den såkalte tre-trinnstesten kan avgrensning av eneretten tillates i visse spesielle tilfelle under forutsetning av at avgrensningen ikke skader den normale utnyttelse av verket og ikke på urimelig måte tilsidesetter rettighetshavers legitime interesser. Tre-trinnstesten følger av Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 2 og

Opphavsrettsdirektivet artikkel 5 nr. 5, og den er også inntatt i Marrakechdirektivet artikkel 3 nr. 3.

Et av formålene i åndsverkloven er å ivareta en rimelig balanse mellom rettighetshavernes interesser på den ene siden og brukernes og allmennhetens interesser på den andre siden, slik at åndsverk og nærstående prestasjoner og arbeider kan brukes der dette ut fra samfunnsmessige hensyn er rimelig.

Både tre-trinnstesten og sentrale formål i åndsverkloven tilsier, etter departementets vurdering, at det bør fastsettes en viss kompensasjon til rettighetshaverne. Økt bruk av tilgjengelige format er en ønsket virkning av direktivet, men det vil være mulighet for at bruken i visse tilfeller kan føre til skade for rettighetshaverne.

Departementet har sett nærmere på to ulike løsninger for kompensasjon til rettighetshaverne. Det ene alternativet er en forhandlingsbasert løsning hvor partene selv fastsetter kompensasjonen, og det andre er en ordning hvor kompensasjonen utredes og fastsettes ensidig av staten. Kompensasjonsordningen skal ikke innebære krav om betaling fra personene som er tilgodesett i direktivet. Etter direktivet bør statene kun tillates å fastsette kompensasjonsordninger for tillatt bruk av verk og andre arbeider som foretas av godkjente enheter. Ettersom de godkjente enhetene helt eller delvis er offentlig finansierte institusjoner vil det derfor i begge tilfeller være staten som betaler kompensasjonen.

Departementet mener at sistnevntealternativ vil være mest i tråd med direktivets formål og retningslinjer for kompensasjon. Ved fastsettelsen av kompensasjonsnivået skal det tas hensyn til at de godkjente enhetene har ideelle formål, til at målene med direktivet er i allmennhetens interesse, til interessene til de personene som tilgodeses ved unntaket, til den mulige skaden som rettighetshaverne kan lide, og til behovet for å sikre distribusjon over landegrensene av eksemplar i tilgjengelig format.

Etter departementets syn er det på bakgrunn av disse begrensningene naturlig å fjerne seg fra dagens rettighetsbaserte tvangslisensordning og gå over til en ordning hvor kompensasjonen utredes og fastsettes av staten. Målet er at alle tilgodesette personer som har krav på tilgang til verk og andre arbeider i tilgjengelige format, også skal ha muligheten til å få slik tilgang. Ved en kompensasjonsordning som fastsettes av staten unngås risikoen for at uenighet i forhandlinger om kompensasjon kan hindre eller forsinke fremstilling av tilgjengelige format.

En eventuell kompensasjonsordning etter direktivet foreslås å omfatte fremstilling og bruk av lydbøker for tilgodesette personer etter Marrakechdirektivet. Departementet vil i utredningen av en kompensasjonsordning vurdere om andre tilgjengelige format skal kompenseres. Eksemplar i punktskrift, eller andre format som normalt bare kan brukes av tilgodesette personer, skal ikke omfattes.

Videre foreslår departementet – slik som i de andre nordiske landene – at en eventuell kompensasjonsordning kun bør omfatte opphavere. Det grunnleggende formålet med direktivet om å øke tilgjengeligheten til verk i tilgjengelige format for de tilgodesette personene bør gjenspeiles i rammene for kompensasjonsordningen. Direktivet begrenser

også muligheten til å etablere en kompensasjonsordning. Departementet mener derfor at det er nærliggende at det er den skade som påføres opphaverne, som har skapt verkene det kan lages tilgjengelige eksemplarer av etter Marrakech-bestemmelsene, som eventuelt bør kompenseres. Også dette spørsmålet vil vurderes nærmere under utredningen av en kompensasjonsordning.

Dersom det fastsettes en kompensasjonsordning i tråd med forslaget her vil det, etter departementets syn, ikke lenger være behov for å videreføre den gjeldende Lydbokavtalen.. Lydbokavtalen kan riktignok bestå for bruk for personer med funksjonsnedsettelse som ikke omfattes av direktivet (i parallell med kompensasjonsordningen som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene), men det er vanskelig å se at det er behov for dette. Ved fastsettelsen av kompensasjonsnivået er det etter departementets syn naturlig å ta utgangspunkt i vederlagsnivået i Lydbokavtalen. Den eventuelle økte bruken av tilgjengelige format vil kunne være et moment i vurderingen ved fastsettelsen av kompensasjon, men bør etter departementets syn ikke være avgjørende.

Departementet foreslår at statens adgang til å utrede og fastsette kompensasjon, og begrensningene i hva som kan kompenseres som følge av direktivet, tas inn som en egen forskriftsbestemmelse i utkastet § 1-15 med hjemmel i forslaget til ny § 56 a i åndsverkloven.

3.7.5 Pliktene til de godkjente enhetene

3.7.5.1 Gjeldende rett

Forskrift til åndsverkloven § 1-12 inneholder en plikt for bibliotek og organisasjoner som kan gjøre opptak (lydbøker) etter forskriften § 1-11 til å føre register over fremstilte opptak. Videre vises det til at bestemmelsene i åndsverkloven om plikten til å navngi opphaver og utøvende kunstner gjelder på vanlig måte. Det samme gjelder forbudet mot endring av verk.

3.7.5.2 Direktivet

Direktivet artikkel 5 regulerer forpliktelsene til de godkjente enhetene.

Artikkel 5 nr. 1 krever at den godkjente enheten eller organisasjonen bare skal spre, overføre eller gjøre tilgjengelig de tilgjengelige formatene til tilgodesette personer eller godkjente enheter. Videre skal de treffe egnede tiltak for å motvirke at tilgjengelige format blir reproduisert, spredt, overført til allmennheten eller stilt til rådighet på en ulovlig måte.

Det skal også føres registre over håndteringen av verk eller andre arbeider og fremstillingen av eksemplarer i tilgjengelige format.

De godkjente enhetene skal offentliggjøre og oppdatere informasjon om hvordan de oppfyller forpliktelsene etter artikkelen. Informasjonen skal offentliggjøres på enhetens nettsted, hvis den har et eget nettsted, eller gjennom andre kanaler på Internett eller som ikke er koblet til Internett (offline).

Artikkel 5 nr. 2 stiller krav til at godkjente enheter som utveksler tilgjengelige format på det indre markedet etter artikkel 4, etter anmodning fra tilgodesette personer, andre godkjente enheter eller rettighetshavere, legger frem lister over de verk eller andre arbeider som den har eksemplarer av i tilgjengelig format og hvilke format som er tilgjengelige. Videre skal de på forespørsel legge frem navn og kontaktopplysninger til de godkjente enhetene i andre medlemsstater, som det er utvekslet eksemplarer av verk i tilgjengelige format med.

Forpliktelsene til de godkjente enhetene understøttes av fortalen punkt 12 som viser til at for at det skal kunne gis bedre tilgang til eksemplarer i tilgjengelige format og hindre ulovlig spredning av verk eller andre arbeider, bør det legges visse plikter på godkjente enheter som fremstiller og tilgjengeliggjør tilgjengelige eksemplarer av verk eller andre arbeider.

De godkjennings- eller anerkjennelseskravene som kan stilles til de godkjente enhetene, f.eks. krav om å yte tjenester av allmenn art til tilgodesette personer, bør ikke ha til følge at enheter som omfattes av definisjonen av godkjent enhet i dette direktiv, hindres i å praktisere den bruken som tillates ved dette direktiv, jf. fortalen punkt 13.

Artikkel 6 regulerer åpenhet og utveksling av opplysninger mellom de godkjente organisasjonene. Navn og kontaktinformasjon til de godkjente organisasjonene skal meldes inn til Kommisjonen, som skal gjøre opplysningene offentlig tilgjengelig på et sentralt informasjonssted.

3.7.5.3 Andre nordiske land

Marrakechdirektivet artikkel 5 om de godkjente enhetenes plikter er gjennomført i den danske opphavsretsloven § 17 e. I Sverige er det tatt inn en forskriftshjemmel i opphovsrättslagen 17 f §, slik at kravene som skal stilles til godkjente enheter om dokumentasjon, informasjon og rutiner kan reguleres i forskrifts form. Kravene er gjennomført i opphovsrättsförordning 4 a §. Innholdet i artikkel 5 er gjennomført i 17 c § i den finske opphavsretsloven.

3.7.5.4 Departementets vurderinger og forslag

De pliktene som direktivet legger på de godkjente enhetene, er viktige for å ivareta hensynet både rettighetshaverne og til de tilgodesette personene.

Siden avgrensningen av rettighetshavernes enerett skjer for å ivareta behovet til en avgrenset gruppe av tilgodesette personer, bør det iverksettes tiltak som sikrer at det kun er de tilgodesette personene som nyter godt av avgrensningen.

Videre er det nødvendig for at de tilgodesette personene skal kunne nyttiggjøre seg av tilgangen til tilgjengelige verk og arbeider, at de godkjente enhetene som fremstiller dem har gode oversikter over fremstilte eksemplarer. Det samme gjelder ved utveksling av tilgjengelige eksemplarer over landegrensene.

Departementet kan ikke se at det er behov for å legge ytterligere plikter på de godkjente enhetene enn det som følger av direktivet, men legger til grunn at de på frivillig basis viderefører eller innfører systemer for å motvirke misbruk av eksemplarer fremstilt etter dette regelverket. Dette kan være løsninger som sikrer at det ikke kan fremstilles

tilgjengelige eksemplar av ulovlige kopier, eller som sikrer at kun tilgodesette personer får tilgang til de tilgjengelige eksemplarene som den godkjente enheten har fremstilt.

Departementet foreslår at direktivets bestemmelser om de godkjente enhetenes plikter gjennomføres i forskriften §§ 1-16 og 1-17. Her foreslås det også å ta inn kravet om utveksling av navn og kontaktopplysninger til de godkjente enhetene som den har samarbeidet med i forbindelse med utvekslingen av tilgjengelige format.

Departementet foreslår også å videreføre innholdet i gjeldende forskrift § 1-12 andre ledd, om at bestemmelsene i åndsverkloven om plikt til å navngi opphaver og utøvende kunstner, og bestemmelsene om forbud mot endring av verk, gjelder på vanlig måte.

Etter departementets vurdering er det ikke nødvendig å forskriftsfeste særskilt at navn og kontaktinformasjon til de godkjente enhetene skal meldes inn til Kommisjonen, som skal gjøre opplysningene offentlig tilgjengelig på et sentralt informasjonssted.

4 Andre bestemmelser om bruk av verk for personer med funksjonsnedsettelse

4.1 Gjeldende rett

Åndsverkloven kapittel 3 avsnitt VI *Bruk av verk for personer med nedsatt funksjonsevne* inneholder ikke bare regler om de personene som er omfattet av Marrakech-forpliktelsene. Som beskrevet i punkt 3.7.2.4 følger det av loven §§ 55 og 56 at bestemmelsene gjelder alle personer med nedsatt funksjonsevne. Dette omfatter i tillegg til de som er omfattet av direktivet, også personer som for eksempel er hørsels- eller talehemmede. I § 55 første ledd vises det til at rene lydopptak omfattes av § 56. Etter forslaget til lovendringer som har vært på høring, men som ennå ikke er vedtatt, skal bestemmelsene som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene, herunder tilrettelegging i form av lydopptak til de tilgodesette personene, reguleres i forskrift til åndsverkloven med hjemmel i ny § 56 a.

Gjeldende § 1-11 i forskriften er hjemlet i tvangslisensen § 56, og gjelder vederlagsfri bruk for syns- og lesehemmede, hørsels- og talehemmede, personer med nedsatt førlighet og andre som på grunn av funksjonshemming ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte.

4.2 Direktivet

Som beskrevet ovenfor følger det av artikkel 3, jf. artikkel 2 at de tilgodesette personene som skal ha rettigheter etter direktivet, er personer som er blinde, har nedsatt synsevne, har nedsatt persepsjonsevne eller lesevansker og andre som på grunn av en fysisk funksjonsnedsettelse ikke kan holde en bok, eller bevege øynene slik at lesing er mulig.

Artikkel 9 stadfester at Kommisjonen innen 11. oktober 2020 skal legge frem en rapport om adgangen på det indre markedet til verk for tilgodesette personer etter direktivet. Rapporten skal ta hensyn til utviklingen innen relevant teknologi og skal inneholde en vurdering av om det er hensiktsmessig å utvide virkeområdet for dette direktivet for å

bedre tilgangen til verk og andre arbeider for personer med andre funksjonsnedsettelse enn dem som omfattes av dette direktivet.

Artikkelen følges av fortalen punkt 19, hvor det fremgår at Kommisjonen skal vurdere situasjonen med hensyn til tilgjengeligheten av eksemplar i tilgjengelig format av andre verk og arbeider enn dem som omfattes av dette direktivet, samt tilgjengeligheten av verk og andre arbeider i tilgjengelige format for personer med andre funksjonsnedsettelse. Det understrekes at det er viktig at Kommisjonen vurderer situasjonen nøye. Endringer av direktivets virkeområde kan vurderes ved behov, på grunnlag av en rapport fra Kommisjonen.

I fortalen punkt 20 fremgår det at medlemsstatene fortsatt bør kunne fastsette unntak eller avgrensninger til fordel for personer med en funksjonsnedsettelse i tilfeller som ikke omfattes av direktivet, særlig med hensyn til andre verk eller arbeider og andre funksjonsnedsettelse enn dem som omfattes av dette direktivet, i samsvar med artikkel 5 nr. 3 bokstav b i opphavsrettsdirektivet (2001/29/EF). Marrakechdirektivet hindrer ikke medlemsstatene i å fastsette unntak fra eller avgrensninger av rettigheter som ikke er harmonisert innenfor Unionens ramme for opphavsrett.

4.3 Andre nordiske land

De andre nordiske landene har egne bestemmelser i sine opphavsrettslover som omfatter bruk av tilgjengelige eksemplar for personer med funksjonsnedsettelse som ikke er omfattet av Marrakech-direktivet. Disse bestemmelsene omfatter både fri bruk og bruk som er betinget av vederlag til opphaver. Paragrafene kommer ikke til anvendelse, hvis fremstillingen og tilgjengeliggjøringen av et eksemplar i et tilgjengelig format omfattes av de lovbestemmelsene som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene.

Tilrettelegging av verk for personer med de funksjonsnedsettelsene som ikke omfattes av Marrakech-forpliktelsene, som hørsels- eller talehemmelser, er regulert i bestemmelsene i henholdsvis § 17 i den danske, 17 § i den finske og 17 e § i den svenske loven.

I Danmark er tvangslisensen i tidligere § 17 stk. 3, som ga hjemmel til den danske lydbokavtalen, opphevet, siden fremstillingen av lydbøker til personer som «er blinde eller har et lesehandicap» omfattes av Marrakech-bestemmelsene. I Finland og Sverige er tvangslisensbestemmelsene i henholdsvis 17 § 3. mom. i den finske loven og 17 e § 3. stycket i den svenske loven.

4.4 Departementets vurderinger og forslag

Formålet med de nye bestemmelsene i forskriftsforslaget er å gjennomføre Marrakech-forpliktelsene for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller som har andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing. Det er imidlertid ikke departementets hensikt at forslaget skal berøre retten til eksemplarfremstilling av tilgjengelige eksemplar av verk eller andre arbeider som er ment til bruk for personer som er døve, hørsels- eller talehemmede, eller stumme.

Departementet understreker at bestemmelsene i §§ 55 og 56 ikke skal anvendes der § 56 a kommer til anvendelse. Det innebærer at hvis en handling omfattes av virkeområdet til forskriftshjemmelen i § 56 a og forslaget til forskriftsbestemmelser som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene, er det kun disse bestemmelsene som skal anvendes, ikke fribruksbestemmelsen i § 55 eller tvangslisensen i § 56.

Etter departementets vurdering vil behovet for tvangslisensen i åndsverkloven § 56 trolig bli overflødig når det gis nye forskriftsbestemmelser med hjemmel i loven § 56 a. Departementet valgte likevel ikke å foreslå oppheving av denne bestemmelsen, slik at det kan utredes nærmere om den vil få noen selvstendig betydning etter at Marrakech-bestemmelsene har trådt i kraft.

Forskriftsbestemmelsen i § 1-11 gjelder fremstilling av eksemplar i tilgjengelige format, også i andre format enn originaleksemplaret, av utgitt litterært eller vitenskapelig verk gjennom opptak på innretning som kan gjengi det. Etter departementets vurdering omfattes denne eksemplarfremstillingen av de foreslåtte bestemmelsene som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene. Gruppen personer som omfattes av § 1-11 er imidlertid ikke helt sammenfallende med de tilgodesette personene etter Marrakech-bestemmelsene, siden § 1-11 også gjelder fremstilling av tilgjengelige eksemplar for hørsels- og talehemmede.

Departementet kan likevel ikke se at det er behov for å videreføre denne bestemmelsen, fordi tilrettelegging for denne målgruppen vil omfattes av fribruksbestemmelsen i loven § 55.

Som beskrevet i punkt 3.7.4 om en eventuell kompensasjon til rettighetshavere for fremstilling av lydopptak etter Marrakech-bestemmelsene, vil ikke den såkalte Lydbokavtalen som er hjemlet i forskriften § 1-11 kunne videreføres i sin nåværende form, etter at Marrakech-forpliktelsene er gjennomført i ny forskrift. Som det fremgår av artikkel 3 nr. 5 som er foreslått gjennomført i § 1-14 femte ledd, skal ikke rettighetene etter direktivet kunne tilsidesettes ved avtale.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette å ikke videreføre forskriften § 1-11 i ny forskrift til åndsverkloven.

5 Vern av personopplysninger

5.1 Gjeldende rett

5.1.1 Personopplysningsloven

De største produsentene av litteratur i tilgjengelig format etter §§ 55 og 56 i åndsverkloven er de statlige virksomhetene Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og Statped, universiteter og høyskoler og Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB). Alle virksomhetene behandler helseopplysninger for å påse at det bare er berettigede personer som får tilbudet, og for å administrere tjenestene på en god måte.

Ovennevnte virksomheters adgang til behandling av helseopplysninger begrenses av reglene om behandling av personopplysninger i personvernforordningen.

De grunnleggende reglene om i hvilken utstrekning personopplysninger kan samles inn, utleveres, viderebehandles og behandles på annen måte følger av personvernforordningen kapittel II. Forordningen artikkel 5 oppstiller enkelte grunnprinsipper som gjelder ved all behandling av personopplysninger. Prinsippet om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (nr. 1 bokstav a) innebærer blant annet at behandlingen alltid må ha et rettslig grunnlag (behandlingsgrunnlag), jf. nedenfor om artikkel 6. Videre følger det av prinsippet om formålsbegrensning at personopplysninger skal samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og ikke viderebehandles på en måte som er uforenlig med disse formålene (bokstav b). Etter prinsippet om dataminimering skal personopplysningene være adekvate, relevante og begrenset til det som er formålet med behandlingen (bokstav c). Videre følger det av prinsippet om riktighet at personopplysninger skal være korrekte og om nødvendig oppdaterte (bokstav d), og av prinsippet om lagringsbegrensning at opplysninger ikke skal lagres lenger enn nødvendig (bokstav e). Etter prinsippet om integritet og konfidensialitet skal opplysningene behandles på en måte som sikrer tilstrekkelig sikkerhet (bokstav f). Endelig følger det av artikkel 5 nr. 2 om «ansvar» at den behandlingsansvarlige er ansvarlig for og skal kunne påvise at nr. 1 overholdes. Den behandlingsansvarlige er den som alene eller sammen med andre bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes, jf. artikkel 4 nr. 7.

5.1.2 Personvernforordningens krav om behandlingsgrunnlag og supplerende rettsgrunnlag

Etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 er behandling av personopplysninger bare lovlig når behandlingen kan forankres i et av behandlingsgrunnlagene angitt i bokstav a til f. Bokstav e åpner for behandling for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet.

Disse behandlingsgrunnlagene kan ikke anvendes alene; det er nødvendig med et supplerende rettsgrunnlag. Etter forordningen artikkel 6 nr. 3 skal «grunnlaget for behandlingen» nevnt i nr. 1 bokstav c og e «fastsettes» i unionsretten eller nasjonal rett.

Det er noe uklart hvilke krav forordningen stiller til det supplerende rettsgrunnlaget. I Prop. 56 LS (2017–2018) punkt 6.3.2 side 32 til 33 legges det til grunn at forordningens ordlyd ikke tilsier at det gjelder særlig strenge krav til hvor spesifikt et rettslig grunnlag bør være, men at forordningen på dette punktet også må tolkes og anvendes i tråd med de menneskerettslige kravene til rettsgrunnlag for inngrep i retten til privatliv. Det kan derfor etter omstendighetene kreves et mer spesifikt grunnlag enn det som kan synes å være minimumskravene etter forordningens ordlyd. Personvernforordningen artikkel 9 oppstiller ytterligere krav ved behandling av enkelte kategorier av personopplysninger som regnes som særlig sensitive, såkalte «særlige kategorier av personopplysninger». Disse kravene gjelder i tillegg til kravet om behandlingsgrunnlag. Bestemmelsen omfatter blant annet helseopplysninger. Etter artikkel 9 nr. 1 er behandling av slike

personopplysninger som utgangspunkt forbudt. I artikkel 9 nr. 2 bokstav a til j er det oppstilt nærmere avgrensede unntak fra forbudet. Artikkel 9 nr. 2 bokstav g åpner for behandling som er nødvendig av hensyn til «viktige allmenne interesser». Behandlingen må her skje på grunnlag av EØS-retten eller nasjonal rett, som skal «stå i et rimelig forhold til det mål som søkes oppnådd, være forenlig med det grunnleggende innholdet i retten til vern av personopplysninger og sikre egnede og særlige tiltak for å verne den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser».

Det er usikkert hvor klare eller spesifikke slike nasjonale grunnlag for behandling av særlige kategorier av personopplysninger må være. I Prop. 56 LS (2017–2018) punkt 7.1.3 side 40 gis det uttrykk for at det, på tilsvarende måte som for kravet til supplerende rettsgrunnlag etter forordningen artikkel 6 nr. 3, må foretas en konkret vurdering av om en bestemmelse gir tilstrekkelig grunnlag for en gitt behandling av personopplysninger. Det bør også tas i betraktning at forordningen artikkel 9 nr. 1 skal sikre særlige kategorier av personopplysninger et særskilt vern.

Forordningen må tolkes og anvendes i lys av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK), Grunnloven og generelle rettsstatsprinsipper. Dersom behandlingen av personopplysninger er et inngrep i retten til privatliv, stiller Grunnloven §102 og EMK artikkel 8, med tilhørende praksis fra Den Europeiske menneskerettighetsdomstolen, krav til det rettsgrunnlaget som ligger til grunn for behandlingen. EMD har i sin praksis lagt til grunn at offentlige myndigheters lagring av personopplysninger som knytter seg til privatlivet i bestemmelsens forstand, utgjør et inngrep i retten etter EMK artikkel 8 nr. 1, se «*S og Marper mot Storbritannia 4.12.2008.*» Begrepet «privatliv» skal i henhold til EMDs praksis tolkes vidt.

5.2 Direktivet

Marrakechdirektivet artikkel 7 fastsetter at all behandling av personopplysninger innenfor rammene av dette direktivet skal skje i overensstemmelse med direktiv 95/46/EF og 2002/58/EF. Dette personverndirektivet er nå erstattet med generell personvernforordning (GDPR). Det vises til gjennomgangen av personvernregelverket i punkt 5.1 ovenfor.

5.3 Departementets vurderinger og forslag

5.3.1 Behovet for supplerende rettsgrunnlag

NLB og tilsvarende enheter tilbyr verk i format som lydbokformat, punktskrift eller tilrettelagte e-bøker til personer med funksjonsnedsettelse eller sykdom som svekker deres evne til å lese trykt tekst. Enhetenes virksomhet nødvendiggjør behandling av personopplysninger, herunder også helseopplysninger, om personene de legger til rette for. Slike helseopplysninger faller inn under kriteriet «særlige kategorier av personopplysninger» i personvernforordningen art. 9. nr. 1. Årsaken til at NLB og tilsvarende enheter er nødt til å behandle særlige kategorier av personopplysninger er bl.a. at selve medlemskapet hos biblioteket og adgangen til å få tilrettelagt litteratur (etter §§

55 og 56 og forslaget til § 56 a i åndsverkloven), er betinget av at låntaker har en kvalifiserende funksjonsnedsettelse eller sykdom.

I Ot.prp. nr. 46 (2004–2005) forutsettes det at «det utføres en kontroll i ett eller flere ledd overfor de brukere som skal betjenes» (side 89) for å skape sikkerhet om at det bare er personer i den avgrensede målgruppen som får tilgang til tjenestene. Dette følger av gjeldende forskrift til åndsverksloven § 1-11, som fastslår at verk bare kan gjøres tilgjengelig for syns- og lesehemmede, hørsels- og talehemmede, personer med nedsatt førlighet og andre som på grunn av funksjonshemming ikke kan tilegne seg verket på vanlig måte.

Av dette følger det at en person som vil registrere seg som låner i NLB, må bekrefte at han eller hun har slik funksjonsnedsettelse som loven krever. Personen må opplyse om funksjonsnedsettelsen skyldes 1) synssvekkelse, 2) dysleksi eller andre lesevansker, 3) ADHD, 4) fysiske funksjonsnedsettelser (som f.eks. CP, ME eller Parkinsons), eller 5) kognitive utfordringer og/eller språkvansker på grunn av sykdom eller skade. På denne måten kontrollerer NLB at vedkommende søker er kvalifisert for medlemskap.

Bare det forhold at noen er medlem hos NLB, vil i seg selv være informasjon som må regnes som særlige kategorier av personopplysninger, fordi medlemskapet er uttrykk for en bestemt funksjonsnedsettelse eller sykdom, dvs. en helseopplysning. Tilsvarende gjelder for opplysninger om hva slags funksjonsnedsettelse eller sykdom det gjelder. NLB lagrer disse opplysningene også etter at medlemskap er etablert, og beholder opplysningene så lenge medlemskapet består. Begrunnelsen for dette er at helseopplysningene er dokumentasjon og bevis for at NLBs utlån er rettmessig og ikke krenker opphavsrettigheter i åndsverkene.

Statlig spesialpedagogisk tjeneste (Statped) tilrettelegger og låner ut tilrettelagte skolebøker i lydbokformat gjennom ordningen Skolelydbok, og i punktskrift eller som elektronisk bok, til elever med funksjonsnedsettelser som gjør at de ikke kan lese bøker på vanlig måte. Statped henter inn helseopplysninger om elevene for å bekrefte at eleven er låneberettiget, samt opplysninger som er nødvendige for å administrere ordningen for øvrig. Det er skolen som melder inn eleven, og skolen som gjør den faglige vurderingen om eleven tilfredsstillende oppfyller ordningens kriterier for bruk. Statped kan be om ytterligere dokumentasjon av behovet. Opplysningene om funksjonsnedsettelse og eventuell dokumentasjon, blir oppbevart så lenge eleven låner bøker fra Skolelydbok.

Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB) er en frivillig organisasjon som produserer og låner ut tilrettelagte lydbøker til personer med funksjonsnedsettelser. Tilbudet har kristen profil. Ved innmelding bes det om opplysninger om hvilken type funksjonsnedsettelse den som ønsker å bli låner hos KABB, har.

NLB har utviklet en digital distribusjonsløsning for lydbøker, som flere av produsentene av tilrettelagt litteratur har koblet seg på (KABB i 2015, Norges Blindforbund i 2016 og Statped i 2017.) Samarbeidet innebærer at lånerne meldes inn i et felles låneregister, og at litteratur og aviser fra de fire innholdsprodusentene blir gjort tilgjengelig i en felles

bokbase. I den forbindelse samarbeider virksomhetene om behandling av de personopplysningene som er nødvendig for å tilby utlåns- og distribusjonstjenester. Så langt har NLB og Statped inngått avtale om et felles behandlingsansvar av personopplysninger som er utformet for å etterleve kravene til felles behandlingsansvar i henhold til personvernforordningen artikkel 26.

Studenter ved universitet og høyskoler og fagskoler har etter lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven), lov 8. juni 2018 nr. 28 om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) og lov 16. juni 2017 nr. 51 om likestilling og forbud mot diskriminering rett til å få studiesituasjonen tilpasset i rimelig utstrekning. Studenter som har behov for tilrettelagt litteratur, kan få bistand/veiledning og tilpasset litteratur både av lærestedet og av NLB. Det er i all hovedsak NLB som dekker studentenes behov for tilrettelagte bøker og enkelte kompendier. Dersom studenter ønsker bistand med produksjon av enkeltsider eller artikler, må de hevende seg til lærestedet.

Organisasjoner som tilgjengeliggjør litterære verk og musikkverk i tilgjengelige format til personer med funksjonsnedsettelse, har følgelig behov for å behandle helseopplysninger slik at de med rimelig sikkerhet bare betjener personer i denne avgrensede målgruppen. Helseopplysninger om de som benytter seg av tjenestene, er dokumentasjon for at utlån/tilgjengeliggjøring er rettmessig og ikke krenker opphavsrettigheter til åndsverkene.

For at behandlingen skal være lovlig, må behandlingen av personopplysninger ha et rettslig grunnlag. jf. gjennomgangen av personvernregelverket under punkt 5.1 over. For særlige kategorier av personopplysninger må vilkårene i forordningen artikkel 9 også være oppfylt. Behandlingen må også skje innenfor rammene av EMK artikkel 8. Artikkel 8 nr. 2 krever at inngrep i retten til privatliv må ha tilstrekkelig hjemmel, ha et legitimt formål og være forholdsmessig. Departementet legger til grunn at den behandlingen av personopplysninger som foretas av bibliotek eller annen organisasjon i forbindelse med fremstilling og utlån av verk til bruk for personer med nedsatt funksjonsevne etter reglene i åndsverkloven §§ 55 og 56, er å anse som nødvendig av hensyn til «viktige allmenne interesser», jf. artikkel 9 nr. 2 bokstav g. Åndsverklovens bestemmelser er med på å sikre at personer med funksjonsnedsettelse som gjør at de ikke kan tilegne seg verk på vanlig måte, gis tilgang til åndsverk, for eksempel gjennom tilrettelegging av verk. Den som gjør slik bruk av verk som hjemlet i åndsverkloven §§ 55, 56 og den foreslåtte § 56 a, må påse at de som betjenes er innenfor den gruppe som er ment å tilgodeses. Dette er viktige rettigheter for den enkelte person med funksjonsnedsettelse og i tråd med innbyggernes rettigheter etter likestillings- og diskrimineringsloven, jf. bl.a. § 21 om rett til individuell tilrettelegging av bl.a. læremidler for elever og studenter. Å sikre befolkningen tilgang til bibliotekstjenester er etter departementets syn en allmenn interesse som kommer klart til uttrykk i § 1 i lov 20. desember 1985 nr. 108 om folkebibliotek: «Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for *alle som bor i landet*» [vår utheving]. Etter § 9 omfatter statlige bibliotekoppgaver bibliotekformål som ikke naturlig hører inn under den enkelte kommunes ansvarsområde. Det er nærliggende å se bibliotekstjenester til grupper med særlige behov, som en slik statlig

oppgave. Behandlingen må anses å forfølge et legitimt formål, herunder å for å «beskytte andres rettigheter og friheter» jf. EMK artikkel 8 nr. 2.

Unntaket i artikkel 9 nr. 2 bokstav g forutsetter at behandlingen er tillatt i EØS-retten eller nasjonal rett. Åndsverkloven §§ 55 og 56 og forskrift til åndsverkloven § 1-11 regulerer i dag hvem som kan produsere tilgjengelige eksemplar og hvem som kan få tilgang til dem, men bestemmelsene regulerer ikke uttrykkelig organisasjonenes behandling av personopplysninger om funksjonsnedsettelse og sykdom som kvalifiserer til tilgang til tilpasset åndsverk. Behandlingen forutsettes imidlertid kun implisitt, gjennom vilkårene som oppstilles i § 1-11 i forskriften. Som omtalt i punkt 4.1.1.4 foreslås forskriften § 1-11 opphevet og erstattet med bestemmelser som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene.

NLB og Statped baserer i dag behandlingen på samtykke etter forordningens artikkel 9 nr. 2 bokstav a. Et samtykke kan imidlertid være problematisk med tanke på kravet om frivillighet, ettersom brukerne ikke gis noe reelt valg dersom de ønsker å benytte seg av tjenestene som tilbys.

Departementet foreslår derfor et supplerende rettsgrunnlag i ny § 1-18 i forskrift til åndsverkloven i samsvar med forordningens krav til supplerende rettsgrunnlag etter artikkel 6 og artikkel 9, for å klargjøre og presisere behandlingen av personopplysninger i forbindelse med eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring av verk og andre arbeider etter åndsverkloven §§ 55 og 56 og den foreslåtte § 56 a.

Etter EMDs praksis stiller ikke EMK artikkel 8. nr. 2 formelle krav til rettsgrunnlaget som ligger til grunn for behandlingen, det vil si at både lov og forskrift kan være tilstrekkelig. Rettsgrunnlaget må imidlertid være tilstrekkelig klart og forutsigbart slik at den gjengse borger kan forutse sin rettsposisjon. Jo større inngrepet er, jo strengere må kravet tolkes. Det supplerende rettsgrunnlaget foreslås hjemlet i den foreslåtte § 56 a.

Behandlingen av personopplysninger vil etter forslaget være i den registrertes interesse, og vil kun skje på den registrertes direkte anmodning. Behandlingen vil heller ikke innebære at personopplysningene offentliggjøres eller på annen måte spres for uvedkommende. Forslaget gjelder imidlertid behandling av særlige kategorier av personopplysninger i et relativt omfattende omfang, og opplysningene vil kunne knytte seg til både voksne og barn. Ettersom behandlingen vil kunne omfatte personer som er særlig sårbare, vil det etter departementet vurdering skjerpe kravene rettsgrunnlagets klarhet, jf. blant annet personvernforordningens fortalepunkt 41, hvor det fremgår at det rettslige grunnlaget for en behandling bør være *«tydelig og presist, og anvendelsen av det bør være forutsigbar for personer som omfattes av det»*.

Departementet foreslår derfor at bestemmelsen regulerer hvilket formål opplysningene kan benyttes til, hvem det skal registreres opplysninger om, hvem som er behandlingsansvarlig og når opplysningene skal slettes. Forslaget innebærer ikke at den registrertes rettigheter etter forordningen begrenses.

5.3.2 Formålet med behandlingen

Formålet med behandlingen av personopplysninger for godkjente enheter som tilbyr verk i format som lydbok, punktskrift eller tilrettelagte e-bøker etter åndsverkloven §§ 55, 56 og den foreslåtte 56 a, er å administrere tjenestene til personer som er tilgodesett etter loven. Det foreslås at formålet med behandlingen fremgår uttrykkelig av forslaget.

Administrasjon av tjenestene vil blant annet omfatte innsamling og lagring av dokumentasjon på om en person er berettiget til å få tilgjengeliggjort tilrettelagte eksemplarer av utgitt eller offentliggjort litterære verk og musikkverk. Helseopplysningene er dokumentasjon for at enhetenes utlån av åndsverk til enkeltpersoner, er rettmessig og ikke krenker noens opphavsrett. Administrasjon av tjenestene vil dessuten omfatte godkjente enheters behov for å saksbehandle henvendelser og søknader knyttet til brukere, og behandle eventuelle klager og tvister.

Forslaget innebærer at opplysninger om hvem som har lånt hvilke bøker, kan brukes til å avdekke kilden til eventuell ulovlig videreformidling og distribusjon. NLB har etter gjeldende Lydbokavtale plikt til å foreta jevnlig søk etter titler de har produsert og distribuert for å avdekke eventuelt misbruk. Det vises også til utkast til forskrift § 1-16, som stiller krav til garantier for at kun tilgodesette personer får tilgang.

Slik behandling som er nevnt ovenfor, skal imidlertid alltid begrenses til det som er nødvendig, jf. også krav til dataminering og lagringsbegrensning. Tilgangen til personopplysninger skal avgrenses til ansatte i enhetene som har behov for opplysningene etter formålet. Personopplysningene kan for øvrig ikke gjenbrukes til formål som er uforenelig med det opprinnelige formålet.

Behandling av personopplysninger for å tilpasse tjenester til brukerne, for eksempel gjennom å tilby veiledning, personaliserte bokanbefalinger og litteratur i spesifikke format til de som ønsker det, faller utenfor formålet i forslaget. Dette innebærer at dersom godkjente enheter ønsker å tilby tilpassede tjenester til brukerne, må det kunne vises til et annet behandlingsgrunnlag enn det som fremgår av forslaget. Det mest nærliggende vil være å benytte samtykke som behandlingsgrunnlag, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav a og artikkel 9 nr. 2 bokstav a. .

5.3.3 Opplysninger som kan registreres

Hva som kan registreres vil være begrenset av formålet, som er å administrere tjenestene til tilgodesette personer. Departementet foreslår ikke å forskriftsfeste hvilke opplysninger det helt konkret er behov for å registrere ut fra formålet, men foreslår at forslaget inneholder en henvisning til åndsverkloven §§ 55, 56 og 56 a, som stiller krav til at brukeren må ha nedsatt funksjonsevne. Dette omfatter opplysninger om en person er hørsels- eller talehemmet, samt opplysninger om en person som nevnt i ny § 1-13 andre ledd nr. 2 i forskriften. Bare det forhold at en person benytter seg av tjenester etter §§ 55, 56 og den foreslåtte 56 a, vil i seg selv være særlige kategorier av personopplysninger, fordi bruken er uttrykk for en bestemt funksjonsnedsettelse eller sykdom. Tilsvarende gjelder for opplysninger om hva slags funksjonsnedsettelse eller sykdom det gjelder. Det

vil også være behov for å registrere personalia og kontaktinformasjon til brukeren, og opplysninger om hvilke verk brukeren låner

5.3.4 Sletting av personopplysninger

Godkjente enheter som behandler personopplysninger i forbindelse med administrering av tjenester til tilgodesette personer etter forslaget, har kun behov for å behandle personopplysninger om den tilgodesette så lenge vedkommende benytter seg av den aktuelle tjenesten. Personopplysninger skal slettes eller anonymiseres når de ikke lenger er nødvendige for formålet de ble innhentet for. Dette innebærer at dersom den tilgodesette personen ikke lenger har behov eller ønske om å benytte seg av tjenestene som tilbys etter åndsverkloven §§ 55 og 56 og den foreslåtte § 56 a, må personopplysningene slettes. Departementet foreslår derfor at sletteplikten forskriftsfestes i ny § 1-18 tredje ledd.

Dersom den tilgodesette personen har vært inaktiv i fem år fra siste registrerte utlån, skal personopplysningene slettes.

Godkjente enheter som er underlagt lov 4. desember 1992 nr. 126 om arkiv (arkivloven) må følge kravene som stilles der til arkivering og lagring. Av gjeldende arkivlov § 9 c) følger at forbudet i arkivloven mot å kassere arkivmateriale går foran plikt til å kassere som følger av annen lov. Det betyr at kassasjonsforbudet i arkivloven har forrang etter gjeldende rett. Slettebestemmelser innebærer ofte at opplysninger bare skal slettes fra et register eller en personalmappe, og ikke skal tilintetgjøres. Da vil opplysningene fortsatt være lagret/arkivert hos organet, og viderebehandling for arkivformål i allmennhetens interesse er ikke i strid med det opprinnelige formålet.

5.3.5 Behandlingsansvarlig

Forslaget gjelder for godkjente enheter som fremstiller eksemplar av utgitt litterært verk eller musikkverk til bruk for personer med funksjonsnedsettelse etter reglene i åndsverkloven §§ 55, 56 og den foreslåtte § 56 a. For å unngå tvil om ansvarsforholdet mellom de ulike godkjente enhetene eller organisasjonene, foreslår departementet at det i forskriften fastsettes at den enkelte godkjente enheten (det enkelte bibliotek eller annen organisasjon som nevnt i forslagets første ledd), hver for seg er behandlingsansvarlig, jf. forslaget § 1 andre ledd.

Det foreslås ikke å regulere særskilt hvilke øvrige plikter som påligger den behandlingsansvarlige. Departementet viser til at den behandlingsansvarlige er overordnet ansvarlig for å overholde personvernprinsippene, og vil blant annet ha plikt til å sørge for informasjonssikkerheten når opplysningene behandles. Opplysningenes konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet er sentrale elementer i informasjonssikkerheten i forordningen artikkel 32. Kravet om konfidensialitet i behandlingssystemene og tjenestene innebærer at opplysningene må være sikret mot at uvedkommende får kjennskap til dem. Tiltak for å sikre konfidensialitet kan være av både organisatorisk og teknisk art. Med integritet menes beskyttelse mot utilsiktede endringer av opplysningene. Informasjonsinnholdet skal være korrekt, relevant, oppdatert og fullstendig, og opplysningene skal sikres mot utilsiktede endringer.

5.3.6 Personvernkonsekvenser

Forslaget innebærer at godkjente enheter kan samle inn og lagre særlige kategorier av personopplysninger uten den registrertes samtykke, men kun på den registrertes direkte anmodning. For å sørge for at behandlingen skjer i tråd med de grunnleggende prinsippene for behandling av personopplysninger har departementet foreslått spesifiserende regler om behandlingen, herunder hvilke personopplysninger som kan samles inn i lys av formålet, nøyaktig hvor lenge de kan lagres, og hvem som er behandlingsansvarlig. Forslaget er etter departementets vurdering begrenset til behandling av opplysninger som er nødvendig, og står i et rimelig forhold til formålet.

Forslaget innebærer ikke at den registrertes rett til innsyn, informasjon, retting, begrenset behandling, sletting og rett til å protestere etter personvernforordningen kapittel III begrenses. Risikoen for den registrertes rettigheter og friheter anses derfor for å være lav.

Godkjente enheter kan etter forslaget lagre personopplysninger om brukeren frem til brukeren ber om sletting. For å redusere risikoen for at store mengder opplysninger samler seg opp over tid hos den behandlingsansvarlige, er det foreslått at opplysninger om inaktive brukere skal slettes. En bruker skal regnes som inaktiv dersom vedkommende ikke har brukt tjenesten i fem år fra siste registrerte utlån.

Ansatte som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, vil være pliktige til å hindre at andre får adgang eller kjennskap til noens personlige forhold, herunder opplysninger om helse, jf. forvaltningsloven § 13.

Selv om forslaget etablerer et rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger i samsvar med forordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e og artikkel 9 nr. 2 bokstav g, vil det etter departementets vurdering fortsatt være nødvendig for den behandlingsansvarlige å foreta en vurdering av behandlingens personvernkonsekvenser etter forordningen artikkel 35.

6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det antas at gjennomføringen av Marrakech-direktivet ikke får vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for offentlige myndigheter. Direktivets bestemmelser skal sikre en forbedret sirkulering og tilgang til tilrettelagte åndsverk for personer i målgruppen.

Allerede i dag foregår det noe digital utveksling av tilgjengelige eksemplar for blinde og andre med funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing i Norden, i form av samarbeid mellom Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og de nordiske søsterorganisasjonene. Gjennomføring av direktivet vil trolig føre til at et større antall åndsverk blir håndtert gjennom eksisterende system, men det antas at dette ikke vil føre til vesentlige økonomiske konsekvenser for det offentlige.

Det er heller ikke grunn til å anta at gjennomføringen av en ny kompensasjonsordning vil føre til vesentlige økonomiske konsekvenser for det offentlige. Det er sannsynlig at bruken av tilgjengelige format vil øke ved gjennomføringen av direktivet. Vurderingen er

likevel at gjennomføringen av direktivet ikke vil føre til behov for å øke nivået på kompensasjonen i særlig grad. Dette skyldes at det er et sentralt formål med direktivet å bidra til økt bruk av tilgjengelige eksemplarer og at det, som nevnt i spesialmerknaden, skal tas hensyn til en rekke forhold som samlet sett vil medføre begrensninger i kompensasjonen.

Dagens ordning er en tvangslisensordning og vederlaget fastsettes etter forhandlinger mellom rettighetshaverorganisasjonene og staten. Det er i hovedsak NLB, Statped og KABB som betaler vederlag for den aktuelle bruken. Både NLB, Statped og KABB er helt eller delvis offentlig finansierte institusjoner og det er dermed staten som indirekte betaler dagens vederlag til rettighetshaverne etter Lydbokavtalen. Det vil derfor ha liten økonomisk betydning for det offentlige at dagens ordning erstattes av en ny kompensasjonsordning som utredes og fastsettes av staten.

Forslaget om adgang til behandling av personopplysninger innebærer at den behandling av personopplysninger som gjøres i dag, gis en eksplisitt hjemmel. Det forventes dermed ikke å få vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

7 Merknader til forslagens enkelte bestemmelser

Til kapittel 1

Kapitlet gjelder eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring i arkiv, bibliotek, museer og undervisnings- og forskningsinstitusjoner. Det inneholder også forslag til gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene. Videre gjelder det omfattende søk etter rettighetshavere til hitteverk. I kapitteloverskriften er henvisningene til åndsverkloven 1961 § 16 og §§ 16b til 16e endret til åndsverkloven 2018 § 49 og §§ 51 til 54.

I gjeldende kapitteloverskrift vises det også til åndsverkloven 1961 § 17a, som er videreført i åndsverkloven 2018 § 56. Henvisningen til denne bestemmelsen er imidlertid ikke videreført, siden forskriftsbestemmelsene som er gitt med hjemmel i denne bestemmelsen, forslås opphevet. I stedet er det i kapitteloverskriften tatt inn en henvisning til forslaget til ny § 56 a i åndsverkloven 2018, som vil være hjemmelen for de nye bestemmelsene som foreslås for gjennomføring av Marrakech-forpliktelsene (forutsatt at Stortinget fatter vedtak i samsvar med departementets forslag).

For at kapitlet skal bli mer oversiktlig, er det lagt til avsnittoverskrifter foran §§ 1-1 til 1-12, §§ 1-13 til 1-17, § 1-18, § 1-19 og § 1-20.

Til § 1-1

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-1. I *tredje ledd* er Kultur- og kirkedepartementet endret til Kulturdepartementet.

Til § 1-2

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-2. I *fjerde ledd* er henvisningen til åndsverkloven 1961 kapittel 5 endret til åndsverkloven 2018 kapittel 2.

Til § 1-3

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-3. I *fjerde ledd* er Kultur- og kirke departementet endret til Kulturdepartementet.

Til § 1-4

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-4. I *første ledd* er Kultur- og kirke departementet endret til Kulturdepartementet.

Til §§ 1-5 til 1-7

Paragrafene viderefører gjeldende §§ 1-5 til 1-7 uten tekniske endringer.

Til § 1-8

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-8. I *andre ledd* er henvisningen til åndsverkloven 1961 § 12 endret til åndsverkloven 2018 § 26.

Til § 1-9

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-9. I *tredje ledd* er henvisningen til åndsverkloven 1961 § 12 endret til åndsverkloven 2018 § 26.

Til § 1-10

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-10. Som en følge av forslaget til omnummerering av paragrafene i forskriften, er i *andre ledd* henvisningen til forskriften §§ 1-10a og 1-10b endret §§ 1-11 og 1-12.

Til §§ 1-11 og 1-12

Paragrafene viderefører gjeldende §§ 1-10a og 1-10b uten tekniske endringer.

Til § 1-13

Paragrafen definerer innholdet i sentrale begreper som benyttes i §§ 1-14 til 1-17. Den gjennomfører Marrakechdirektivet artikkel 2.

Bestemmelsen inneholder en definisjonskatalog som klargjør innholdet av noen sentrale begreper, når de benyttes i de bestemmelsene som gjennomfører Marrakech-forpliktelsene i forskriften, altså §§ 1-14 til 1-17.

Nr. 1 definerer verk eller andre arbeider. Begrepet skal forstås som offentliggjorte verk som er vernet av opphavsrett eller nærstående rettigheter, i form av bøker, tidsskrifter, aviser, magasiner eller en annen form for skriftlig materiale, notasjon, herunder noteskrift, og tilhørende illustrasjoner, uansett medium. Bestemmelsen danner rammen for hvilke verk som er omfattet av §§ 1-14 til § 1-17, noe som betyr at for eksempel filmverk eller selvstendige bilder ikke er omfattet av avgrensingsbestemmelsen i § 1-14. Siden definisjonen omfatter de nevnte verkstypene uansett medium, omfatter definisjonen verk på både analoge og digitale medier, herunder verk i form av e-bøker og lydbøker. Det er en betingelse at verket er offentliggjort. Verket anses som offentliggjort når det lovlig er utgitt eller på annen måte lovlig gjort tilgjengelig for allmennheten.

Nr. 2 definerer hvem som skal regnes som en tilgodesett person, og som derfor vil være omfattet av rettighetene i §§ 1-14 til 1-17.

Definisjonen inneholder en uttømmende liste over de personene som er omfattet av betegnelsen «tilgodesett person», når betegnelsen benyttes i §§ 1-14 til 1-17. Vurderingen av hvorvidt en person er omfattet av definisjonen eller ikke, skal alltid skje individuelt. Såfremt vurderingen gjøres basert på at det for eksempel fremlegges en legeerklæring eller en undersøkelse av en offentlig myndighet, skal formodningen være at personen som søker om å få tilgang til tilgjengelige eksemplarer av verk, oppfyller kravet. Det er ikke et krav om at personen først gjennomfører mulige behandlingsmetoder, før det konstateres at vedkommende er omfattet av definisjonen. Hvis derimot synsnedsettelsen kan avhjelpest ved å bruke briller eller kontaktlinser, vil personen ikke være omfattet. Betegnelsen «nedsatt persepsjonsevne eller lesevansker» omfatter personer med dysleksi og enhver annen form for innlæringsvansker.

I *nr. 3* defineres «eksemplarer i tilgjengelig format», som skal forstås som verk og andre arbeider som presenteres på en alternativ måte eller i en alternativ form, slik at det gir de personene som er omfattet av definisjonen av tilgodesette personer, like enkel og uhindret tilgang til som en person uten noen av funksjonsnedsettelsene i listen i nr. 1. Tilgjengelige format kan være punktskrift, stor skrift, tilgjengelige e-bøker, lydbøker og andre tilrettelagte lydopptak.

I *nr. 4* defineres «godkjente enhet» som en enhet som er godkjent eller anerkjent av en medlemsstat innenfor EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten til å tilby tilgodesette personer undervisning, instruktøropplæring, tilpasset lesing eller tilgang til informasjon, på ideelt grunnlag. Begrepet omfatter også en offentlig institusjon eller ideell organisasjon som leverer de samme tjenestene til tilgodesette personer, som en av sine primære oppgaver eller institusjonelle forpliktelser eller som en del av sine oppgaver i allmennhetens interesse. Definisjonen skal forstås på samme måte som Marrakechdirektivet artikkel 2 bokstav d). Definisjonen omfatter for det første en enhet som er godkjent eller anerkjent av en medlemsstat innenfor EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten, til å drive som utdanningsinstitusjon,

undervisningsinstitusjon, tilpasset lesning eller som formidler informasjon til personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing. Dette kan være for eksempel Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) eller en tilsvarende virksomhet i et annet land. Det er ikke en betingelse for å bli omfattet av definisjonen at det er snakk om en offentlig myndighet, men enheten skal være godkjent eller anerkjent av offentlige myndigheter til utføre en eller flere av de opplistede oppgavene ovenfor personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing. Det er et krav at disse oppgavene skjer på ikke-erhvervsmessig basis. Videre omfatter definisjonen enheter som ikke nødvendigvis har blitt godkjent eller anerkjent til å utføre de nevnte oppgavene, men som leverer de samme tjenestene til personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, som en av sine primære aktiviteter, institusjonelle forpliktelser eller som en del av sine allmenntilgjengelige oppgaver. Dette kan være utdannings- eller undervisningsinstitusjoner, i den grad de ikke allerede er omfattet av første del av definisjonen, eller private ideelle organisasjoner

Til § 1-14

Paragrafen er ny, og bestemmer at en person som er blind, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing (en tilgodesett person), eller en person som handler på dennes vegne, kan fremstille eksemplarer av offentliggjort verk eller annet arbeid i et tilgjengelig format. Den gjennomfører Marrakechdirektivet artikkel 3. Bestemmelsen erstatter gjeldende forskrift § 1-11. Det tilgjengelige eksemplaret skal kun brukes av en tilgodesett person.

Første ledd gir rettslig grunnlag for at tilgodesette personer kan fremstille et eksemplar i et tilgjengelig format, som omtalt i § 1-13 nr. 4, til den tilgodesette personens eksklusive bruk. Den tilgodesette personen, eller en person som handler på dennes vegne, kan utføre enhver handling som er nødvendig for å endre, konvertere eller tilpasse et verk, slik at det kan lages et eksemplar i et tilgjengelig format. Endringene kan bestå i å tilrettelegge eksemplaret, slik at den tilgodesette personen kan navigere i formatet. Endringen kan også innebære endringer og omstruktureringer av matematiske formler, oversikter, tabeller og diagrammer, slik at innholdet gir mening for den tilgodesette personen.

Tilretteleggelsen må være nødvendig for å gjøre verket eller arbeidet tilgjengelig for den tilgodesette personen. Det kan ikke fremstilles et tilgjengelig eksemplar på bakgrunn av et eksemplar av for eksempel en bok, som allerede er tilgjengelig for den tilgodesette personen. Den tilgodesette personen har i en slik situasjon muligheten til å velge om han eller hun vil kjøpe eksemplaret i det tilgjengelige formatet på det kommersielle markedet, eller om personen heller vil anvende denne bestemmelsen som rettslig grunnlag for å selv fremstille et tilgjengelig eksemplar på bakgrunn av samme boktittel i et ikke-tilgjengelig format, som for eksempel hvis boken også finnes i handelen i papirformat. Det er ikke et krav om at den tilgodesette personen undersøker om det finnes et eksemplar i et tilgjengelig format av det aktuelle verket, før vedkommende benytter seg av sin rett etter § 1-14.

Det er et krav at det bare kan fremstilles tilgjengelige eksemplarer av offentliggjorte verk eller andre arbeider. Det kan ikke fremstilles et tilgjengelig format på bakgrunn av et ulovlig eksemplar.

Det tilgjengelige eksemplaret skal utelukkende brukes av personen som omfattes av definisjonen av tilgodesette personer. Bestemmelsen gir ikke hjemmel til at tilgodesette personer, eller en person som handler på vegne av en tilgodesett person, kan gjøre det tilgjengelige eksemplaret tilgjengelig for allmenheten. Det er heller ikke tillatt etter bestemmelsen å fremstille eksemplarer i tilgjengelige format til den tilgodesette personens venner eller familie eller medstudenter.

Det at bestemmelsen også omfatter personer som handler på vegne av en tilgodesett person, innebærer at familie, venner, eller helsepersonell kan foreta den nødvendige tilretteleggingen.

Etter *andre ledd* kan en godkjent enhet fremstille et tilgjengelig format samt overføre et tilgjengelig format, stille det til rådighet, spre eller låne det ut til en tilgodesett person eller en annen godkjent enhet innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten. Dette omfatter også slik distribusjon til personer og enheter i Norge. «Godkjent enhet» er definert i § 1-13 nr. 4. Fremstillingen og tilgjengeliggjøringen av tilgjengelige format skal kun skje som ikke-erhvervsmessig virksomhet og eksemplarene skal utelukkende benyttes av personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, jf. § 1-13 nr. 1. De samme betingelsene for fremstilling av tilgjengelige format gjelder, uavhengig av om den tilgodesette personen selv fremstiller dem etter første ledd, eller om en godkjent enhet gjør det etter andre ledd. Det vises til merknadene til første ledd.

Bestemmelsen gir videre grunnlag for at en godkjent enhet kan overføre, stille til rådighet, spre eller låne ut de tilgjengelige formatene til andre godkjente enheter eller tilgodesette personer innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten. Andre former for tilgjengeliggjøring for allmenheten, som utleie eller direkte offentlig fremføring, er ikke omfattet av bestemmelsen.

Etter *tredje ledd* kan en tilgodesett person eller en godkjent enhet tilegne seg eller få adgang til et tilgjengelig format, som overføres, stilles til rådighet, spres eller lånes ut av en godkjent enhet, som er etablert innen EØS-området eller i en stat tilsluttet Marrakechtraktaten. Bestemmelsen innebærer at når en godkjent enhet innenfor EØS-/traktatområdet distribuerer et tilgjengelig format i tråd med den nasjonale gjennomføringen av Marrakech-forpliktelsene, så kan mottakeren, som etter reglene enten kan være en annen godkjent enhet eller en tilgodesett person i en hvilken som helst EØS- eller traktatstat, også tilegne seg og få tilgang til det tilgjengelige formatet. Dette kan innebære eksemplarfremstilling og andre utnyttelsesformer av det tilgjengelige eksemplaret. Tilgodesette personer og godkjente enheter i Norge, kan etter denne bestemmelsen få tilgang til tilgjengelige eksemplarer fra andre EØS- og traktatstater.

Fjerde ledd fastslår at paragrafen ikke gjelder ervervsmessig fremstilling eller bruk av tilgjengelige eksemplarer. Det er en betingelse for anvendelsen av bestemmelsen, at

fremstillingen og distribusjonen av tilgjengelige format skjer som ikke-erhvervsmessig virksomhet. Det er ikke tilstrekkelig at den godkjente enheten i andre sammenhenger driver med ikke-erhvervsmessig virksomhet, hvis fremstillingen og distribusjonen av tilgjengelige format skjer kommersielt. Hvorvidt den aktuelle handlingen skal regnes som en del av ervervsmessig eller ikke-erhvervsmessig virksomhet, vil bero på en konkret helhetsvurdering. Et moment i vurderingen vil være om formålet med handlingen er å generere et overskudd.

Femte ledd slår fast at rettighetene etter § 1-14 første til tredje ledd ikke kan tilsidesettes eller begrenses ved avtale. Avtalebestemmelser som setter slike begrensninger, er uten rettsvirkning. Dette er likevel ikke til hinder for at de godkjente enhetene og rettighetshaverne samarbeider med tanke på å oppnå formålet med Marrakech-forpliktelsene. Dette kan være ved å utveksle informasjon om produksjon av og etterspørsel etter konkrete titler i tilgjengelige format, slik at den godkjente enheten kan velge om den vil produsere et tilgjengelig eksemplar selv, eller kjøpe det på det kommersielle markedet.

Til § 1-15

Paragrafen er ny og regulerer adgangen staten har til å fastsette en kompensasjonsordning til opphaver for tillatt bruk etter § 1-14. Paragrafen gjennomfører Marrakechdirektivet artikkel 3 nr. 6. Bestemmelsen, sammen med § 1-14, erstatter gjeldende forskrift § 1-11

Første ledd slår fast at det kun er bruk av verk og andre arbeider som foretas av godkjente enheter etablert i Norge som kan kompenseres. Denne avgrensningen følger av direktivets fortale punkt 14 om at kompensasjonsordningene ikke bør omfatte krav om betaling fra tilgodesette personer og bare bør gjelde godkjente enheter etablert på territoriet til medlemsstaten som fastsetter kompensasjonsordningen. Bruk som foretas av tilgodesette personer, eller av godkjente enheter som ikke er etablert i Norge, er dermed ikke omfattet av kompensasjonsbestemmelsen.

Henvisningen til § 1-14 andre ledd innebærer at bestemmelsen også omfatter tilfeller der godkjente enheter overfører, stiller til rådighet, sprer eller låner ut et tilgjengelig format til en tilgodesett person eller en annen godkjent enhet i land utenfor EØS-området som er tilsluttet Marrakech-traktaten.

Det følger også av henvisningen til § 1-14 at bestemmelsen bare gjelder for ikke-erhvervsmessig bruk.

Det er staten som utreder og fastsetter kompensasjonsordningen. Det vil si at det er staten som ensidig kan beslutte om det skal utbetales kompensasjon til opphaver og hvor mye. Når det gjelder nivået på kompensasjonen følger det av direktivets fortale punkt 14 at det skal tas hensyn til at godkjente enheter har ideelle formål, til at målene for direktivet er i allmennhetens interesse, til interessene til de personene som tilgodeses ved unntaket, til den mulige skaden som opphaverne kan lide, og til behovet for å sikre distribusjon over landegrensene av eksemplarer i tilgjengelig format. De nevnte hensynene vil måtte inngå i statens vurdering av kompensasjonsnivået.

Det kan være relevant å se på hvor mye bruken vil øke som følge av direktivet, men det er ikke avgjørende. Direktivets formål er nettopp å øke bruken av tilgjengelige format.

Andre ledd inneholder et unntak fra kompensasjon i tilfeller der en godkjent enhet som er etablert i Norge, fremstiller tilgjengelige format i punktskrift, eller andre format som normalt bare kan brukes av tilgodesette personer, eller når slike tilgjengelige format overføres, stilles til rådighet, spres eller lånes ut. Unntaket må leses i lys av begrensningen om minimal skade. I tillegg følger unntaket av at fremstilling av slike format er omfattet av fribruksregelen i åndsverkloven § 55.

Det avgjørende for om unntaket kommer til anvendelse er om det dreier seg om et slikt eksemplar som kun kan benyttes av enkelte tilgodesette personer. Dette vil være tilfellet dersom det for eksempel krever spesiell kunnskap om språk eller teknikk for å kunne anvende formatet (som ved punktskrift). Det vil typisk dreie seg om format som kun benyttes av personer som er blinde eller har nedsatt synsevne. Format som uten vanskeligheter kan anvendes av alle og enhver faller utenfor.

Etter *tredje ledd* skal det ikke utbetales kompensasjon dersom skaden for opphaver er minimal. Avgrensningen følger av fortalen punkt 14 hvor det også fremgår at det bør tas hensyn til de særlige omstendighetene i hvert enkelt tilfelle som oppstår ved fremstilling av et bestemt eksemplar i tilgjengelig format.

Regelen skal sikre at kompensasjonen ikke blir unødvendig høy og vil være relevant for eksempel der tilgjengelige format er fremstilt ut ifra et eksemplar som allerede er kjøpt inn på kommersielle vilkår.

Til § 1-16

Paragrafen er ny og gjennomfører Marrakechdirektivet artikkel 5 nr. 1 om godkjente enheters plikter.

Første ledd forplikter de godkjente enhetene etter § 1-13 nr. 4 til å sikre at kun de som har et legitimt krav på å få tilgang til et tilgjengelig eksemplar som er fremstilt med hjemmel i § 1-14, får slik tilgang. Forpliktelsen gjelder både i forholdet mellom den godkjente enheten etablert i Norge og tilgodesette personer i Norge, og i forholdet mellom enheten og andre godkjente enheter som er etablert i andre EØS- eller traktatstater. Den samme forpliktelsen gjelder der den godkjente enheten har importert et eksemplar av et verk eller annet arbeide i et tilgjengelig format, fra en annen EØS- eller traktatstat.

Det stilles krav om at den godkjente enheten skal sørge for at eksemplarene kun overføres, spres, eller lånes ut til andre godkjente enheter eller tilgodesette personer. Videre stilles det krav til at den godkjente enheten treffer egnede tiltak for å motvirke at eksemplarene blir fremstilt, spredt, overført eller stilt til rådighet for personer eller enheter som ikke har lovlig tilgang til dem. Det skal føres nøye register over all håndtering av verk, som oppdateres jevnlig. Den godkjente enheten skal også offentliggjøre og oppdatere opplysninger om hvordan enheten ivaretar forpliktelsene sine etter denne bestemmelsen.

Til § 1-17

Paragrafen viderefører delvis gjeldende § 1-12, men de to første leddene er nye.

Paragrafen gjennomfører Marrakechdirektivet artikkel 5 nr. 2.

Første ledd stiller krav til at de godkjente enhetene, som omfattes av definisjonen i § 1-13 nr. 4, skal føre register over de eksemplarene i tilgjengelige format som enheten har fremstilt med hjemmel i § 1-14.

Andre ledd bestemmer at når en person som regnes som tilgodesett etter § 1-13 nr. 1, ber om å få en oversikt over de eksemplarene av tilgjengelige verk og andre arbeider som en godkjent enhet har til rådighet, så har vedkommende krav på å få utlevert dette. Det samme gjelder der en godkjent enhet, enten i Norge, i en EØS-stat eller i en stat tilsluttet Marrakechtraktaten ber om slike lister over tilgjengelige eksemplarer. Også opphavere har samme krav på å få de samme listene, når de ber om det.

Godkjente enheter skal også etter anmodning gi tilgodesette personer, andre godkjente enheter eller opphavere informasjon om navn og kontaktopplysninger til de godkjente enhetene som den har samarbeidet med i forbindelse med utvekslingen av tilgjengelige format.

Tredje ledd viderefører gjeldende § 1-12 andre ledd. Begrepet opphavsmann er endret til opphaver. Det er også lagt til en henvisning til "den som lager et fotografisk bilde", jf. åndsverkloven § 23, da loven § 5 også gjelder for disse rettighetshaverne. De tilgjengelige formatene som fremstilles med hjemmel i § 1-14, må oppfylle kravene i åndsverkloven § 5, slik at opphaverens og den utøvende kunstnerens rett til å bli navngitt blir ivarettatt, og at eksemplaret ikke fremstilles på en slik måte at verkets integritet blir krenket. Dette skal ikke være til hinder for å gjøre de endringene eller tilpasningene som er nødvendige for å gjøre verket tilgjengelig i det tilgjengelige formatet.

Til § 1-18

Paragrafen er ny og gir rettsgrunnlag for behandling av personopplysninger i samsvar med personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav c, jf. nr. 3 og artikkel 9 nr. 2 bokstav g.

Første ledd fastsetter grunnvilkårene for behandlingen. Bestemmelsen åpner for behandling av opplysninger som er nødvendig for å administrere tjenester til personer med funksjonsnedsettelse etter reglene i åndsverkloven §§ 55, 56 og 56 a.

Å administrere tjenestene omfatter blant annet innsamling og lagring av dokumentasjon på at en enkeltperson har rett på tilgang til tilgjengelige eksemplarer, samt saksbehandling knyttet til utlån og medlemskap.

Med «funksjonsnedsettelse» menes personopplysninger om en person er hørsels- eller talehemmet, jf. åndsverkloven § 55 andre ledd, samt personopplysninger som nevnt i forskriften § 1-13 nr. 2.

Andre ledd fastsetter behandlingsansvaret ved behandling av personopplysninger etter første ledd, jf. personvernforordningen artikkel 4 nr. 7. Ansvar legges til den enkelte godkjente enhet som tar initiativ til og står ansvarlig for eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring av

tilrettelagte verk etter åndsverkloven §§ 55, 56 og 56 a. «Godkjent enhet» er nærmere definert i § 1-13 nr. 4.

Bestemmelsen er ikke til hinder for at to eller flere behandlingsansvarlige kan etablere felles behandlingsansvar etter personvernforordningen artikkel 26.

Tredje ledd slår fast at personopplysninger skal slettes når den registrerte ikke har behov for tjenesten, eller ellers ber om det. Den behandlingsansvarlige skal gjennomføre sletting uten ugrunnet opphold og normalt senest innen én måned, jf. personvernforordningen artikkel. 12 nr. 5.

Til § 1-19

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-13. I avsnittoverskriften er henvisningen til åndsverkloven 1961 § 16b til § 16e endret til åndsverkloven 2018 § 51 til § 54, og i *første ledd* er henvisningen til åndsverkloven 1961 § 16c endret til åndsverkloven 2018 § 52. Videre er i punkt 1 b) ordet opphavsmannsammenslutninger endret til opphaversammenslutninger og i punkt 4 e) er begrepet opphavsmenn endret til opphavere.

Til § 1-20

Paragrafen viderefører gjeldende § 1-14. Kultur- og kirke departementet er endret til Kulturdepartementet.

Til kapittel 2

Kapitlet gjelder opptak av kringkastingsprogram mv. På grunn av endringene som ble gjort ved videreføringen av åndsverkloven 1961 § 15 i åndsverkloven 2018 § 48, foreslås gjeldende forskrift § 2-1 opphevet. Det vises om dette til punkt 2.2. Som en følge av dette forslaget slettes i dette kapitlets første avsnittoverskrift henvisningen til åndsverkloven 1961 § 15 om opptak for tidsforskutt bruk i visse døgninstitusjoner. I denne avsnittoverskriften er også henvisningen til åndsverkloven 1961 § 13b endret til åndsverkloven 2018 § 46. I den andre avsnittoverskriften er begrepet "efemære" endret til "midlertidige (efemære)", og henvisningen til åndsverkloven 1961 § 31 er endret til åndsverkloven 2018 § 58. I den tredje avsnittoverskriften er henvisningen til åndsverkloven 1961 § 45a endret til åndsverkloven 2018 § 22.

Til § 2-1

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-2. I første og andre ledd foreslås henvisningen til åndsverkloven 1961 § 13b endret til åndsverkloven 2018 § 46, og i andre ledd foreslås sletting av henvisningene til åndsverkloven 1961 § 15 og forskriften § 2-1.

Til § 2-2

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-3. Kultur- og kirke departementet foreslås endret til Kulturdepartementet, og henvisningene til åndsverkloven 1961 § 13b og § 36 foreslås endret til åndsverkloven 2018 § 46 og § 63.

Til § 2-3

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-4. Som en følge av forslaget om oppheving av gjeldende forskrift § 2-1 foreslås henvisningen til § 2-5 til § 2-8 endret til § 2-4 til § 2-7. Videre foreslås henvisningen til åndsverkloven 1961 § 31 endret til åndsverkloven 2018 § 58.

Til § 2-4

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-5. I samsvar med endringene som ble gjort ved videreføringen av åndsverkloven 1961 § 31 i åndsverkloven 2018 § 58, jf. Prop. 104 L (2016-2017) punkt 5.26, foreslås formuleringen "Norsk rikskringkasting og andre som har bevilling til å drive kringkastingsvirksomhet" endret til "kringkastingsforetak".

Til § 2-5

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-6. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 31 og forskriften § 2-5 foreslås endret til åndsverkloven 2018 § 58 og forskriften § 2-4.

Til § 2-6

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-7. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 31 og forskriften § 2-5 foreslås endret til åndsverkloven 2018 § 58 og forskriften § 2-4. Begrepet opphavsmann foreslås endret til opphaver.

Til § 2-7

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-8. Av den gjeldende paragrafen fremgår bl.a. at forskriftens bestemmelser om efemære opptak bare gjelder for opptak som er gjort etter 1. juli 1961, det vil si den gamle åndsverklovens ikrafttredelse. Det var ikke meningen at den nye åndsverkloven skulle innskrenke hvilke opptak forskriften skal gjelde for, og det gjeldende skjæringstidspunktet foreslås derfor videreført. Henvisningene i *første ledd* til forskriften § 2-4 til § 2-7 foreslås endret til § 2-3 til § 2-6, og i *andre ledd* foreslås henvisningen til åndsverkloven 1961 kapittel 5 endret til åndsverkloven 2018 kapittel 2.

Til § 2-8

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-9 uten forslag til tekniske endringer.

Til § 2-9

Paragrafen viderefører gjeldende § 2-10. Henvisningen til forskriften § 2-9 foreslås endret til § 2-8, og begrepet opphavsmann foreslås endret til opphaver.

Til kapittel 3

Dette kapitlet inneholder bestemmelser om organisasjoner som er godkjent for oppkreving og fordeling av vederlag ved offentlig bruk av lydopptak etter åndsverkloven § 21, og om saksbehandlingsfrist for søknader om godkjenning etter ulike ordninger i åndsverkloven. I tillegg til ordningen etter § 21 gjelder dette oppkreving og fordeling av utøvende kunstners tilleggsvederlag, jf. § 18, opptakssentral i undervisningsvirksomhet, jf. § 46, oppkreving og fordeling av følgerettsvederlag, jf. § 60, samt avtalelisens, jf. § 63. I kapitteloverskriften er henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13b, 38a, 38c, 42b og 45b endret til åndsverkloven 2018 §§ 46, 63, 60, 18 og 21. Paragrafrekkefølgen i overskriften er endret slik at den blir stigende: §§ 18, 21, 46, 60 og 63. Tilsvarende endringer er gjort i avsnittoverskriftene. På grunn av forslaget i Prop. 53 L (2020-2021), jf. punkt 14.6, foreslås gjeldende forskrift § 3-1 opphevet. Det vises om dette til punkt 2.3.

Til § 3-1

Paragrafen viderefører gjeldende § 3-2. Kultur- og kirke departementet er endret til Kulturdepartementet, og henvisningen til åndsverkloven 1961 § 45b er endret til åndsverkloven 2018 § 21.

Til §§ 3-2 til 3-6

Paragrafene viderefører gjeldende §§ 3-3 til 3-7 uten tekniske endringer.

Til § 3-7

Paragrafen viderefører gjeldende § 3-8. Henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13b andre ledd, 38a første ledd, 38c sjette ledd, 42b tredje ledd og 45b andre ledd er endret til åndsverkloven 2018 §§ 46 andre ledd, 63 tredje ledd, 60 fjerde ledd, 18 tredje ledd og 21 andre ledd. Paragrafrekkefølgen er endret slik at den blir stigende: §§ 18 tredje ledd, 21 andre ledd, 46 andre ledd, 60 fjerde ledd og 63 tredje ledd.

Til kapittel 4

Dette kapitlet inneholder bestemmelser om behandling av tvist om vederlag etter åndsverkloven.

Paragrafene 4-1 til 4-4 gjelder behandling av tvist om vederlag for bruk av verk ved tvangslisens og avtalelisens, og i avsnittoverskriften er henvisningene til åndsverkloven

1961 §§ 13a, 17a, 18, 23, 23a, 37 og 45b, jf. 35 første ledd endret til åndsverkloven 2018 §§ 45, 56, 44, 37, 36, 64 og 21, jf. 62. Paragrafrekkefølgen i overskriften er endret slik at den blir stigende, og § 64 er skilt ut og nevnes til sist, siden den gjelder avtalelisens mens de øvrige paragrafene gjelder tvangslisens: §§ 21, 36, 37, 44, 45 og 56, jf. 62, og 64.

Paragraf 4-5 gjelder nemndsbehandling av tvist om bruk av verk i henhold til avtalelisens i undervisningsvirksomhet, og i avsnittoverskriften er henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13b, 36 og 38 endret til åndsverkloven 2018 §§ 46, 63 og 65.

Paragrafene 4-6 og 4-7 gjelder mekling i avtaleforhandlinger om bruk av verk i henhold til avtalelisens på flere områder, og i avsnittoverskriften er henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13b, 14, 16a, 30, 32 og 34 endret til åndsverkloven 2018 §§ 46, 47, 50 og 57.

På grunn av en endring i åndsverkloven må det gjøres materielle endringer i §§ 4-1 til 4-4. Som en følge av disse endringene er det i avsnittoverskriften til §§ 4-1 til 4-4 presisert at paragrafene gjelder *nemndsbehandling* av tvist om vederlag. Det vises om dette til punkt 2.4. I §§ 4-5 til 4-7 gjøres bare tekniske endringer.

Til § 4-1

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-1. Henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13a, 17a, 18, 23, 23a, 37 og 45b er endret til åndsverkloven 2018 §§ 45, 56, 44, 37, 36, 64 og 21. Paragrafrekkefølgen i overskriften er endret slik at den blir stigende: §§ 21, 36, 37, 44, 45, 56 og 64. Kultur- og kirke departementet er endret til Vederlagsnemnda, siden det er bestemt i åndsverkloven § 62 at det bare er nemnda som skal behandle slike tvister. Av samme grunn foreslås ikke andre ledd videreført.

Til § 4-2

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-2. Kultur- og kirke departementet er endret til Vederlagsnemnda, og henvisningene til åndsverkloven 1961 § 45b er endret til åndsverkloven 2018 § 21.

Til § 4-3

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-3. Fordi departementet ikke lenger skal ha noen rolle i tvisteløsningen, videreføres ikke første og andre ledd. (I andre ledd siste punktum fremgår at i de tilfeller der nemnda skal avgjøre saken, forestår nemnda selv forberedelse av saken. Heller ikke siste del av dette punktum foreslås tatt med i den nye forskriften, da det fremstår som selvsagt at nemnda også skal forberede saken.) Gjeldende tredje og fjerde ledd videreføres som første og andre ledd. Henvisninger til nemnda endres til Vederlagsnemnda.

Til § 4-4

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-4. Departementet strykes i siste ledd. Henvisninger til nemnda endres til Vederlagsnemnda.

Til § 4-5

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-5. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 13b og § 38a er endret til åndsverkloven 2018 § 46 og § 63. Henvisningen til forskriften § 4-3 tredje og fjerde ledd er endret til § 4-3. Henvisninger til nemnda endres til Vederlagsnemnda.

Til § 4-6

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-6. Henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13b, 14, 16a, 30, 32 og 34, jf. 36, 38 og 38a er endret til åndsverkloven 2018 §§ 46, 47, 50 og 57, jf. 63 og 65.

Til § 4-7

Paragrafen viderefører gjeldende § 4-7 uten tekniske endringer.

Til kapittel 5

Dette kapitlet inneholder bestemmelser om nemndsbehandling av tvister vedrørende bruk av verk og arbeider når effektive tekniske beskyttelsessystemer er anvendt. Tidligere var bestemmelsene inntatt i §§ 4-15 til 4-20, men ble flyttet til kapittel 5 da Det sakkyndige råd for åndsverk ble opphevet i 2015. I kapitteloverskriften er henvisningen til åndsverkloven 1961 § 53b andre ledd endret til åndsverkloven 2018 § 100 andre ledd.

Til § 5-1

Paragrafen viderefører gjeldende § 5-1. Kultur- og kirke departementet er endret til Kulturdepartementet, og henvisningen til åndsverkloven 1961 § 53b andre ledd er endret til åndsverkloven 2018 § 100 andre ledd.

Til § 5-2

Paragrafen viderefører gjeldende § 5-2. Henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26 til 28 og 31 er endret til åndsverkloven 2018 §§ 45, 48, 49, 55, 56, 40 og 43, 23 til 34 og 58. Fordi § 55 fjerde ledd foreslås skilt ut som ny § 56 a, er det også tatt med en henvisning til denne paragrafen. Paragrafrekkefølgen er endret slik at den blir stigende: §§ 32 til 34, 40, 43, 45, 48, 49, 55, 56, 56 a og 58.

Til § 5-3

Paragrafen viderefører gjeldende § 5-3. Henvisningen til forskriften § 4-16 er endret til § 5-2 (ved en feil ble dette ikke gjort da § 4-16 ble flyttet til § 5-2 i 2015).

Til §§ 5-4 til 5-6

Paragrafene viderefører gjeldende §§ 5-4 til 5-6 uten tekniske endringer.

Til kapittel 6

Dette kapitlet inneholder bestemmelser om åndsverklovens anvendelse på verk og arbeidere med tilknytning til andre land mv.

Til § 6-1

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-1. I første ledd er henvisningen til femte kapittel endret til kapittel 2. I andre og tredje ledd er henvisningene til åndsverkloven 1961 §§ 42 og 45 og §§ 45c og 58 endret til åndsverkloven 2018 §§ 16 og 20 og §§ 104 og 114.

Til § 6-2

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-2. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 38c, § 41a, femte kapittel og § 45c er endret til åndsverkloven 2018 §§ 59 til 61, § 13, kapittel 2 og § 104. Paragraf- og kapittelrekkefølgen er endret slik at den blir stigende: § 13, kapittel 2, §§ 59 til 61 og 104. Henvisningen til åndsverkloven 1961 § 57 er endret til åndsverkloven 2018 § 113.

Til § 6-3

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-3. I *tredje ledd* er begrepet opphavsmann endret til opphaver.

Til § 6-4

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-4. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 39f og § 57 er endret til åndsverkloven 2018 § 72 og § 113. Ved videreføringen av § 39f i ny åndsverklov ble presumpsjonsregelen i andre ledd utvidet til også å omfatte allerede eksisterende verk, filmmanuskript og filmverkets hovedregi, som tidligere var unntatt etter tredje ledd, jf. Prop. 104 L (2016-2017) punkt 6.10. Denne endringen gjør det imidlertid ikke nødvendig med andre endringer i forskriften § 6-4 enn selve paragrafnummereringen.

Til § 6-5

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-5. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 38c, § 41a, femte kapittel og § 45c er endret til åndsverkloven 2018 §§ 59 til 61, § 13, kapittel 2 og § 104. Paragraf- og kapittelrekkefølgen er endret slik at den blir stigende: § 13, kapittel 2, §§ 59 til 61 og 104. Begrepet opphavsmann er endret til opphaver.

Til § 6-6

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-6. I *andre ledd* er begrepet opphavsmann endret til opphaver.

Til § 6-7

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-7 uten tekniske endringer.

Til § 6-8

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-8. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 41a, femte kapittel og § 45c er endret til åndsverkloven 2018 § 13, kapittel 2 og § 104.

Til § 6-9

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-9. Henvisningen til åndsverkloven 1961 § 42 er endret til åndsverkloven 2018 § 16.

Til § 6-10

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-10. Henvisningene til åndsverkloven 1961 § 42 og § 45 er endret til åndsverkloven 2018 § 16 og § 20.

Til § 6-11

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-11. Henvisningen til åndsverkloven 1961 § 45a er endret til åndsverkloven 2018 § 22.

Til § 6-12

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-12. Henvisningen til åndsverkloven 1961 § 45b er endret til åndsverkloven 2018 § 21.

Til § 6-13

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-13. Henvisningen til åndsverkloven 1961 § 45a er endret til åndsverkloven 2018 § 22.

Til § 6-14

Paragrafen viderefører gjeldende § 6-15, etter at gjeldende § 6-14 foreslås opphevet, jf. punkt 2.5. Henvisningen til åndsverkloven 1961 § 38c og § 57 er endret til åndsverkloven 2018 §§ 59 til 61 og § 113. (Tilsvarende er henvisningen i avsnittoverskriften til åndsverkloven 1961 § 38c endret til åndsverkloven 2018 §§ 59 til 61.)

Til kapittel 7

Dette kapitlet inneholder sluttbestemmelser.

Til § 7-1

Paragrafen tilsvarende gjeldende § 7-1 og regulerer ikrafttredelse av den nye forskriften og opphevelse av den gamle.

8 Forslag til ny forskrift til åndsverkloven

Forskrift til åndsverkloven (lov 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk mv.)

Kapittel I – Eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring i arkiv, bibliotek, museer, undervisnings- og forskningsinstitusjoner, jf. åndsverkloven § 49, til bruk for personer med funksjonsnedsettelse, jf. åndsverkloven § 56 a, og omfattende søk etter rettighetshavere til hitteverk, jf. åndsverkloven § 51 til § 54

Eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring i arkiv, bibliotek, museer, undervisnings- og forskningsinstitusjoner, jf. åndsverkloven § 49

§ 1-1. Hvem reglene gjelder for

Arkiv under arkivverket, kommunale og fylkeskommunale arkiv, bibliotek under universiteter og høyskoler og andre vitenskapelige og faglige bibliotek som drives av det offentlige, fylkesbibliotekene og folkebibliotekene samt offentlige museer og museer som mottar offentlige tilskudd, kan til ikke-ervervsmessig bruk i sin virksomhet fremstille eksemplarer av åndsverk, når det skjer i samsvar med formål som angitt i bestemmelsene i § 1-2 til § 1-3 samt § 1-5 til § 1-9. For museer gjelder reglene så langt de passer. Med universiteter og høyskoler forstås alle institusjoner som omfattes av lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 1-2.

Undervisnings- og forskningsinstitusjoner er omfattet av § 1-4 om eksemplarframstilling for forskningsformål.

Kulturdepartementet kan bestemme at også andre nærmere angitte arkiv, bibliotek og museer skal være omfattet av kapitlet her.

§ 1-2. Hovedregel om eksemplarframstilling og generelle bestemmelser

Når ikke annet er særskilt angitt, gir bestemmelsene i dette kapitlet adgang til å framstille eksemplar i samme format som originaleksemplaret. Reglene gir likevel adgang til å framstille papirutskrift fra maskinlesbare eksemplar.

Bestemmelsene i dette kapitlet gir ikke adgang til uten samtykke fra rettighetshaver å framstille maskinlesbare eksemplar av datamaskinprogrammer.

Med mindre annet er særskilt bestemt, gjelder adgangen til eksemplarframstilling etter dette kapitlet kun for offentliggjorte verk.

Det som i dette kapitlet sies om åndsverk, gjelder tilsvarende for arbeider som nevnt i åndsverkloven kapittel 2 (nærstående rettigheter).

§ 1-3. Eksemplarframstilling for konserverings- og sikringsformål

For konserverings- og sikringsformål kan institusjon som nevnt i § 1-1 framstille eksemplar av åndsverk som den har eksemplar av i sine samlinger

- a) i samme format som originaleksemplaret
- b) i andre format enn originaleksemplaret, der det ikke kan skaffes et eksemplar som oppfyller konserverings- og sikringsformålet fra utsalgssted eller fra utgiver, importør eller produsent
- c) ved overføring til mikroformer
- d) ved overføring til nye lagringssystemer dersom dette på grunn av ukurant utstyr er nødvendig for å benytte verket.

Adgangen til eksemplarframstilling for konserverings- og sikringsformål gjelder også for åndsverk som ikke er offentliggjort.

Nasjonalbiblioteket kan for konserverings- og sikringsformål framstille eksemplar av åndsverk det har i sine samlinger i andre format enn originaleksemplaret.

Kulturdepartementet kan i tilfelle vilkårene i første ledd ikke er oppfylt gi tillatelse til at institusjon som nevnt i § 1-1 for konserverings- og sikringsformål kan framstille eksemplar av åndsverk det har i sine samlinger i andre format enn originaleksemplaret.

§ 1-4. Eksemplarframstilling for forskningsformål

Kulturdepartementet kan for forskningsformål gi undervisnings- og forskningsinstitusjoner tillatelse til å fremstille eksemplar av åndsverk, også i andre format enn originaleksemplaret.

Nasjonalbiblioteket kan for forskningsformål fremstille eksemplar av åndsverk i sine samlinger, også i andre format enn originaleksemplaret, som grunnlagsmateriale for språklige korpuser. Dette gjelder også for åndsverk som er omfattet av lov 9. juni 1989 nr. 32 om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument.

§ 1-5. Eksemplarfremstilling for utlån

For utlån kan institusjon som nevnt i § 1-1 fremstille eksemplar på papir av åndsverk som den har eksemplar av i sine samlinger, dersom eksemplaret er særlig utsatt for skade ved utlån eller vanskelig kan erstattes hvis det går tapt. Det kan ikke fremstilles flere eksemplar enn det som er nødvendig for at institusjonen skal ha et begrenset antall eksemplar til rådighet for utlån.

Institusjon som nevnt i § 1-1 kan for utlån fremstille fysiske eksemplar av musikk- og filmverk, også i andre format enn originaleksemplaret, der institusjonens originaleksemplar er særlig utsatt for skade ved utlån og ikke kan erstattes hvis det går tapt. Det er ikke tillatt å låne ut flere eksemplar enn institusjonen har originaleksemplar.

§ 1-6. Eksemplarfremstilling for kompletteringsformål

For kompletteringsformål kan institusjon som nevnt i § 1-1 fremstille eksemplar av manglende partier av et åndsverk den har et ufullstendig eksemplar av i sine samlinger når de manglende partier utgjør en mindre del i forhold til hele verket, og komplettering ikke er mulig gjennom anskaffelse av verket eller delen av verket på utsalgssted eller fra utgiver, importør eller produsent.

§ 1-7. Hovedregel for bruk av eksemplar

Eksemplar fremstilt i samsvar med § 1-1 til § 1-3 og § 1-5 til § 1-9 må kun brukes i vedkommende institusjons egne lokaler, med unntak av

- a) eksemplar fremstilt på papir
- b) eksemplar av musikk- og filmverk fremstilt etter vilkårene i § 1-5 andre ledd for utlån
- c) eksemplar som skal brukes til fjernlån på konkret bestilling etter § 1-8.

§ 1-8. Fjernlån på konkret bestilling

På særskilt bestilling kan eksemplar fremstilt i samsvar med § 1-2 og § 1-3 gjennom fjernlån, herunder ved overføring til dataterminal, stilles til rådighet for en bestemt låner i lokaler til andre institusjoner omfattet av § 1-1. Slike eksemplar kan ikke lagres permanent hos lånerinstitusjonen, men må tilbakeføres, slettes eller tilintetgjøres når

bestillerens bruk er opphørt. Åndsverk omfattet av lov 9. juni 1989 nr. 32 om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument kan ikke fjernlånes etter denne bestemmelsen.

Låneren kan ta papirutskrift av fjernlånt materiale etter reglene om eksemplarframstilling til privat bruk i åndsverkloven § 26. Låneren kan ikke ta maskinlesbar kopi.

Departementet kan gi forskrift om kontroll med institusjoners praksis etter bestemmelsen her.

§ 1-9. Tilgjengeliggjøring i institusjonens egne lokaler, fotokopiering og papirutskrift

Institusjon som nevnt i § 1-1 kan gjøre åndsverk fra egen samling tilgjengelig for enkeltpersoners forskningsformål eller private studieformål ved hjelp av terminaler i egne lokaler. Adgangen til tilgjengeliggjøring etter første punktum gjelder ikke åndsverk omfattet av lov 9. juni 1989 nr. 32 om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument.

For enkeltpersoners forskningsformål eller private studieformål kan institusjon som nevnt i § 1-1 ved fotokopiering eller lignende fremgangsmåte fremstille eksemplar av enkelte artikler i samleverk, avis eller tidsskrift, eller korte avsnitt i andre verk for utlevering til eie. Det kan ikke utleveres mer enn ett eksemplar til hver bruker.

Brukeren kan ta en papirutskrift til eie av åndsverk som er tilgjengeliggjort etter første ledd etter reglene om eksemplarframstilling til privat bruk i åndsverkloven § 26. Brukeren kan ikke ta maskinlesbar kopi.

§ 1-10. Pliktavleverte åndsverk

For formål som angitt i lov 9. juni 1989 nr. 32 om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument, kan mottaksinstitusjon:

- a) fremstille eksemplar av åndsverk som er avleveringspliktig og som de har i sine samlinger til konserverings- og sikringsformål etter reglene i § 1-3
- b) fremstille eksemplar, også i andre format enn originaleksemplaret, av åndsverk som er avleveringspliktig og som de ikke har i sine samlinger, når slikt eksemplar ikke kan skaffes på utsalgssted eller fra utgiver, importør eller produsent
- c) gjøre pliktavlevert åndsverk fra egen samling tilgjengelig på terminaler i institusjonens egne lokaler.

Nasjonalbiblioteket kan fremstille eksemplar av pliktavlevert dokument i andre format enn originaleksemplaret for bruk omfattet av tredje ledd og forskriften § 1-11 og § 1-12.

Nasjonalbiblioteket kan gjøre digitalt pliktavlevert dokument tilgjengelig for forskning og dokumentasjon i Nasjonalbibliotekets lokaler. Brukerne kan ikke ta digital kopi.

§ 1-11. Pliktavlevert dokument til bruk i universitet og høyskoler for forskning og dokumentasjon

For forsknings- og dokumentasjonsformål kan Nasjonalbiblioteket stille pliktavlevert dokument fra egen samling til disposisjon gjennom fire digitale brukstillatelser for forskere og studenter som er tilknyttet universitet eller høyskole. Brukstillatelsene kan maksimalt benyttes av totalt fire samtidige brukere per dokument.

Brukerne kan ikke ta digital kopi.

§ 1-12. Pliktavlevert dokument til bruk i offentlige bibliotek for forskning og dokumentasjon

For forsknings- og dokumentasjonsformål kan Nasjonalbiblioteket stille pliktavlevert dokument fra egen samling til disposisjon gjennom to digitale brukstillatelser til bruk i folkebibliotek, Stortingsbiblioteket, Sametingets bibliotek og andre offentlige bibliotek. Brukstillatelsene kan maksimalt benyttes av totalt to samtidige brukere per dokument. Brukstillatelsene stilles til disposisjon når brukeren har sendt elektronisk forespørsel til Nasjonalbiblioteket om å få tilgang til et dokument. Slik forespørsel skjer fra brukerens biblioteklokale.

Brukerne kan ikke ta digital kopi.

Fremstilling og utveksling av eksemplar i tilgjengelig format til bruk for personer som er blinde, har nedsatt synsevne eller har andre funksjonsnedsettelse som vanskeliggjør lesing, jf. åndsverkloven § 56 a

§ 1-13. Definisjoner

I §§ 1-14 til 1-17 menes med:

1. verk eller annet arbeid: et verk i form av en bok, et tidsskrift, en avis, et magasin eller en annen form for skriftlig materiale, notasjon, herunder noteskrift, og tilhørende illustrasjoner, uansett medium, herunder i lydformat, som lydbøker, og i digitalt format, som er vernet av opphavsrett eller nærstående rettigheter, og som er utgitt eller på annen måte lovlig gjort tilgjengelig for allmennheten.
2. tilgodesett person: en person som, uavhengig av eventuelle andre funksjonsnedsettelse,
  - a) er blind
  - b) har nedsatt funksjonsevne som ikke kan avhjelpes slik at vedkommende får en synsfunksjon tilnærmet lik den hos en person uten slik funksjonsnedsettelse, og derfor ikke er i stand til å lese trykte verk i tilnærmet samme grad som en person uten slik funksjonsnedsettelse

- c) har nedsatt persepsjonsevne- eller lesevansker og derfor ikke er i stand til å lese trykte verk i vesentlig samme grad som en person uten slik funksjonsnedsettelse eller
  - d) på annen måte, på grunn av en fysisk funksjonsnedsettelse, er ute av stand til å holde eller håndtere en bok eller til å fokusere blikket eller bevege øynene i den utstrekning som normalt er nødvendig for å lese.
3. eksemplar i tilgjengelig format: et eksemplar av et verk eller et annet arbeid i en alternativ form eller et alternativt format som gir en tilgodesett person tilgang til verket eller arbeidet, og som gir den personen like enkel og uhindret tilgang som en person uten noen av funksjonsnedsettelsene nevnt i nr. 2.
  4. godkjent enhet: en enhet som er godkjent eller anerkjent av en stat innen EØS eller som er part i Marrakechtraktaten for å tilby tilgodesette personer undervisning, instruktør opplæring, tilpasset lesing eller tilgang til informasjon, på ideelt grunnlag. Begrepet omfatter også en offentlig institusjon eller ideell organisasjon som leverer de samme tjenestene til tilgodesette personer, som en av sine primære oppgaver eller institusjonelle forpliktelser eller som en del av sine oppgaver i allmennhetens interesse.

§ 1-14. Eksemplarfremstilling, tilgjengeliggjøring og grensekryssende utlån m.v.

En tilgodesett person eller en person som handler på vegne av denne, kan fremstille eksemplar av offentliggjort verk eller annet arbeid i et tilgjengelig format. Eksemplarene skal kun brukes av tilgodesette personer.

En godkjent enhet kan fremstille et tilgjengelig format samt overføre et tilgjengelig format, stille det til rådighet, spre eller låne det ut til en tilgodesett person eller en annen godkjent enhet innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten.

En tilgodesett person eller en godkjent enhet kan tilegne seg eller få adgang til et tilgjengelig format, som overføres, stilles til rådighet, spres eller lånes ut av en godkjent enhet, som er etablert innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten.

Denne paragraf gjelder ikke ervervsmessig fremstilling eller bruk.

Rettighetene etter denne paragraf kan ikke tilsidesettes ved avtale.

§ 1-15. Kompensasjon

Når en godkjent enhet som er etablert i Norge, anvender § 1-14 andre ledd, kan staten utrede og fastsette kompensasjon til opphaver.

Det skal ikke betales kompensasjon når en godkjent enhet som er etablert i Norge, fremstiller tilgjengelige format i punktskrift eller andre format som normalt bare kan brukes av tilgodesette personer, eller når slike tilgjengelige format overføres, stilles til rådighet, spres eller lånes ut.

Det skal heller ikke betales kompensasjon hvis skaden for opphaver er minimal.

§ 1-16. Godkjente enheters plikter

En godkjent enhet som er etablert i Norge, og som overfører, stiller til rådighet, sprer eller låner ut tilgjengelige format til tilgodesette personer eller godkjente enheter innen EØS-området eller i en stat som er part i Marrakechtraktaten, eller som importerer tilgjengelige format fra en godkjent enhet som er etablert i disse områdene, skal sørge for at den:

- a) kun sprer, overfører og stiller til rådighet tilgjengelige format for tilgodesette personer eller andre godkjente enheter
- b) treffer egnede tiltak for å motvirke at tilgjengelige format blir fremstilt, spredt, overført eller stilt til rådighet på uautorisert vis
- c) utviser nødvendig aktsomhet ved og fører register over sin håndtering av verk og andre arbeider
- d) offentliggjør og oppdaterer opplysninger om hvordan enheten overholder forpliktelsene i bokstav a til c.

§ 1-17. Register over fremstilte opptak. Ideelle rettigheter

Godkjente enheter skal føre register over fremstilte eksemplar i tilgjengelig format.

Godkjente enheter skal etter anmodning gi tilgodesette personer, andre godkjente enheter eller rettighetshavere en liste over de tilgjengelige format som de har til rådighet, samt navn og kontaktopplysninger til de godkjente enhetene som den har samarbeidet med i forbindelse med utvekslingen av tilgjengelige format.

Bestemmelsene i åndsverkloven om plikt til å navngi opphaver, utøvende kunstner og den som lager et fotografisk bilde, og bestemmelsene om forbud mot endring av verk, gjelder på vanlig måte.

Behandling av personopplysninger etter åndsverkloven §§ 55, 56 og 56 a

§ 1-18. Godkjente enheters behandling av personopplysninger

Godkjente enheter som fremstiller eksemplar av utgitt eller offentliggjort litterært verk eller musikkverk til bruk for personer med funksjonsnedsettelse etter reglene i åndsverkloven §§ 55, 56 og 56 a kan behandle personopplysninger, herunder personopplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 nr. 1, når det er nødvendig for å administrere tjenester til personer med funksjonsnedsettelse.

Godkjente enheter som nevnt i første ledd er hver for seg behandlingsansvarlig.

Dersom en person med funksjonsnedsettelse ikke lenger har behov for tjenesten eller ellers ber om det, skal personopplysningene registrert etter første ledd slettes. Dersom en person med funksjonsnedsettelse ikke har brukt tjenesten i fem år fra siste registrerte utlån, skal personopplysningene slettes.

Bruk av hitteverk i kulturarvinstitusjoner mv., jf. åndsverkloven § 51 til § 54

§ 1-19. Kulturarvinstusjoners omfattende søk etter rettighetshavere til hitteverk, jf. åndsverkloven § 51 til § 54

Omfattende søk etter rettighetshavere, jf. åndsverkloven § 52, skal utføres i god tro og i de kilder som er relevante for den aktuelle verkstypen. Dokumentasjon av søket skal videreformidles til Nasjonalbiblioteket. Søket skal alltid omfatte følgende søkekilder:

- 1) For utgitte bøker:
  - a) register over pliktavlevert materiale (Nasjonalbibliografien), bibliotekskataloger og autoritetsregistre som finnes i bibliotek og i andre institusjoner
  - b) forlegger- og opphaversammenslutninger i det respektive landet
  - c) eksisterende databaser og registre, WATCH (Writers, Artists and their Copyright Holders), ISBN (International Standard Book Number) og databaser over trykte bøker
  - d) databasene til de aktuelle rettighetsorganisasjonene, særlig organisasjoner som forvalter retten til eksemplarfremstilling
  - e) kilder som omfatter en rekke databaser og registre, herunder VIAF (Virtual International Authority Files) og ARROW (Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works).
- 2) For aviser, blad, tidsskrift og periodika:
  - a) ISSN (International Standard Serial Number) for tidsskrift
  - b) indekser og kataloger fra bibliotek og andre samlinger
  - c) register over pliktavlevert materiale (Nasjonalbibliografien)
  - d) forleggersammenslutninger og forfatter- og journalistsammenslutninger i det respektive landet
  - e) databasene til aktuelle rettighetshaverorganisasjoner, herunder organisasjoner som forvalter retten til eksemplarfremstilling.
- 3) For visuelle verk, herunder kunst, fotografi, illustrasjoner, design, arkitektur, skisser av de sistnevnte verk og andre slike verk som finnes i bøker, tidsskrift, aviser og blad eller andre verk:
  - a) kildene som er nevnt i nr. 1 og 2
  - b) databasene til de aktuelle rettighetshaverorganisasjonene, særlig for billedkunst, og inkludert organisasjoner som forvalter retten til eksemplarfremstilling
  - c) databasene til bildebyrå, der det er relevant.
- 4) For audiovisuelle verk og fonogram:
  - a) register over pliktavlevert materiale (Nasjonalbibliografien)
  - b) produsentsammenslutninger i det respektive landet
  - c) databasene til film- eller lyd-kulturarvinstusjoner og Nasjonalbiblioteket
  - d) databaser med relevante standarder og identifikatorer, så som ISAN (International Standard Audiovisual Number) for audiovisuelle verk, ISWC (International

Standard Music Work Code) for musikkverk og ISRC (International Standard Recording Code) for fonogram

- e) databasene til de aktuelle rettighetshaverorganisasjonene, særlig for opphavere, utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og produsenter av audiovisuelle verk
- f) opplysninger om medvirkende og annen informasjon som vises på emballasjen til verket
- g) databasene til andre relevante sammenslutninger som representerer en bestemt kategori av rettighetshavere.

Utfyllende forskrifter

§ 1-20. Utfyllende forskrifter

Kulturdepartementet kan gi utfyllende forskrifter, herunder sette vilkår for adgang til eksemplarframstilling etter dette kapitlet.

Kapittel II – Opptak av kringkastingsprogram mv.

Bruk av opptak etter åndsverkloven § 46

§ 2-1. Adgangen til å gjøre opptak med hjemmel i åndsverkloven § 46, gjelder ikke for bruk som musikkakkompagnement ved undervisning i dans, musikk, gymnastikk og lignende.

Opptak gjort med hjemmel i åndsverkloven § 46 kan ikke utleveres eller utlånes til studenter eller elever til selvstudium. Heller ikke kan slike opptak brukes utenfor undervisningsvirksomhetens eget område med mindre det skjer som ledd i undervisning som normalt drives på annet sted.

§ 2-2. Kulturdepartementet kan gi bestemmelser om adgangen til å oppbevare og fremstille eksemplarer av opptak gjort i medhold av åndsverkloven § 46, jf. § 63.

Midlertidige (efemære) opptak til bruk i kringkastingssendinger, jf. åndsverkloven § 58

§ 2-3. Med opptak forstås i § 2-4 til § 2-7 framstilling av eksemplarer med hjemmel i åndsverkloven § 58, ved overføring av åndsverk til innretning som kan gjengi verket for kringkasting.

§ 2-4. Kringkastingsforetak kan gjøre opptak av åndsverk uten særskilt samtykke når

- a) opptaket gjøres ved kringkastingsforetakets egne hjelpemidler,
- b) opptaket gjøres til bruk ved kringkastingsforetakets egne sendinger, og
- c) kringkastingsforetaket for øvrig har rett til å ta verket med i sine programmer, det vil si at kringkastingsforetaket i henhold til lov eller avtale har rett til å kringkaste verket.

§ 2-5. Opptak som er gjort med hjemmel i åndsverkloven § 58 første ledd (jf. § 2-4 ovenfor) kan kringkastingsforetaket bruke under egne sendinger i programmer for kringkasting. Under bruk for egne sendinger går også programmer som samtidig sendes over utenlandske stasjoner. Når kringkastingsforetaket bruker et opptak etter § 2-4, er det forutsetningen at betingelsen etter § 2-4 bokstav c hver gang er til stede, og at det ytes vederlag for fremføringen til opphaveren i samsvar med lov eller avtale.

Opptak kan likevel ikke brukes til sending etter utløpet av ett år etter at opptaket er gjort, og heller ikke kan opptaket i løpet av året brukes i mer enn fire sendinger. Disse begrensninger kommer ikke til anvendelse på åndsverk skapt av norsk statsborger.

§ 2-6. Opptak som er gjort med hjemmel i åndsverkloven § 58 første ledd (jf. § 2-4 ovenfor) kan oppbevares i ett år etter at opptak er gjort. Med mindre opptaket gjelder verk av norsk statsborger eller annet blir avtalt med opphaveren, skal opptaket ved utløpet av denne tid ødelegges eller slettes. Opptak som har dokumentarisk karakter, kan likevel oppbevares i kringkastingsforetakets arkiv ut over ett år i nødvendig antall eksemplarer.

§ 2-7. Bestemmelsene i § 2-3 til § 2-6 gjelder bare for opptak som er gjort etter 1. juli 1961, og for verk som er gjenstand for opphavsrett etter åndsverkloven.

Bestemmelsene har tilsvarende anvendelse for utøvende kunstnere eller andre i samsvar med vedkommendes rettigheter etter åndsverkloven kapittel 2.

Overføring av kringkastingssending i kafeer etc., jf. åndsverkloven § 22

§ 2-8. En kringkastingssending kan uten særskilt samtykke fra kringkastingsforetaket overføres direkte gjennom mottaker i pensjonater, hoteller, restauranter, kafeer og liknende, i forretningsrom, møterom og forsamlingslokaler som det er gratis adgang til, og gjennom mottaker som brukes til å distribuere kringkastingsprogrammer til ansatte i arbeidstiden.

§ 2-9. Den adgang til overføring av kringkastingssending som er gitt i § 2-8 berører ikke de rettigheter opphavere, utøvende kunstnere, fotografer eller andre måtte ha i et

kringkastingsprogram i henhold til åndsverklovens bestemmelser for øvrig. Heller ikke berører den avgiftsplikten etter lov 14. desember 1956 nr. 4 om avgift på offentlig framføring av utøvende kunstners prestasjoner m.v. (fondsloven).

Kapittel III – Bestemmelser om godkjenning av organisasjoner etter åndsverkloven §§ 18, 21, 46, 60 og 63

Organisasjon godkjent etter åndsverkloven § 21

§ 3-1. Organisasjon som representerer en vesentlig del av de vederlagsberettigede, kan godkjennes av Kulturdepartementet som oppkrevs- og fordelingsorganisasjon etter åndsverkloven § 21. Departementet skal godkjenne organisasjonens vedtekter og eventuelle endringer i disse. Årsrapport og revidert regnskap skal oversendes departementet innen 1. mai det påfølgende år.

§ 3-2. Vederlagsberettigede norske fonogramprodusenter og utøvende kunstnere som er medlem av norsk rettighetshaverorganisasjon på området, kan opptas som ordinære medlemmer av oppkrevs- og fordelingsorganisasjonen.

Ikke-organiserte og utenlandske produsenter og utøvere samt personer og juridiske personer som har fått overdratt rettigheter ved livsdisposisjon eller arv, kan opptas som tilsluttede medlemmer av organisasjonen.

§ 3-3. Organisasjonen skal også oppkreve vederlag for utenlandske og norske ikke-organiserte rettighetshavere, som ikke er tilsluttede medlemmer av organisasjonen.

Organisasjonen overtar de vederlagspliktiges forpliktelser overfor disse rettighetshavere.

§ 3-4. Organisasjonen kan kreve de opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om vederlagsplikt foreligger og for beregning av vederlagets størrelse.

Vederlagspliktige kringkastingsforetak skal rapportere til organisasjonen om hvilke opptak og fonogrammer som kringkastes og om hvilke utøvere som deltar.

Tvist om opplysningsplikt og rapportering kan bringes inn for departementet for endelig avgjørelse.

§ 3-5. Brutto oppkrevd vederlag fordeles likt mellom de to rettighetshavergruppene.

Individuelt årlig beløp som utgjør mindre enn 0,5 prosent av folketrygdens grunnbeløp avrundet oppad til nærmeste hele tikkone, utbetales ikke. Beløp under denne

grensen disponeres av organisasjonen til formål som organisasjonen fastsetter. Foreldede vederlag disponeres på samme måte.

Organisasjonen kan beregne seg et administrasjonsgebyr av de beløp som utbetales til andre enn ordinære medlemmer.

§ 3-6. Avregnede vederlag til rettighetshavere fra andre land som er tilsluttet Romakonvensjonen, skal overføres til lignende oppkreivings- og fordelingsorganisasjoner i samsvar med inngåtte gjensidighetsavtaler. Det kan også avtales at overføring ikke skal skje og at midlene skal forbli i inntjeningslandet og disponeres av organisasjonen.

Rettighetshavere fra land som ikke har tilsvarende oppkreivings- og fordelingsorganisasjon, må selv kreve vederlag for å få utbetalt avregnede beløp.

Saksbehandlingsfrist for søknad om godkjenning etter åndsverkloven §§ 18, 21, 46, 60 og 63

§ 3-7. For søknad om godkjenning etter åndsverkloven § 18 tredje ledd, § 21 andre ledd, § 46 andre ledd, § 60 fjerde ledd og § 63 tredje ledd skal saksbehandlingsfrist, som nevnt i tjenesteloven § 11 første ledd første punktum, være 6 måneder.

Tjenesteloven § 11 andre ledd om at tillatelse anses gitt når saksbehandlingsfristen er utløpt, gjelder ikke for disse ordningene.

Kapittel IV – Behandling av tvist om vederlag etter åndsverkloven

Nemndsbehandling av tvist om vederlag etter åndsverkloven §§ 21, 36, 37, 44, 45 og 56, jf. 62, og 64

§ 4-1. Tvist om vederlag etter åndsverkloven §§ 21, 36, 37, 44, 45, 56 og 64 kan enhver av partene bringe inn for Vederlagsnemnda.

§ 4-2. Dersom vederlagspliktig unnlater å betale avtalt vederlag eller vederlag fastsatt med hjemmel i bestemmelsene her, kan Vederlagsnemnda på begjæring av vederlagsberettiget i henhold til åndsverklovens bestemmelser som nevnt i § 4-1, nedlegge forbud mot fortsatt bruk. Bestemmelsene i § 4-3 og § 4-4 nedenfor får tilsvarende anvendelse.

Berettiget til å fremme begjæring etter denne bestemmelse er den enkelte rettighetshaver hvis verk eller arbeider er gjenstand for bruk etter nevnte bestemmelser i åndsverkloven eller organisasjon som etter avtale med rettighetshaver forvalter vederlagsrett for bruk som nevnt. Forbud mot bruk som nevnt i åndsverkloven § 21 kan

likevel bare begjæres av organisasjon som er godkjent for innkreving av vederlag etter nevnte bestemmelse.

Med mindre annet er avtalt, er et forbudsvedtak ikke til hinder for at rettighetshaver samtykker til fortsatt bruk av sine verk eller arbeider. Dette gjelder likevel ikke for bruk etter åndsverkloven § 21.

§ 4-3. Vederlagsnemnda består av en leder og to andre medlemmer, oppnevnt av sorenskriveren i Oslo tingrett for 5 år om gangen. Lederen skal være jurist. For hvert av medlemmene oppnevnes personlige vararepresentanter. Utgiftene til nemndas virksomhet bæres for hver enkelt saks vedkommende av partene etter nærmere bestemmelse av nemnda. Når særlige grunner taler for det, kan nemnda bestemme at utgiftene skal bæres av staten.

Forhandlingene i nemnda administreres av nemndas leder. Alle medlemmene skal delta i avgjørelsen. I tilfelle av uenighet, treffes avgjørelsen med stemmeflerhet.

§ 4-4. For saksbehandlingen gjelder reglene i forvaltningsloven tilsvarende. Bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel VI om klage, gjelder likevel ikke.

I sak om nedleggelse av forbud etter § 4-2 skal saksbehandlingen være skriftlig, med mindre særlige grunner tilsier noe annet.

Vedtak om forbud etter § 4-2 skal inneholde angivelse av forbudets omfang med hensyn til verk, arbeider og rettighetshavere samt om nødvendig inneholde vilkår for bortfall av det forbud som er nedlagt.

Vederlagsnemndas vedtak føres inn i protokoll. Nemnda kan forsøke mekling mellom partene. Kommer forlik i stand, skal også forliket føres inn i protokollen.

Nemndsbehandling av tvist om bruk av verk i undervisningsvirksomhet, jf. åndsverkloven §§ 46, 63 og 65

§ 4-5. Der en avtale om fremstilling av eksemplar av utgitt verk etter åndsverkloven § 46 ikke kommer i stand etter at mekling etter § 4-6 er gjennomført, kan hver av partene kreve at tillatelse til og vilkår for eksemplarframstilling på bindende måte avgjøres av Vederlagsnemnda som nevnt i § 4-3. Tillatelsen kan bare gjelde materiale og bruk av en art og i et omfang som omfattes av fullmaktene som organisasjon etter § 63 har til å inngå avtale på området.

For saksbehandlingen gjelder reglene i forvaltningsloven tilsvarende. Bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel VI om klage, gjelder likevel ikke.

Nemndas avgjørelse føres inn i protokoll. Kommer forlik i stand, skal også forliket føres inn i protokollen.

Nemndas avgjørelse kan bringes inn for domstolen. Rett saksøkt er staten ved Vederlagsnemnda.

Mekling i avtaleforhandlinger om bruk av verk i henhold til avtalelisens, jf. åndsverkloven §§ 46, 47, 50 og 57

§ 4-6. Ved forhandlinger om avtale i medhold av åndsverkloven §§ 46, 47, 50 og 57, jf. 63 og 65, har hver av partene rett til å kreve mekling dersom den ene part ikke etterkommer krav fra den annen part om å oppta forhandlinger om avtale som nevnt, eller dersom slike forhandlinger ikke fører til enighet. Bestemmelsene om mekling i avtalelisensforhandlinger gjelder tilsvarende for forhandlinger om samtidig og uendret videresending av kringkastingssending til allmennheten mellom kringkastingforetak og den som videresender.

§ 4-7. Meklingen skal begynne innen 14 dager etter at krav er kommet inn til Riksmekleren. Meklingen ledes av Riksmekleren eller av en særskilt mekler som oppnevnes av Kongen, og som skal være knyttet til Riksmeklerens kontor.

Om meklerløfte og inhabilitet gjelder bestemmelsene i lov 27. januar 2012 nr. 9 om arbeidstvister § 13 og § 14 første ledd tilsvarende.

Under meklingen får bestemmelsene i lov 18. juli 1958 nr. 2 om offentlige tjenestetvister § 17 og § 18 første ledd og andre ledd, første punktum tilsvarende anvendelse. Det samme gjelder bestemmelsene i arbeidstvistloven § 20 nr. 4 første punktum og tredje punktum, § 22 og § 23 nr. 1. Kommer forlik i stand, skal avtale i samsvar med det opprettes under medvirkning av mekleren og undertegnes av partene eller deres representanter.

Ved mekling som gjelder forhandlinger om samtidig og uendret videresending av kringkastingssending til allmennheten anses forslag fremsatt av mekleren som akseptert med mindre noen av partene kommer med innvendinger innen tre måneder. Under mekling på dette området får bestemmelsene om avstemning over meklingsforslag i lov om offentlige tjenestetvister § 17 tredje ledd og § 18 første ledd og andre ledd første punktum, ikke tilsvarende anvendelse. For øvrig gjelder bestemmelsene i paragrafen her.

Kapittel V – Nemndsbehandling av tvister vedrørende bruk av verk og arbeider når effektive tekniske beskyttelsessystemer er anvendt, jf. åndsverkloven § 100 andre ledd

§ 5-1. Kulturdepartementet oppnevner en nemnd til å behandle tvister som nevnt i åndsverkloven § 100 andre ledd. Nemnda skal bestå av en leder og to andre medlemmer oppnevnt for fire år av gangen. Nemndas leder skal være jurist, og oppnevnes på nøytralt

grunnlag. De to andre medlemmene skal komme fra rettighetshaver- og brukersiden. Alle nemndas medlemmer skal ha teknisk kompetanse og innsikt i rettighetsspørsmål. På tilsvarende grunnlag oppnevnes personlige varamedlemmer.

§ 5-2. Nemnda skal behandle tvister om bruk i henhold til åndsverkloven §§ 32 til 34, 40, 43, 45, 48, 49, 55, 56, 56 a og 58 når effektive tekniske beskyttelsessystemer er anvendt. Dette gjelder likevel ikke når verket overføres på avtalte vilkår slik at bruker selv kan velge tid og sted for tilgang til det. Nemnda skal heller ikke behandle tvister vedrørende datamaskinprogram.

Om vilkårene for nemndsbehandling ikke er til stede, skal saken avvises.

§ 5-3. Rettighetshaver skal påse at den som har lovlig tilgang til et verk uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer kan utøve bruk etter bestemmelsene angitt i § 5-2 første ledd.

Om det ikke gis adgang til rettmessig bruk innen rimelig tid, kan bruker bringe saken inn for nemnda. Bruker må begjære bruksadgang overfor rettighetshaver før begjæring rettes til nemnda.

§ 5-4. Nemnda kan fatte vedtak som pålegger rettighetshaver å gi adgang til bruk etter aktuell avgrensingsbestemmelse. Adgangen skal være tilstrekkelig til at formålet med den aktuelle avgrensingsbestemmelsen oppfylles, samtidig som rettighetshavers legitime krav på vern ivaretas.

Nemnda kan i vedtaket også bestemme at dersom rettighetshaver ikke etterkommer nemndas vedtak innen en gitt frist, kan bruker selv omgå det tekniske beskyttelsessystemet for å få tilgang til bruk i tråd med det som er bestemt i vedtaket. Omgåelse i tråd med slikt vedtak kan verken være straff- eller erstatningsbetingende.

§ 5-5. Forhandlingene i nemnda administreres av nemndas leder. Alle medlemmene skal delta i avgjørelsen. I tilfelle av uenighet, treffes avgjørelsen med stemmeflerhet.

Utgiftene til nemndas virksomhet bæres for hver enkelt saks vedkommende av partene etter nærmere bestemmelse av nemnda. Når særlige grunner taler for det, kan nemnda bestemme at utgiftene skal bæres av staten.

§ 5-6. For saksbehandlingen gjelder reglene i forvaltningsloven tilsvarende. Bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel VI om klage og omgjøring, gjelder likevel ikke.

Nemndas vedtak føres inn i protokoll. Nemnda kan forsøke mekling mellom partene. Kommer forlik i stand, skal også forliket føres inn i protokollen.

Kapittel VI – Bestemmelser om åndsverklovens anvendelse på verk og arbeider med tilknytning til andre land mv.

Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen)

§ 6-1. Bestemmelsene i åndsverkloven skal, i samme utstrekning som de gjelder for norske statsborgere og selskaper med tilknytning til Norge, gjelde tilsvarende for verk og for arbeider omhandlet i loven kapittel 2 av

- a) en person som er statsborger av eller bosatt i et land innenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS), eller
- b) et selskap som har sitt sete i et land innenfor EØS.

Bestemmelsene i åndsverkloven § 16 og § 20 om spredningsrett skal også gjelde for lyd- og filmopptak som er gjort i et land innenfor EØS.

Bestemmelsene i denne paragraf utvider ikke vernet for eget bilde etter åndsverkloven § 104, jf. § 114 tredje ledd.

Bernkonvensjonen (Bernunionen), WTO/TRIPS

§ 6-2. Bestemmelsene i åndsverkloven skal, med unntak av § 13, kapittel 2, §§ 59 til 61 og 104, gjelde verk som ikke har den tilknytning til Norge som er fastsatt i loven § 113, såfremt verket har tilsvarende tilknytning til et land som er medlem av Den internasjonale union til vern av litterære og kunstneriske verk (Bernunionen) eller til et land som har tiltrådt Avtale om opprettelse av Verdens Handelsorganisasjon (WTO), herunder Avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS).

§ 6-3. Vernet etter § 6-2 varer ikke ut over den vernetid som gjelder for vedkommende kategori verk i verkets hjemland.

Som hjemland etter denne paragraf anses det land hvor verket første gang ble utgitt, dersom dette land er medlem av Bernunionen eller WTO. For verk som utgis samtidig i flere medlemsland, er hjemlandet det land som har den korteste vernetiden. Er verket utgitt samtidig i et medlemsland og i et land som ikke er medlem, er bare medlemslandet hjemland. Likestilt med samtidig utgivelse er utgivelse innen 30 dager etter at verket første gang ble utgitt i et annet land.

For ikke-utgitte verk og for verk som første gang er utgitt i et land som ikke er medlem av Bernunionen eller WTO, anses det medlemsland hvor opphaveren er hjemmehørende som hjemland, med mindre annet fremgår av fjerde eller femte ledd.

For kinematografiske verk hvis produsent har sitt hovedsete eller er bosatt i et medlemsland, anses dette som verkets hjemland.

For byggverk som er oppført i et medlemsland, og for kunstverk og fotografiske verk som er innføydd i en bygning i et medlemsland, skal dette land anses som verkets hjemland.

§ 6-4. Bestemmelsene i åndsverkloven § 72 andre og tredje ledd om overdragelse av rett til innspilling av et verk for film, får anvendelse på filmverk som vernes etter § 6-2 ovenfor. Dersom lovgivningen i det land hvor filmprodusenten har sitt hovedsete eller er bosatt bestemmer at avtale om slik overdragelse skal være skriftlig for å ha den virkning som åndsverkloven § 72 andre ledd fastsetter, skal dette legges til grunn. Bestemmelsen i åndsverkloven § 113 tredje ledd gjelder tilsvarende.

Verdenskonvensjonen

§ 6-5. Bestemmelsene i åndsverkloven skal, med unntak av § 13, kapittel 2, §§ 59 til 61 og 104, gjelde

- a) verk som er utgitt første gang i et land som er tilsluttet Verdenskonvensjonen om opphavsrett (Verdenskonvensjonen)
- b) verk av opphaver som er statsborger av et land tilsluttet Verdenskonvensjonen
- c) verk av opphaver som har bopel i et land tilsluttet Verdenskonvensjonen, dersom bopel etter vedkommende lands egen lovgivning er likestilt med statsborgerskap ved gjennomføring av Verdenskonvensjonen
- d) verk av statsløs eller flyktning som har sitt vanlige oppholdssted i et land tilsluttet tilleggsprotokoll 1 til Verdenskonvensjonen.

§ 6-6. Vernet etter § 6-5 varer ikke ut over den vernetid som gjelder for vedkommende kategori verk i verkets hjemland.

Som hjemland etter denne paragraf anses det land hvor verket første gang er utgitt, dersom dette land er tilsluttet Verdenskonvensjonen. Utgis verket samtidig eller innen 30 dager i to eller flere slike land som har ulik vernetid, er hjemlandet det land som har den korteste vernetiden. For verk som første gang er utgitt bare i et land som ikke er tilsluttet Verdenskonvensjonen, og for verk som ikke er utgitt, er hjemlandet det land hvor opphaveren er hjemmehørende.

Vernet etter § 6-5 gjelder ikke verk som er frembrakt før konvensjonen trådte i kraft for vedkommende fremmede land, med mindre dette land verner norske verk som er frembrakt før dette tidspunkt.

§ 6-7. Bestemmelsene i § 6-5 og § 6-6 gjelder ikke for verk som er omfattet av bestemmelsene i § 6-2 eller verk fra et land som er trådt ut av Bernunionen etter 1. januar 1951 med mindre dette land har rettigheter som utviklingsland etter Verdenskonvensjonens bestemmelser.

§ 6-8. Bestemmelsene i åndsverkloven skal, med unntak av § 13, kapittel 2 og § 104 gjelde verk som første gang er utgitt av De Forente Nasjoner (FN), FNs særorganisasjoner eller av Organisasjonen av amerikanske stater, samt ikke-utgitte verk av noen av disse organisasjoner.

Romakonvensjonen, jf. WTO/TRIPS

§ 6-9. Åndsverkloven § 16 skal, med unntak av den der nevnte spredningsrett, gjelde uten hensyn til den utøvende kunstners nasjonalitet for fremføring som finner sted i et land som er tilsluttet Konvensjonen av 21. oktober 1961 om vern for utøvende kunstnere, fonogramprodusenter og kringkastingsvirksomheter (Romakonvensjonen) eller til et land som har tiltrådt Avtale om opprettelse av Verdens Handelsorganisasjon (WTO), herunder Avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS).

Det samme gjelder når det er gjort lydopptak av fremføringen og lydopptaket tilvirker er hjemmehørende i et annet Romakonvensjonsland eller WTO-land, eller når det første opptak av lyden ble gjort i et annet slikt land, eller når den første utgivelse av lydopptaket ble gjort i et annet slikt land.

Det samme gjelder også når fremføringen, uten at det er gjort lydopptak av den, er tatt med i en kringkastingssending som er vernet i henhold til Romakonvensjonen artikkel 6, forutsatt, i henhold til det norske forbehold til artikkelen, at kringkastingsinstitusjonen både har sitt sete i et annet konvensjonsland og kringkastingssendingen ble foretatt fra sender i det samme konvensjonsland.

Bestemmelsen i paragrafen her gjelder tilsvarende for utøvende kunstner, når det foreligger tilknytning som her nevnt i et land som har tiltrådt WTO-avtalen.

§ 6-10. Bestemmelsene i åndsverkloven § 16 om utleie av lydopptak kommer til anvendelse når lydopptaket gjengir en fremføring av en utøvende kunstner, som har slik tilknytning som angitt i § 6-9 til et land som har tiltrådt WTO-avtalen.

Bestemmelsene i åndsverkloven § 20 om utleie av lydopptak, kommer til anvendelse når tilvirkeren av lydopptaket er hjemmehørende i et land som har tiltrådt WTO-avtalen.

§ 6-11. Åndsverkloven § 22 skal omfatte kringkastingssending fra kringkastingsinstitusjon som har sitt sete i et land som er tilsluttet Romakonvensjonen eller WTO-avtalen når

sending skjer fra sender i samme land. Denne bestemmelsen omfatter ikke videresending ved tråd.

§ 6-12. Bestemmelsene i åndsverkloven § 21 skal gjelde for alle lydopptak som er tilvirket av noen som er hjemmehørende i et land som er tilsluttet Romakonvensjonen såfremt dette land tilstår utøvende kunstnere eller tilvirkere av lydopptak vederlagsrett etter bestemmelsene i Romakonvensjonens artikkel 12. Retten til vederlag for videresending av kringkastingssending omfattes ikke av denne bestemmelse.

Retten til vederlag etter første ledd varer ikke ut over den tid norske lydopptak gis tilsvarende vederlagsrett i det land der tilvirkeren er hjemmehørende.

Den europeiske overenskomst om vern av fjernsynsprogrammer

§ 6-13. Åndsverkloven § 22 skal omfatte

- a) fjernsynssending fra kringkastingsinstitusjon som har sitt sete i et land som er tilsluttet Den europeiske overenskomst av 22. juni 1960 om vern av fjernsynssendinger
- b) fjernsynssending som sendes fra territoriet til et land som er tilsluttet Den europeiske overenskomst av 22. juni 1960 om vern av fjernsynssendinger.

Anvendelse av åndsverkloven §§ 59 til 61 på verk med tilknytning til land utenfor Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen)

§ 6-14. Under forutsetning av gjensidighet overfor det land opphaveren er statsborger av skal åndsverkloven §§ 59 til 61 gjelde verk som ikke har den tilknytning til Norge som er fastsatt i lovens § 113 og som heller ikke omfattes av denne forskriften § 6-1.

Kapittel VII – Sluttbestemmelser

Ikrafttredelse m.m.

§ 7-1. Forskriften trer i kraft 1. juli 2021. Fra samme tid oppheves forskrift 21. desember 2001 nr. 1563 til åndsverkloven.